2024/1716

28.6.2024

KOMISJONI SOOVITUS (EL) 2024/1716,

19. juuni 2024,

milles esitatakse suunised Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi (EL) 2023/1791 artiklite 5, 6 ja 7 tõlgendamiseks seoses avaliku sektori energiatarbimise, üldkasutatavate hoonete renoveerimise ja avalike hangetega

(teatavaks tehtud numbri C(2024) 3744 all)

EUROOPA KOMISJON,

võttes arvesse Euroopa Liidu toimimise lepingut, eriti selle artiklit 292,

ning arvestades järgmist:

(1) Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivis 2012/27/EL ([1]) seati liidu tasandil 2030. aasta põhieesmärgiks vähemalt 32,5 % energiasääst.

(2) Komisjon andis 2013. aasta juhistes „Artikkel 5: avaliku sektori asutuste hoonete eeskuju“ ja „Artikkel 6: avaliku sektori asutuste ostud“ liikmesriikidele suuniseid direktiivi 2012/27/EL avalikku sektorit käsitlevate põhisätete ülevõtmise ja rakendamise kohta, toetades neid seeläbi asjakohaste meetmete, vahendite ja meetodite kehtestamisel, et nad saaksid täielikult ära kasutada oma energiasäästupotentsiaali ja saavutada energiatõhususe põhieesmärk.

(3) 13. septembril 2023 võeti vastu Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2023/1791 ([2]). Sellega sõnastati uuesti direktiiv 2012/27/EL, jättes osa sätteid muutmata ning kehtestades samas ka uusi nõudeid. Eelkõige seati selles 2030. aastaks märkimisväärselt kõrgemad energiatõhususe eesmärgid, sealhulgas avaliku sektori puhul.

(4) Direktiivi (EL) 2023/1791 II peatükis, milles käsitletakse avaliku sektori eeskuju, tunnistati, et avalikul sektoril on energiatõhususe suurendamises juhtiv roll. Selle peatüki artiklis 5 sätestati uued kohustused energiatarbimise vähendamiseks avalikus sektoris. Artikliga 6 laiendati märkimisväärselt üldkasutatavate hoonete renoveerimise kohustuse ulatust. Avalikke hankeid käsitlevas artiklis 7 kohandati energiatõhusust suurendavate avalike hangetega seotud olemasolevaid kohustusi ja sätestati neile lisaks uued kohustused.

(5) Liikmesriigid peavad jõustama õigus- ja haldusnormid, millega võetakse üle direktiivi (EL) 2023/1791 artiklid 5, 6 ja 7 ning IV lisa, 11. oktoobriks 2025.

(6) Liikmesriigid võivad oma äranägemisel valida avaliku sektori eeskuju käsitlevate nõuete ülevõtmise ja rakendamise viisi, mis vastab kõige paremini nende riigi oludele. Sellega seoses oleks soovitatav tõlgendada direktiivi (EL) 2023/1791 asjakohaseid sätteid järjepidevalt, mis aitaks liikmesriikides ülevõtmismeetmete ettevalmistamisel direktiivi (EL) 2023/1791 ühtselt mõista,

([1]) Euroopa Parlamendi ja nõukogu 25. oktoobri 2012. aasta direktiiv 2012/27/EL, milles käsitletakse energiatõhusust, muudetakse direktiive 2009/125/EÜ ja 2010/30/EL ning tunnistatakse kehtetuks direktiivid 2004/8/EÜ ja 2006/32/EÜ (ELT L 315, 14.11.2012, lk 1, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/2012/27/oj).

([2]) Euroopa Parlamendi ja nõukogu 13. septembri 2023. aasta direktiiv (EL) 2023/1791, mis käsitleb energiatõhusust ja millega muudetakse määrust (EL) 2023/955 (ELT L 231, 20.9.2023, lk 1, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/2023/1791/oj).

ON VASTU VÕTNUD KÄESOLEVA SOOVITUSE:

Liikmesriigid peaksid direktiivi (EL) 2023/1791 artiklite 5, 6 ja 7 ning IV lisa siseriiklikku õigusesse ülevõtmisel järgima käesoleva soovituse lisas esitatud tõlgendamissuuniseid.

Brüssel, 19. juuni 2024

Komisjoni nimel
komisjoni liige
Kadri SIMSON

LISA

1. **Sissejuhatus**

Käesolevates suunistes antakse liikmesriikidele juhised selle kohta, kuidas tõlgendada direktiivi (EL) 2023/1791 selle ülevõtmisel oma siseriiklikku õigusesse. Suunistes keskendutakse selle direktiivi artiklitele 5, 6 ja 7 ning IV lisale.

Liidu õigusaktide õiguslikult siduva tõlgendamise ainupädevus on siiski Euroopa Liidu Kohtul.

2. **Õiguslik ja poliitiline kontekst**

Direktiivi (EL) 2023/1791 artiklid 5, 6 ja 7 on omavahel tihedalt seotud, kuna artiklis 6 sätestatud hoonete renoveerimise eesmärkide saavutamine ja energiatõhusad riigihanked mõjutavad energia lõpptarbimise vähendamist, mille avaliku sektori asutused peavad artikli 5 kohaselt saavutama.

Need kolm artiklit on seotud ka järgmiste direktiivi (EL) 2023/1791 sätetega:

— artikkel 2, milles on esitatud mõisted, sealhulgas mõiste „avaliku sektori asutused“;

— artikkel 24 energiaostuvõimetuse leevendamise kohta;

— artikli 29 lõige 4 liikmesriikide kohustuse kohta innustada avaliku sektori asutusi kasutama investeerimistõkete ületamiseks energiatõhususe lepinguid;

— artikkel 30 liikmesriikide kohustuse kohta tagada avaliku sektori vahendid ja juurdepääs asjakohastele rahastamisvahenditele;

— direktiivi (EL) 2023/1791 V lisa, mille kohaselt võib artikli 8 lõike 1 kohase energiasäästukohustuse täitmisel võtta arvesse artiklite 5 ja 6 kohaseid avalikus sektoris rakendatavaid energiatõhususe parandamise meetmeid, tingimusel et need vastavad direktiivi (EL) 2023/1791 V lisas sätestatud nõuetele.

Artikkel 6 on seotud ka Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiviga (EL) 2024/1275 ([1]) hoonete energiatõhususe kohta (edaspidi „hoonete energiatõhususe direktiiv“), eelkõige seoses liginullenergiahoonete, heitevabade hoonete, energiamärgiste, riiklike hoonete renoveerimise kavade kohaste hoonefondi ülevaadete, hoonete energiatõhususe andmebaasi ja renoveerimispassidega. Direktiivi (EL) 2023/1791 artikkel 7, milles on sätestatud erinõuded suure energiatõhususega toodete, teenuste, hoonete ja tööde ostmiseks, on seotud Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiividega 2014/23/EL, ([2]) 2014/24/EL, ([3]) 2014/25/EL ([4]) ja 2009/81/EÜ, ([5]) millega on ette nähtud hangete korraldamise raamistik, et tagada selliste põhimõtete järgimine nagu aus konkurents ja maksumaksjate raha parim kasutamine.

([1]) Euroopa Parlamendi ja nõukogu 24. aprilli 2024. aasta direktiiv (EL) 2024/1275 hoonete energiatõhususe kohta (ELT L, 2024/1275, 8.5.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/2024/1275/oj).

([2]) Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. veebruari 2014. aasta direktiiv 2014/23/EL kontsessioonilepingute sõlmimise kohta (ELT L 94, 28.3.2014, lk 1, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/2014/23/oj).

([3]) Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. veebruari 2014. aasta direktiiv 2014/24/EL riigihangete kohta ja direktiivi 2004/18/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (ELT L 94, 28.3.2014, lk 65, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/2014/24/oj).

([4]) Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. veebruari 2014. aasta direktiiv 2014/25/EL, milles käsitletakse vee-, energeetika-, transpordi- ja postiteenuste sektoris tegutsevate üksuste riigihankeid ja millega tunnistatakse kehtetuks direktiiv 2004/17/EÜ (ELT L 94, 28.3.2014, lk 243, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/2014/25/oj).

([5]) Euroopa Parlamendi ja nõukogu 13. juuli 2009. aasta direktiiv 2009/81/EÜ, millega kooskõlastatakse teatavate kaitse- ja julgeolekuvaldkonnas ostjate poolt sõlmitavate ehitustööde ning asjade ja teenuste riigihankelepingute sõlmimise kord ja muudetakse direktiive 2004/17/EÜ ja 2004/18/EÜ (ELT L 216, 20.8.2009, lk 76, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/2009/81/oj).

3. **Avaliku sektori asutuste määratlus direktiivis (EL) 2023/1791**

3.1. **Üldist**

Direktiivi (EL) 2023/1791 artikleid 5 ja 6 kohaldatakse avaliku sektori asutuste suhtes, mis on määratletud direktiivi artikli 2 punktis 12 kui „riiklikud, piirkondlikud või kohalikud asutused ning selliste asutuste poolt otse rahastatavad ja hallatavad üksused, mis ei tegele tööstuse ega äritegevusega“.

Seevastu artiklit 7 kohaldatakse avaliku sektori ja võrgustiku sektori hankijate suhtes, kes on määratletud direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 2 punktides 14 ja 15, milles on omakorda osutatud vastavatele määratlustele direktiivi 2014/23/EL artikli 6 lõikes 1, direktiivi 2014/24/EL artikli 2 lõike 1 punktis 1, direktiivi 2014/25/EL artikli 3 lõikes 1, direktiivi 2014/23/EL artikli 7 lõikes 1 ja direktiivi 2014/25/EL artikli 4 lõikes 1.

Direktiivi (EL) 2023/1791 artiklites 5 ja 6 sätestatud eesmärkide saavutamise tagamiseks rakendatavate poliitikameetmete ühe olulise elemendina võiksid liikmesriigid rakendada mehhanismi eesmärkide jagamiseks avaliku sektori asutuste vahel, kes peavad üheskoos tervikuna vähendama oma energia lõpptarbimist, et ühiselt saavutada liikmesriigi eesmärgid. See, kuidas selline eesmärkide jagamine korraldada, sõltub eelkõige iga liikmesriigi õigus- ja halduskorraldusest.

3.2. **Riiklikud, piirkondlikud ja kohalikud asutused**

Riiklikud asutused

Riiklikke asutusi ei ole direktiivis (EL) 2023/1791 ega ka direktiivis 2014/23/EL, direktiivis 2014/24/EL ega direktiivis 2014/25/EL määratletud. Ent võttes arvesse direktiivis (EL) 2023/1791 esitatud avaliku sektori asutuste määratlust ja põhjendust 33, mille kohaselt „riiklik“, „piirkondlik“ ja „kohalik“ viitavad vastavale tasandile riigi struktuuris, võib riiklikke asutusi käsitada samaväärsena keskvalitsuse või riigiga. Keskvalitsus, mis föderaalriikides on föderaalne valitsemistasand, hõlmab eelkõige valitsuse ministeeriume või osakondi ([6]).

Euroopa Kohus on märkinud, et mõiste „riik“ hõlmab kõiki organeid, mis teostavad seadusandlikku, täidesaatvat või kohtulikku võimu ([7]). Seepärast käsitatakse riigi osana (ja seega riiklike asutustena) ka parlamente ([8]) ja kohtuid ([9]).

Seega võib direktiivi 2014/24/EL I lisas esitatud keskvalitsusasutuste loetelu mõista loeteluna, mis sisaldab avaliku sektori hankijaid, kes kuuluvad mõiste „riiklikud asutused“ alla.

Euroopa Kohus täpsustas riigi määratlust Beentjese kohtuasjas, väites, et mõiste „riik“ hõlmab vähemalt organit, „mille koosseis ja ülesanded on sätestatud õigusaktides ning mis sõltub ametivõimudest oma liikmete nimetamisel, oma meetmetest tulenevate kohustuste täitmisel ja nende lepingute rahastamisel, mille sõlmimine on tema ülesanne“ ([10]). Hiljem täpsustati seda määratlust veelgi, et hõlmata vaid need üksused, mis ei ole eraldiseisvad juriidilised isikud ([11]).

Piirkondlikud asutused

Direktiivi 2014/24/EL artikli 2 lõike 2 kohaselt hõlmab mõiste „piirkondlikud asutused“ [kõnealuses direktiivis „piirkondlikud omavalitsused“] asutusi, mille mittetäielik loetelu on esitatud ühist statistilist territoriaalüksuste liigitust käsitlevas Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses (EÜ) nr 1059/2003 ([12]) osutatud NUTS 1. ja 2. tasandi piirkondade loetelus. Föderaalriikide puhul viitab see määratlus komisjoni käsituse kohaselt piirkondlikule valitsemistasandile (sealhulgas liidumaad ja provintsid) ning eelkõige piirkondlike omavalitsuste ministeeriumidele või osakondadele ([13]).

([6]) Arrowsmith, „The Law of Public and Utilities Procurement“, 1. kd, 2014, lk 342.
([7]) Kohtuotsus, komisjon *vs.* Belgia, C-323/96, ECLI:EU:C:1998:411, punkt 27.
([8]) Kohtuotsus, komisjon *vs.* Belgia, C-323/96, ECLI:EU:C:1998:411.
([9]) Kohtuotsus, Johnston *vs.* Chief Constable, C-222/84, ECLI:EU:C:1986:206.
([10]) Kohtuotsus, Gebroeder Beentjes BV *vs.* Madalmaad, C-31/87, ECLI:EU:C:1988:422, punkt 12.
([11]) Kohtuotsus, Connemara Machine Turf *vs.* Coillte Teoranta, C-306/97, ECLI:EU:C:1998:623, ja kohtuotsus, 1998, komisjon *vs.* Iirimaa, C-353/96, ECLI:EU:C:1998:611.
([12]) Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. mai 2003. aasta määrus (EÜ) nr 1059/2003, millega kehtestatakse ühine statistiliste territoriaalüksuste liigitus (NUTS) (ELT L 154, 21.6.2003, lk 1, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2003/1059/oj).
([13]) Arrowsmith, „The Law of Public and Utilities Procurement“, 1. kd, 2014, lk 342.

Kohalikud asutused

Direktiivi 2014/24/EL artikli 2 lõike 2 kohaselt hõlmab mõiste „kohalikud asutused“ [kõnealuses direktiivis „kohalikud omavalitsused“] kõiki ühist statistilist territoriaalüksuste liigitust käsitlevas määruses (EÜ) nr 1059/2003 ostutatud NUTS 3. tasandile kuuluvate haldusüksuste ametiasutusi ja selle määruse III lisa alla kuuluvate väiksemate haldusüksuste ametiasutusi. Neid nimetatakse ka kohalikeks haldusüksusteks ([14]). Komisjoni käsituse kohaselt viitab see määratlus kohaliku omavalitsuse tasandile, sealhulgas kohalike küsimuste eest vastutavatele üldistele kohalikele asutustele.

3.3. **Rahastamis- ja halduskriteerium**

Üldist

Direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 2 punktis 12 on sätestatud, et „üksused“ liigituvad avaliku sektori asutusteks üksnes juhul, kui nad (muu hulgas) on riiklike, piirkondlike või kohalike asutuste poolt „*otse rahastatavad ja hallatavad*“ ([15]). Sõna „ja“ kasutamine osutab sellele, et üksuse liigitumiseks avaliku sektori asutuseks peavad olema täidetud mõlemad kriteeriumid, st rahastamiskriteerium ja halduskriteerium ([16]).

Üksused

Üksused on piiritletud organisatsioonid, millel on juriidilise isiku staatus. Juriidilise isiku staatust tuleb hinnata liikmesriigi tasandil. Üldiselt võib siiski eeldada, et nii avalik-õiguslikud juriidilised isikud (asutused, institutsioonid, fondid) kui ka eraõiguslikud juriidilised isikud (nt äriühingud, ühendused, erasihtasutused, ühistud, Euroopa äriühingud, Euroopa majandushuviühingud) on üksused.

Halduskriteerium

Erinevalt direktiivi 2014/24/EL artikli 2 lõike 1 punktis 4 esitatud avalik-õigusliku isiku määratlusest ja selles sätestatud sõltuvuskriteeriumidest on direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 2 punktis 12 esitatud avaliku sektori asutuste määratluses osutatud üksnes haldus- ja rahastamiskriteeriumile, nimetamata järelevalvekriteeriumi. Direktiivi (EL) 2023/1791 põhjenduses 35 on selgitatud, et halduskriteerium on täidetud, kui riiklikul, piirkondlikul või kohalikul asutusel on häälteenamus otsuse puhul, millega valitakse üksuse juhtkond. See määratlus erineb direktiivi 2014/24/EL artikli 2 lõike 1 punktis 4 esitatud määratlusest, kuna see

i) ei hõlma olukordi, kus üksuse juhtkonna valimisel on häälteenamus mõnel teisel avaliku sektori asutusel, ja

ii) piirdub üksuse juhtkonna valimisega. Seepärast ei liigitata üksust avaliku sektori asutuseks ainuüksi selle põhjal, et riiklikul, piirkondlikul või kohalikul asutusel on üksuse haldus- või järelevalveorgani valimisel häälteenamus.

Mõistet „enamus“ tuleb siinkohal tõlgendada tähenduses „enam kui pool“. Erinevalt direktiivi 2014/24/EL artikli 2 lõike 1 punkti 4 alapunktis c sätestatud ametisse määramise kriteeriumist ei piisa halduskriteeriumi täitmiseks kaudsest ametisse määramisest (nt organi poolt, mille enda liikmete määramisel on olnud häälteenamus riiklikul, piirkondlikul või kohalikul asutusel), kuna kõnealused asutused peavad haldama üksust otse.

Rahastamiskriteerium

Riikliku, piirkondliku või kohaliku asutuse poolse rahastamise all mõistetakse vahendite eraldamist, sealhulgas (kuid mitte ainult) makseid, laene, toetusi, tagatisi, subsiidiume, personali ja materiaalset vara.

Seega tähendab „asutuste poolt rahastatav“ seda, et üksusele eraldatud vahendid on pärit avaliku sektori asutuselt. Kui rahalised vahendid ei tule otse riiklikult, piirkondlikult või kohalikult asutuselt, vaid rahastamine toimub vastava õigusnormi alusel peamiselt tasude kogumise teel (nii nagu see on näiteks avalik-õiguslike ringhäälinguorganisatsioonide või haigekassade puhul), siis avaliku sektori asutuse poolset rahastamist ei toimu ja seega ei ole direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 2 punktis 12 sätestatud rahastamiskriteerium täidetud. Sama kehtib juhul, kui riiklik, piirkondlik või kohalik asutus annab üksusele õiguse asjaomaseid tasusid ise koguda.

([14]) Vt https://ec.europa.eu/eurostat/web/nuts/local-administrative-units/.
([15]) Rõhuasetus lisatud.
([16]) Riigihankedirektiivides on need kriteeriumid alternatiivsed.

Direktiivi (EL) 2023/1791 põhjenduse 35 kohaselt on artikli 2 punktis 12 sätestatud rahastamiskriteerium täidetud üksnes juhul, kui üksust rahastatakse peamiselt avaliku sektori vahenditest. Sõna „peamiselt“ võib tõlgendada tähenduses „rohkem kui pool“, st rohkem kui 50 %. Sellest tulenevalt on artikli 2 punktis 12 sätestatud rahastamiskriteerium täidetud niipea, kui 50 % piir on ületatud.

Ei tegele tööstuse ega äritegevusega

Direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 2 punktis 12 sõnastatud avaliku sektori asutuste määratluses ei ole – erinevalt riigihanke-direktiivides esitatud avalik-õiguslike isikute määratlusest – öeldud, et avaliku sektori asutuste mõiste alla kuulumiseks peab üksus olema loodud konkreetse eesmärgiga rahuldada vajadusi üldistes huvides. Seega – enne selles veendumist, et üksus ei tegele tööstuse ega äritegevusega, nagu on ette nähtud direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 2 punktiga 12, ei ole vaja kontrollida, kas üksus on loodud konkreetse eesmärgiga rahuldada vajadusi üldistes huvides.

Euroopa Kohtu praktika kohaselt tuleb selle hindamisel, kas üksus tegeleb tööstuse või äritegevusega, võtta arvesse kõiki üksuse loomise ajal kehtinud õiguslikke ja faktilisi asjaolusid ning seda, millistel tingimustel üksus tegutseb ([17]). Üldisemalt on Euroopa Kohus määranud, et kui üksus tegutseb tavapärastes turutingimustes, püüab teenida kasumit ja kannab oma tegevusega seotud kahju, on vähetõenäoline, et ta ei tegele tööstuse ega äritegevusega ([18]). Sellest võib tuletada, et üksus, mis ei täida tööstuslikku või ärilist laadi ülesandeid, on põhimõtteliselt üksus, mis ei osale asjaomasel turul üldises ärielus, konkureerides samadel tingimustel (st kooskõlas samade majandusreeglitega) eraettevõtjatega, ega kanna oma tegevuse majanduslikku riski (sh maksejõuetuse riski).

Hinnates seda, kas üksus näiteks tegutseb täielikult konkurentsitingimustes, ei tule üksnes arvesse võtta üksuse eesmärke (sh põhikirjajärgset eesmärki), vaid eelkõige lähtuda asjaomase turu objektiivsest hinnangust. Eriti oluline on see, kas üksus konkureerib oma ülesannete täitmisel turul eraettevõtete või erasektori eesmärkidele orienteeritud ettevõtetega või on ta konkreetse õigusliku või faktilise olukorra tõttu vähemalt teataval määral konkurentsiolukorrast välja jäetud.

Veel üks märk sellest, et ülesanne ei ole ärilist laadi, on see, et finantskahju ei kanna üksus ise, vaid näiteks seaduses, põhikirjas või eraõiguslikus lepingus on sätestatud riigi kohustus kanda kulud või on väga tõenäoline, et kulud kannab riik (sellist lähenemisviisi on rakendatud näiteks riiklike vanglate puhul) ([19]). Teisisõnu ei ole tegevus liigitatav äritegevuseks, kui puudub finantsrisk.

Mitteärilisele tegevusele osutab ka tõenäosus, et riiklik, piirkondlik või kohalik asutus võtaks meetmeid, et vältida üksuse sundlikvideerimist või et üksus päästa, selle asemel et lasta sel pankrotti minna ([20]).

Kui üksus tegeleb mitteärilise tegevusega (lisaks äritegevusele), on selle hindamisel, kas asjaomane üksus on avaliku sektori asutus, otsustava tähtsusega mitteäriline tegevus, isegi kui suurem osa üksuse tegevusest on äriline ([21]). Seda ka juhul, kui üksuse äritegevus on selgelt eraldatud tema mitteärilisest tegevusest.

Avaliku sektori asutused kohtupraktikas

Avaliku sektori asutuste määratluse rakendamisel ning direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 2 punktis 12 sätestatud määratlusega hõlmatud asutuste ja üksuste kindlaksmääramisel võivad liikmesriigid tugineda direktiivi 2014/24/EL I lisas esitatud keskvalitsusasutuste loetelule, mis sisaldab riiklikke asutusi direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 2 punkti 12 tähenduses.

([17]) Vt näiteks kohtuotsused, LitSpecMet, C-567/15, ECLI:EU:C:2017:736, punkt 43 ja C-393/06, *Ing. Aigner* (2008) ECLI:EU:C:2008:213.
([18]) Vt näiteks kohtuotsus, LitSpecMet, C-567/15, ECLI:EU:C:2017:736, punkt 44.
([19]) Kohtuotsus, komisjon *vs.* Hispaania, C-283/00, ECLI:EU:C:2003:544.
([20]) Kohtuotsus, Korhonen jt, C-18/01, EU:C:2003:300, punkt 91.
([21]) Kohtuotsus, Gemeente Arnhem, C-360/96, ECLI:EU:C:1998:525, punkt 55.

Näiteid üksustest, mis kohtupraktika kohaselt ei tegele tööstuse ega äritegevusega ([22]):

— Hispaania üksus, mis toetab vanglateenistust ([23]);

— Funeral Vienna Ltd. (Bestattung Wien GmbH) ([24]);

— Fernwärme Wien Gesellschaft m.b.H. ([25]);

— Telekom Austria AG ([26]);

— mittetulunduslik elamumajandusettevõtja ([27]) ([28]).

4. **Artikliga 5 seotud kohustus**

4.1. **Kohustus vähendada energia lõpptarbimist**

Artikkel 5 on direktiiviga 2012/27/EL võrreldes uus.

Artikli 5 lõike 1 kohaselt peavad liikmesriigid tagama, et kõigi avaliku sektori asutuste summaarset energia lõpptarbimist vähendatakse igal aastal vähemalt 1,9 % võrreldes võrdlusaastaga 2021.

Energia lõpptarbimine peaks vähenema peamiselt tänu kõigi avalike teenuste energiatõhususe parandamisele ([29]).

Liikmesriigid võivad teha otsuse mitte kohaldada seda kohustust ühistranspordi ja relvajõudude sektori suhtes. Seega võivad mõlemad või üks neist olla sellest kohustusest vabastatud. Siiski tuleks rõhutada, et see on võimalus, mitte kohustus. Relvajõud on energiamahukas sektor, mille arvele langeb märkimisväärne osa avaliku sektori energiatarbimisest ([30]). Tänu kaitse- ja julgeolekusektori kestliku energia nõuandefoorumi ([31]) tööle, mis algas 2016. aastal, on energiatõhususe parandamise meetmed saanud kaitsesektoris laialdaselt tuntuks ja leidnud üldise poolehoiu. Majanduslikult atraktiivseid energiatõhususe parandamise võimalusi leidub märkimisväärsel hulgal ka ühistranspordisektoris, eelkõige transpordi elektrifitseerimisel. Ühistransport on ainus majandussektor, kus energiatarbimine on aastate jooksul pidevalt kasvanud. Liikmesriikidel soovitatakse seetõttu hinnata hoolikalt relvajõudude ja ühistranspordisektori võimalikku panust riiklike eesmärkide saavutamisse ning kaaluda olemasolevate võimaluste täielikku ärakasutamist takistavate regulatiivsete ja seadusandlike tõkete kõrvaldamist.

([22]) Need näited on vaid illustreerivad. Igat juhtumit tuleb tingimata vaadelda eraldi.
([23]) Kohtuotsus, komisjon *vs.* Hispaania, C-283/00, ECLI:EU:C:2003:544.
([24]) Kohtuotsus, Adolf Truley, C-373/00, ECLI:EU:C:2003:110.
([25]) C-393/06, *Ing. Aigner* ECLI:EU:C:2008:213.
([26]) Kohtuotsus, Telaustria ja Telefonadress, C-324/98, ECLI:EU:C:2000:669.
([27]) Austria kõrgeim kohus, OGH 31.1.2002, 6 Ob 236/01a.
([28]) Tööstuse ja äritegevuse kriteeriumit on tõlgendatud näiteks ka järgmistes kohtuotsustes: C-373/00, ECLI:EU:C:2003:110; kohtuotsus, Gemeente Arnhem ja Gemeente Rheden *vs.* BFI Holding, 1998, C-360/96, ECLI:EU:C:1998:525; kohtuotsus, Korhonen jt, 2003, C-18/01, ECLI:EU:C:2003:300, ning kohtuotsus, komisjon *vs.* Hispaania, 2003, C-283/00, ECLI:EU:C:2003:544.
Rahastamiskriteeriumi tõlgenduse leiab näiteks järgmistest kohtuotsustest: kohtuotsus, R. *vs.* HM Treasury Ex p. University of Cambridge, 2000, C-380/98, ECLI:EU:C:2000:529, ja kohtuotsus, Prantsusmaa *vs.* komisjon, 2013, C-115/12 P, ECLI:EU:C:2013:596, ning otsese ja kaudse rahastamise eristamist on tõlgendatud näiteks järgmistes kohtuotsustes: kohtuotsus, Bayerischer Rundfunk, 2007, C-337/06, ECLI:EU:C:2007:786, ja kohtuotsus, Hans & Christophorus Oymanns *vs.* AOK Rheinland/Hamburg, 2009, C-300/07, ECLI:EU:C:2009:358.
Halduskriteeriumi tõlgenduse leiab näiteks järgmistest kohtuotsustest: kohtuotsus, R. *vs.* HM Treasury Ex p. University of Cambridge, 2000, C-380/98, ECLI:EU:C:2000:529, ja kohtuotsus, komisjon *vs.* Prantsusmaa, 2001, C-237/99, ECLI:EU:C:2001:70, ning otsese ja kaudse halduse eristamist on tõlgendatud näiteks kohtuotsuses Mannesmann/Strohal, 1998, C-44/98, ECLI:EU:C:1998:4.
([29]) Energia lõpptarbimise vähendamise kohustuse põhjendamiseks on öeldud, et „avalik sektor [on] oluline liikumapanev jõud, mis saab ergutada turu liikumist energiatõhusamate toodete, hoonete ja teenuste suunas ning käivitada elanike ja ettevõtete energiatarbimisharjumuste muutumist. Lisaks sellele võib paranenud energiatõhususega seotud vähenev energiatarbimine vabastada avaliku sektori vahendeid, mida saab kasutada muul otstarbel. Riiklikud, piirkondlikud ja kohalikud avaliku sektori asutused peaksid energiatõhususe alal olema eeskujuks.“ Seepärast keskendutakse energia lõpptarbimise vähendamise eesmärgi poole püüdlemisel energiatõhususe meetmetele.
([30]) https://eda.europa.eu/docs/default-source/brochures/05-01-24-defence-energy-factsheet.pdf.
([31]) https://eda.europa.eu/what-we-do/eu-policies/consultation-forum.

Üleminekuperioodil, mis lõpeb kõnealuse sätte puhul neli aastat pärast direktiivi jõustumist (st 11. oktoobril 2027), on energia lõpptarbimise vähendamise eesmärk soovituslik: kohustuslikuks muutub see alles alates nimetatud kuupäevast.

Lisaks ei kohaldata kohustust vähendada summaarset energia lõpptarbimist 1,9 % kuni 31. detsembrini 2026 nende kohalike haldusüksuste avaliku sektori asutuste suhtes, mille haldusalas on alla 50 000 elaniku, ning kuni 31. detsembrini 2029 nende kohalike haldusüksuste avaliku sektori asutuste suhtes, mille haldusalas on alla 5 000 elaniku.

Energia lõpptarbimise vähenemist ei tuleks saavutada avalike teenuste taseme alandamisega tasemele, mis jääb allapoole tegelikku nõudlust.

Tabel 1

Ülevaade avaliku sektoriga seotud kohustustest

Kohustus	Kohustuse algus	Sagedus
Energia lõpptarbimise vähendamine		
Määrata kindlaks energia lõpptarbimise võrdlusalus kalendriaastal 2021	11. oktoobriks 2027	Ei ole asjakohane
Vähendada kõigi avaliku sektori asutuste, v.a alla 50 000 elanikuga kohalike haldusüksuste avaliku sektori asutuste energia lõpptarbimist vähemalt 1,9 %	Ülevõtmiskuupäev	Igal aastal
Vähendada alla 50 000 elanikuga kohalike haldusüksuste avaliku sektori asutuste energia lõpptarbimist vähemalt 1,9 %	1. jaanuar 2027	Igal aastal
Vähendada alla 5 000 elanikuga kohalike haldusüksuste avaliku sektori asutuste energia lõpptarbimist vähemalt 1,9 %	1. jaanuar 2030	Igal aastal
Avaliku sektori asutuste toetamisega seotud poliitikanõuded		
Tagada, et kõik piirkondlikud ja kohalikud asutused kehtestavad oma pikaajalise kavandamise vahendites konkreetsed energiatõhususe meetmed	Ülevõtmiskuupäev	Pidevalt
Tagada, et kõik asutused, sealhulgas piirkondlikud ja kohalikud asutused, on aktiivselt kaasatud energiaostuvõimetusega seotud poliitikameetmete rakendamisse	Ülevõtmiskuupäev	Pidevalt
Toetada avaliku sektori asutusi energiatõhususe parandamise meetmete rakendamisel	Ülevõtmiskuupäev	Pidevalt
Julgustada avaliku sektori asutusi võtma üldkasutatavatesse hoonetesse investeerimisel arvesse olelusringi jooksul tekkivat CO_2 heidet	Ülevõtmiskuupäev	Pidevalt
Julgustada avaliku sektori asutusi parandama hoonete energiatõhusust, sealhulgas sel teel, et välja vahetatakse ebatõhusad kütteseadmed	Ülevõtmiskuupäev	Pidevalt
Hoonete inventuur		
Teha üldsusele kättesaadavaks ja ligipääsetavaks köetavate ja/või jahutatavate hoonete inventuur	Ülevõtmiskuupäev	Ei ole asjakohane
Ajakohastada inventuuri	Ülevõtmiskuupäev	Iga kahe aasta tagant
Renoveerimiskohustus		
Hinnata 3 % eesmärki, võttes aluseks 1. jaanuaril 2024 avaliku sektori asutuste omanduses olevate köetavate ja/või jahutatavate hoonete üldpõrandapinna	Ülevõtmiskuupäev	Ei ole asjakohane
Renoveerida 3 % köetavate ja/või jahutatavate hoonete üldpõrandapinnast	Ülevõtmiskuupäev	Igal aastal

Kohustus	Kohustuse algus	Sagedus
Pidada hoonete omanikega läbirääkimisi, et muuta hooned liginullenergiahooneteks või heitevabadeks hooneteks	Ülevõtmiskuupäev	Pidevalt
Alternatiivsed lähenemisviisid		
Teavitada komisjoni prognoositavast energiasäästust, mis saavutataks 31. detsembriks 2030 peamise lähenemisviisiga	31. detsembriks 2023	Ei ole asjakohane
Saavutada peamise lähenemisviisiga saavutatava säästuga samaväärne energiasääst	Ülevõtmiskuupäev	Igal aastal
Anda hoonete jaoks välja renoveerimispassid, mis hõlmavad 3 % köetavate ja/või jahutatavate hoonete üldpõrandapinnast	Ülevõtmiskuupäev	Igal aastal
Renoveerida hooned, mille jaoks on välja antud renoveerimispass, liginullenergiahooneteks või heitevabadeks hooneteks	2040. aastaks	Ei ole asjakohane
Riigihangete energiatõhusus		
Osta ainult suure energiatõhususega tooteid, teenuseid, hooneid ja töid	Ülevõtmiskuupäev	Pidevalt
Kohaldada energiatõhususe esikohale seadmise põhimõtet	Ülevõtmiskuupäev	Pidevalt
Kaaluda asjakohasel juhul laiemaid kestlikkuse aspekte	Ülevõtmiskuupäev	Pidevalt
Olulise energia osakaaluga teenuslepingute hangete korral hinnata võimalust sõlmida pikaajalisi energiatõhususe lepinguid	Ülevõtmiskuupäev	Pidevalt
Osta toodete pakette, mis vastavad kõrgeima kättesaadava energiatõhususe klassi kriteeriumile	Ülevõtmiskuupäev	Pidevalt
Võtta arvesse liidu keskkonnahoidlike riigihangete kriteeriume või olemasolevaid samaväärseid riiklikke kriteeriume	Ülevõtmiskuupäev	Pidevalt
Teha üldsusele kättesaadavaks teave lepingute mõju kohta energiatõhususele	Ülevõtmiskuupäev	Pidevalt

4.1.1. *Võrdlusaluse kindlaksmääramine*

Aluspõhimõtted

Energia lõpptarbimise võrdlusalus on liikmesriigi kõigi avaliku sektori asutuste summaarne lõpptarbimine võrdlusaastal, millega võrreldes hinnatakse eesmärgi saavutamist järgnevatel aastatel. Direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 5 lõikega 1 on määratud võrdlusaastaks kalendriaasta 2021.

Direktiivi (EL) 2023/1791 artiklit 5 kohaldatakse avaliku sektori asutuste suhtes (vt punkt 3) tervikuna.

Kohustus hõlmab kogu avaliku sektori summaarset energia lõpptarbimist, seega hõlmab see üldkasutatavaid hooneid, tervishoidu, ruumilist planeerimist, veemajandust ja reoveekäitlust, reovee ja vee puhastust, jäätmekäitlust, tänavavalgustust, haridust, sotsiaalteenuseid ja IKTd ([32]).

Avaliku sektori asutuste energia lõpptarbimise all mõeldakse energiat, mis tarbitakse avaliku sektori asutuste tegevuse käigus, näiteks avaliku sektori asutuste omanduses või kasutuses olevate hoonete, rajatiste, ruumide, seadmete, sõidukite jms kasutamisel.

([32]) Direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 2 punkti 6 kohaselt tähendab energia lõpptarbimine kogu energiat, mis tarnitakse tööstussektorile, transpordisektorile (sh energiatarbimine rahvusvahelises lennunduses), leibkondadele, avalike ja erateenuste sektorile, põllumajandus-, metsandus- ja kalandussektorile ning muudele lõpptarbimissektoritele, v.a rahvusvaheliste merepunkrivarude energia tarbimine, ümbritseva keskkonna energia, tarned muundamissektorile ja energiasektorile ning edastamisel ja jaotamisel tekkinud kaod, nagu on määratletud määruse (EÜ) nr 1099/2008 A lisas. See hõlmab ka isetoodetud energiat, nagu soojus ja elekter päikesepaneelidest ning hüdro- ja tuuleenergiast.

Selleks et koguda võrdlusaasta ja kohustusega hõlmatud aastate kohta kõik vajalikud energia lõpptarbimise andmed, on vaja ulatuslikku alt-üles andmete kogumist, kuhu kaasatakse kõik liikmesriigi avaliku sektori asutused, kes kuuluvad kohustuse kohaldamisalasse. Kaasata tuleks ka avaliku sektori asutused kaitse- ja transpordisektoris, kui liikmesriik otsustab arvestada nende sektorite energiatarbimise vähendamist direktiivi (EL) 2023/1791 artiklis 5 sätestatud eesmärgi saavutamisel. Energiastatistika konsolideeritud andmed võivad olla kättesaadavad üksnes teatavate direktiivi (EL) 2023/1791 artiklis 5 määratletud avaliku sektori segmentide kohta ([33]) ning võivad hõlmata erinevaid üksusi. Kaheaastase üleminekuperioodiga, mis lisandub kaheaastasele ülevõtmisperioodile pärast direktiivi (EL) 2023/1791 jõustumist, antakse liikmesriikidele lisaaega, et kehtestada energia lõpptarbimise andmete kogumise protsessid, mis hõlmavad kõiki avaliku sektori asutusi. Sel üleminekuperioodil võivad liikmesriigid kasutada energia lõpptarbimise võrdlusaluse jaoks hinnangulisi andmeid. Selle nelja-aastase ajavahemiku lõpuks, st 11. oktoobriks 2027, mil jõustub vähendamiskohustus, peab liikmesriikidel olema võrdlusalus kohandatud ja viidud täielikult vastavusse kõigi avaliku sektori asutuste tegeliku energia lõpptarbimisega. Kui avastatakse, et mõni avaliku sektori asutus on välja jäänud, korrigeeritakse võrdlusalust. Igal juhul on soovitatav hakata koguma energia lõpptarbimise andmeid kõigilt avaliku sektori asutustelt kohe pärast direktiivi jõustumist. Võrdlusaastat ei muudeta ja kui 2021. aasta energia lõpptarbimise andmeid hakatakse koguma mitme aasta pärast, võib see tekitada lisaraskusi.

Tavaliselt saavad avaliku sektori asutused energia lõpptarbimise andmed oma arvetelt, mis põhinevad aastast tarbimist kajastavatel mõõteandmetel ([34]). Mõnel juhul kogutakse energia lõpptarbimise kohta teavet avaliku sektori asutuse raamatupidamises või avaliku sektori asutuse hallatavas energiaarvestuse või energiaseire süsteemis.

Kui avaliku sektori asutuse energiatarbimine sisaldub tegevuskulude aruandes, näiteks kui avaliku sektori asutus rendib osa hoonest, mille energiakulud katab kõigepealt hoone omanik ja seejärel jagatakse need üürnike vahel, tuleb arvesse võtta ka seda energia lõpptarbimist.

Kui üldkasutatavas hoones või rajatises tarbib energiat mõni muu üksus kui avaliku sektori asutus, näiteks üldkasutatava hoone (nt sotsiaaleluruumide) üürnik, ei arvestata seda energiatarbimist avaliku sektori asutuse energia lõpptarbimise hulka.

Päikeseenergiast soojuse tootmisel moodustab see osa soojusenergiast, mille avaliku sektori asutus toodab oma tarbeks, osa energia lõpptarbimisest ([35]). Avaliku sektori asutuse energia lõpptarbimise hulka ei arvestata seda osa toodetud soojusenergiast, mis suunatakse võrku või tarnitakse teistele energiakogukonna tootvatele tarbijatele.

Kui energiaga varustamisega jaoks kasutatakse soojuspumpa, võetakse arvesse üksnes soojuspumba käitamiseks kuluvat elektrienergiat ([36]). Ümbritseva keskkonna soojust ei arvestata.

Energia lõpptarbimise jaotus

Energia lõpptarbimise andmed võrdlusaasta ja järgnevate aastate kohta tuleks koguda asjakohase üksikasjalikkusega, et oleks võimalik

— rakendada usaldusväärseid ja terviklikke tänapäeva tasemele vastavaid kohandamismenetlusi (vt punkt 4.1.3) ning

([33]) Seepärast on komisjon töötanud välja tarkvaralahenduse, mis võimaldab koguda ja jälgida avaliku sektori asutuste energia lõpptarbimise andmeid, ja pakub seda lahendust huvitatud liikmesriikidele.

([34]) Kuna eesmärk on kehtestatud aastapõhiselt, ei ole vaja koguda tarbimisandmeid üksikasjalikumalt, näiteks kuude kaupa.

([35]) Päikeseenergiast elektri tootmisel saab oma tarbeks toodetud koguse arvutada enamikul juhtudel mõõteandmete põhjal. Tootes päikeseenergiast soojust, mille tarbimise kohta mõõteandmeid enamikul juhtudel ei ole, võib oma tarbeks toodetud koguse kindlaksmääramiseks kasutada tipptasemel tehnoloogia abil koostatud hinnangulisi tehnilisi andmeid, kui nende koostamine ei põhjusta põhjendamatut koormust.

([36]) Harvadel juhtudel võib soojuspump töötada ka gaasimootori jõul.

— kontrollida liikmesriikidelt nõutavas aruandluses esitatud tarbimise võrdlusaluse ja järgnevate aastate tarbimisandmete usaldusväärsust kooskõlas direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 5 lõikega 5 ([37]).

Kuigi direktiivis (EL) 2023/1791 ei ole andmete minimaalset liigendatust kindlaks määratud ja liikmesriigid võivad kasutada muid liigendusviise, on tabelis 2 esitatud näide selle kohta, kuidas võiksid olla liigendatud iga avaliku sektori asutuse kohta kogutavate võrdlusaasta ja järgnevate aastate energia lõpptarbimise andmed. Esitatud liigendus põhineb energiaauditites rakendataval lähenemisviisil ja see on eespool nimetatud eesmärke silmas pidades piisavalt üksikasjalik. Kõik need andmed saab tavaliselt koguda energiaarvetelt ja olemasolevatesse energiaarvestussüsteemidesse. On soovitatav, et kõik liikmesriigi avaliku sektori asutused registreeriksid oma energia lõpptarbimise andmed samas vormingus. Esimeses veerus esitatud allsektorid ja tegevused on piisavad ka selleks, et täita direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 5 lõike 5 kohane kohustus esitada avaliku sektori asutuste tarbimisandmed sektorite kaupa.

([37]) Direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 5 lõikes 5 on osutatud sellele, et saavutatav energiatarbimise vähenemine tuleb esitada sektorite kaupa. Võib eeldada, et samamoodi peaks iga-aastane aruanne sisaldama energia lõpptarbimise jaotust sektorite kaupa. Kuigi direktiivi artikli 5 lõikes 5 ei ole üksikasjalikult kirjeldatud, milliste sektorite kohta tuleb andmed esitada, nõuavad nii ühistranspordi võimalik väljajätmine kui ka lubatud kohandused energia lõpptarbimise andmete piisavat tehnika praegusele tasemele vastavat liigendatust.

Tabel 2

Andmeväljad energia lõpptarbimise andmete kogumiseks (võrdlusaluse ja aastaaruannete jaoks) avaliku sektori asutuste kaupa

Tarbimissektorid ja avalikud teenused	Elekter [1]	Kaugküte	Kaugjahutus	Maagaas	Kütteõli	Bensiin	Diislikütus	Graanulid	Hakkpuit	Tahke biomasskütus	Tahke fossiilkütus	Biogaas	Muud kütused	KOKKU
Energiatarbimine hoonetes														
Kontori- ja haldushooned														
Haiglad ja muud tervishoiuhooned														
Koolid ja lasteaiad														
Ülikoolid														
Tehased ja töökojad														
Muud üldkasutatavad hooned (omanduses või üüritud)														
Energiatarbimine protsessides														
Tänavavalgustus														
Veevarustus														
Reoveekäitlus														
Jäätmekäitlus														
Muud protsessid														
Energiatarbimine liikuvusteenuste puhul														
Ühistransport [2]														
Avaliku sektori asutusele kuuluvad sõidukid, mida kasutatakse muul otstarbel kui ühistransport														
Relvajõud [3]														
KOKKU														

(1) Valikuline: elektriandmeid oleks soovitatav veel täpsemalt liigendada (nt elekter kütmiseks, jahutamiseks, kasutamiseks muudel eesmärkidel, fotoelektriliste seadmete abil enda tarbeks toodetud elekter), kuid üksikasjalikumad andmed võivad olla kättesaadavad vaid juhul, kui on kasutatud spetsiifilisi alamarvesteid.

(2) Kui liikmesriik soovib direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 5 lõike 1 kohase kohustuse täitmisel arvestada energia lõpptarbimise vähendamist ühistranspordisektoris, tuleb selle sektori jaoks kehtestada eraldi võrdlusalus (vt punkt 4.1).

(3) Kui liikmesriik soovib direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 5 lõike 1 kohase kohustuse täitmisel arvestada energia lõpptarbimise vähendamist relvajõudude sektoris, tuleb selle sektori jaoks kehtestada eraldi võrdlusalus (vt punkt 4.1). Lisaks võib relvajõudude energiatarbimise andmete kogumisel piirduda nende allsegmentidega, mille suhtes ei kohaldata julgeolekukaalutlustel salastatust.

Alla 50 000 elanikuga ja alla 5 000 elanikuga kohalike haldusüksuste avaliku sektori asutuste energiatarbimise võrdlusalus

Kooskõlas direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 5 lõikega 1 ei kohaldata energia lõpptarbimise vähendamise kohustust kuni 31. detsembrini 2026 nende kohalike haldusüksuste avaliku sektori asutuste suhtes, mille haldusalas on alla 50 000 elaniku, ning kuni 31. detsembrini 2029 nende kohalike haldusüksuste avaliku sektori asutuste suhtes, mille haldusalas on alla 5 000 elaniku. Mõlema avaliku sektori asutuste rühma puhul on võrdlusaastaks siiski samamoodi 2021.

Seepärast julgustatakse liikmesriike mitte ootama nende kahe rühma energia lõpptarbimise võrdlusandmete kogumisega kuni kohustuse tekkimiseni, vaid alustama nende kogumist kohe pärast direktiivi (EL) 2023/1791 jõustumist. Neil kahel rühmal jääb siiski rohkem aega, et kehtestada vajalikud menetlused ja koguda kõik nõutavad energia lõpptarbimise andmed.

Energiatarbimise võrdlusalus sektorite jaoks, mille suhtes kohaldatakse erandit

Kui liikmesriik soovib direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 5 lõike 1 kohase vähendamiseesmärgi saavutamisel arvestada energia lõpptarbimise vähendamist ühistranspordi või relvajõudude sektoris, tuleb kehtestada spetsiaalne energia lõpptarbimise võrdlusalus, mida kasutatakse üksnes selleks, et arvutada neis kahes sektoris saavutatud energia lõpptarbimise vähenemine. Võrdlusaasta on 2021, nagu kõigi teiste avaliku sektori asutuste puhul. Konkreetse aasta vähendamiseesmärgi saavutamisel võib arvestada tarbimise vähendamist ulatuses, mis vastab erinevusele võrdlusaasta ja asjaomase aasta energia lõpptarbimise vahel. Andmeid relvajõudude kohta võib koguda ja esitada koondtasandil.

Liikmesriigid võivad kõnealust võimalust vabalt kasutada ühe või mitme aasta puhul ükskõik kummas või mõlemas sektoris.

4.1.2. *Energia lõpptarbimise vähendamise eesmärkide arvutamine igaks aastaks*

Kuna avaliku sektori asutusi lisandub eri suurusega haldusüksustes, nagu on kirjeldatud eespool, tuleb energia lõpptarbimise vähendamise kohustus arvutada iga avaliku sektori asutuste rühma jaoks eraldi.

Kui mõlema rühma jaoks – st alla 5 000 elanikuga kohalike haldusüksuste avaliku sektori asutuste ja üle 5 000, kuid alla 50 000 elanikuga kohalike haldusüksuste avaliku sektori asutuste tarvis – on kindlaks määratud võrdlusalus, saab iga aasta jaoks energia lõpptarbimise vähendamise eesmärki väljendada maksimaalse energia lõpptarbimisena.

Joonisel 1 on kolme (erineva suurusega haldusüksuste) avaliku sektori asutuste rühma eeldatavaid võrdlusväärtusi aluseks võttes näidatud, kuidas maksimaalne energia lõpptarbimine alates 2025. aastast aja jooksul muutub. 2025. aastal, s.o ülevõtmisaastal, on vähendamiskohustus proportsionaalne kohustus, mida hakatakse kohaldama alates 11. oktoobrist. See tähendab, et liikmesriigid ei pea vähendama sel aastal energia lõpptarbimist võrdlusalusega võrreldes 1,9 %, vaid üksnes koguses, mis on proportsioonis aasta selle osaga, mis algab ülevõtmiskuupäeval (st 0,4 %). Lisaks on eesmärgid nelja aasta jooksul pärast direktiivi jõustumist soovituslikud. Üksikasjalikud valemid iga aasta energia lõpptarbimise vähendamise eesmärgi arvutamiseks on esitatud direktiivi (EL) 2023/1791 I lisas.

Joonis 1

Näide: energia lõpptarbimise sihtväärtuste järkjärguline areng (eeldatavad võrdlusalused: rühm 1 (G1) = 100 energiaühikut; rühm 2 (G2) (üle 5 000, kuid alla 50 000 elanikuga kohalike haldusüksuste avaliku sektori asutused) = 70; rühm 3 (G3) (alla 5 000 elanikuga kohalike haldusüksuste avaliku sektori asutused) = 70; 2025. aastal kohaldatakse proportsionaalset eesmärki)

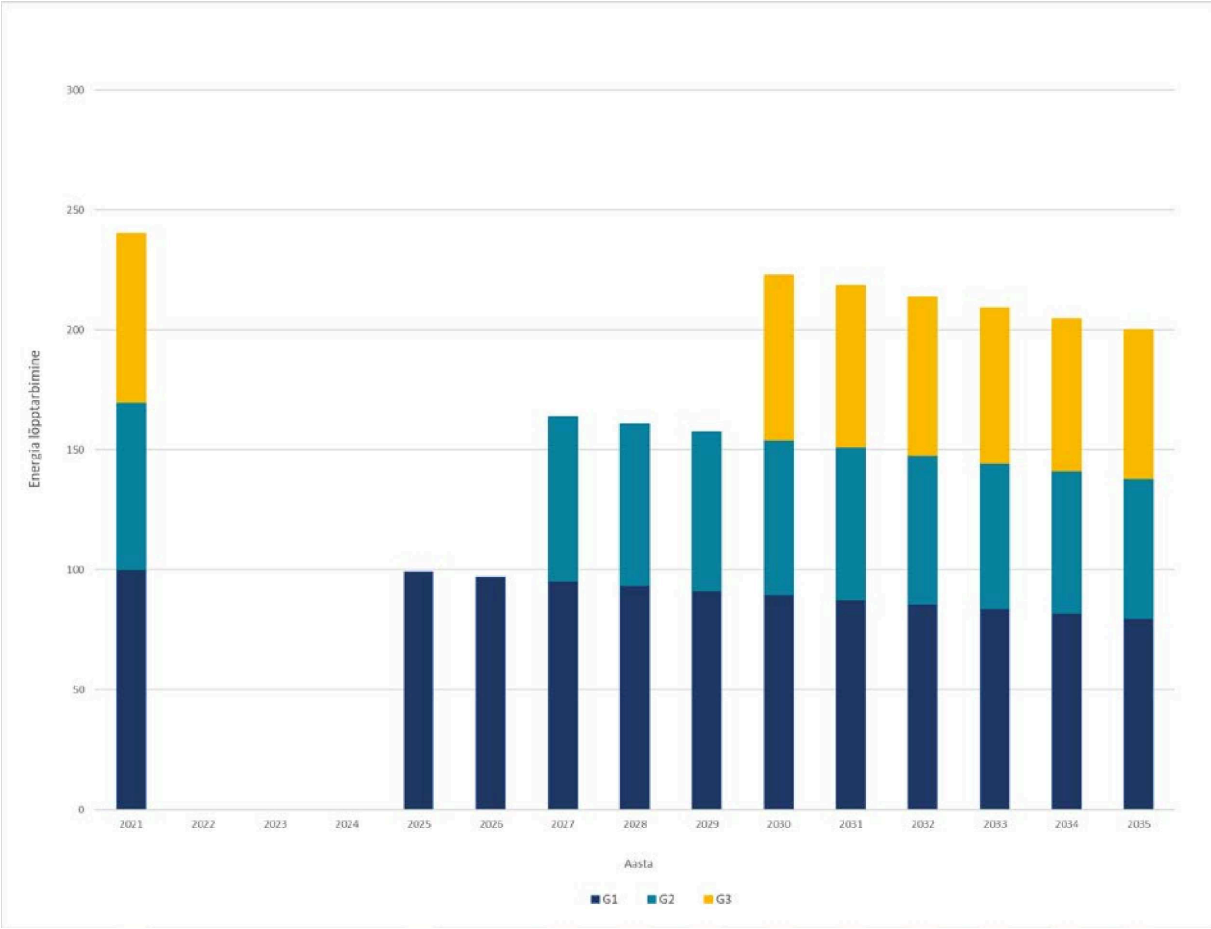

Kui võrdlusalust korrigeeritakse, näiteks pärast üleminekuperioodi, kui hinnangulised väärtused asendatakse tegelike väärtustega, või järgnevatel aastatel mis tahes muul põhjusel, ([38]) tuleb eesmärgid uusi võrdlusaluseid kasutades ümber arvutada.

Kohustuse täitmise kohta aru andmisel soovitatakse kasutada kalendriaastaid, sest võrdlusalus kehtestatakse kalendriaasta 2021 kohta ning riikliku energia- ja kliimakavaga seotud aruandluses on ette nähtud kahe kalendriaasta pikkused aruandlusperioodid.

Energia lõpptarbimise vähendamise eesmärk konkreetsel aastal on saavutatud, kui tegelik lõpptarbimine – vajaduse korral pärast lõpptarbimise mõne elemendi kohandamist (vt punkt 4.1.3) – on väiksem kui maksimaalne lõpptarbimine sel aastal. Allpool esitatud **joonis 2** illustreerib eesmärgi saavutamise kontrolli aasta 2031 näitel. Eesmärk, mille kõik avaliku sektori asutused peavad 2031. aastal ühiselt saavutama, on kõigi kolme (erineva suurusega haldusüksuste) avaliku sektori asutuste rühma eesmärkide summa. Lisaks on joonisel näidatud, kuidas võib eesmärgi saavutamisele kaasa aidata see, kui võtta arvesse energia lõpptarbimise vähendamist ühistranspordi ja relvajõudude sektoris, mille võib asjaomase aasta energia tegelikust lõpptarbimisest maha arvata.

([38]) Näiteks kui mõni avaliku sektori asutus jäetakse välja (nt erastamise tõttu), peab see kajastuma nii võrdlusaluses kui ka iga-aastases energia lõpptarbimises (vt punkt 4.1.3).

Joonis 2

Eesmärgi saavutamise kontroll aasta 2031 näitel (üks kord võttes arvesse energia lõpptarbimise vähendamist ühistranspordi ja relvajõudude sektoris ning teine kord seda arvestamata jättes)

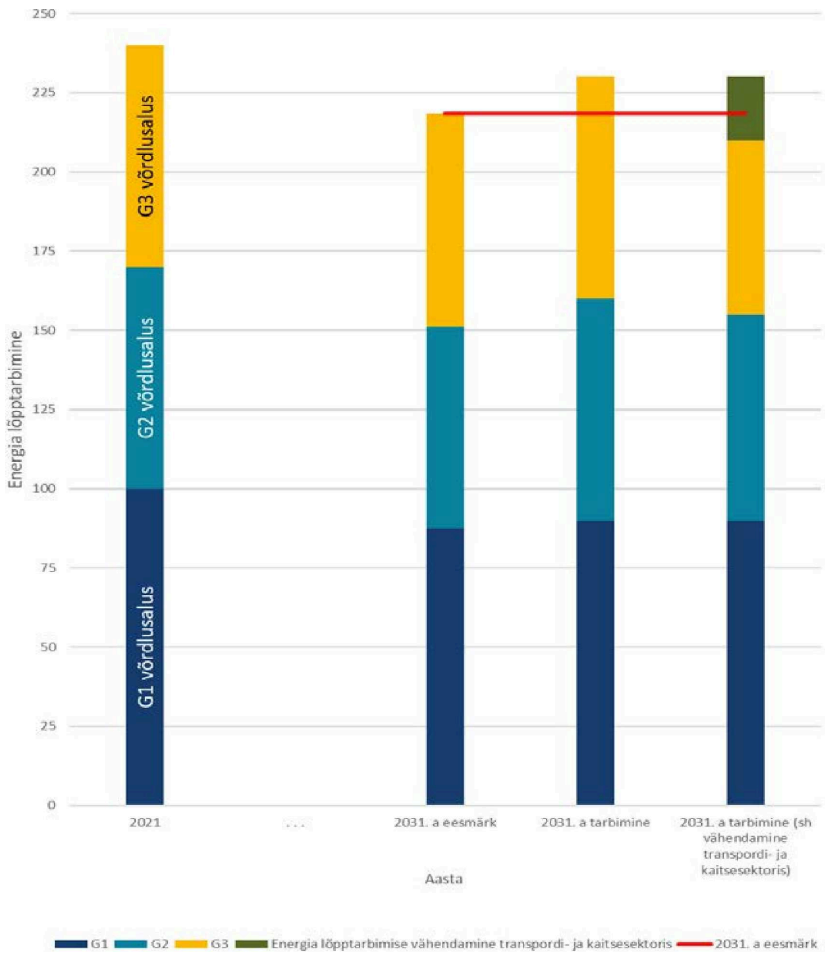

4.1.3. *Energia lõpptarbimise vähendamise registreerimine igal aastal*

Alates 2025. aastast peavad liikmesriigid igal aastal koguma avaliku sektori asutuste energia lõpptarbimise andmeid, rakendades sama metoodikat ja andmestruktuuri, mida kasutati andmete kogumisel võrdlusaluse kindlaksmääramise jaoks. Vastavalt direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 5 lõikele 3 tuleb alla 50 000 elanikuga kohalike haldusüksuste avaliku sektori asutuste andmeid koguda alates 2027. aastast. Andmete kogumine alla 5 000 elanikuga kohalike haldusüksuste avaliku sektori asutuste kohta algab 2030. aastal. Liikmesriigid võivad soovida hinnata, kas andmete kogumise kord toimib ja kas avaliku sektori asutustes on märgatav suundumus energia lõpptarbimise vähendamise poole. Seetõttu võib olla soovitatav alustada andmete kogumist samal ajal, kui hakatakse koguma nende avaliku sektori asutuste andmeid, kelle puhul algab vähendamiskohustus 2025. aastal.

Direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 5 lõikega 4 on sõnaselgelt lubatud liikmesriikidel võtta oma avaliku sektori asutuste energia lõpptarbimise arvutamisel arvesse riigisiseseid kliimaerinevusi.

Lisaks, võttes arvesse direktiivi üldeesmärke, võivad liikmesriigid teha oma avaliku sektori asutuste energia lõpptarbimise arvutamisel täiendavaid kohandusi, eelkõige avalike teenuste taseme muutumise või avaliku sektori asutuste lisamise, väljajätmise või restruktureerimise korral. Energia lõpptarbimise kohandamine nende mõjutavate tegurite arvesse võtmiseks aitab vältida mis tahes olulisi negatiivseid stiimuleid ja ülekandumist, mida võivad põhjustada direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 5 lõikes 1 sätestatud kohustused, nagu energia lõpptarbimise vähenemine, mis saavutatakse tänu allhangetele või teenuste taseme alandamisele.

Liikmesriigid ei ole kohustatud kliimaerinevusi või muid mõjutavaid tegureid arvesse võtma. Kui aga liikmesriik otsustab neist lähtuvalt energiatarbimist kohandada, peaks ta esitama piisavalt teavet, et selgitada, kuidas kohandus arvutati ja milline oli kohandamise mõju teatatud energia lõpptarbimisele.

Vastavalt energia lõpptarbimise kliimaerinevustest tingitud kohandamise põhimõtetele, mida on kirjeldatud eelkõige standardis ISO 17742 ja ISO 50049, ei tohi kohandamismetoodikat aastate lõikes muuta. Lisaks tuleb seda kohaldada kõigis tarbimissektorites järjekindlalt ja seda ei tohi kohaldada valikuliselt konkreetsete tarbimissegmentide, näiteks teatavate sektorite, avalike teenuste või avaliku sektori asutuste rühmade suhtes.

Kui liikmesriik otsustab valitud metoodikat pärast teatavat arvu aruandeaastaid muuta, tuleb põhjalikult selgitada muutmise põhjust ning järjepidevuse huvides arvutada kõigis sektorites ja kõigi avalike teenuste puhul ümber eelmiste aastate kohta esitatud energia lõpptarbimise näitajad, rakendades valitud uut metoodikat. Sellega näidatakse, et kõnealuses artiklis sätestatud kohustusi täidetakse järjekindlalt ka uue metoodika kohaselt.

Eespool öeldut arvesse võttes kirjeldatakse käesoleva lisa B liites lühidalt energia lõpptarbimise arvutuste kohandamisel rakendatavaid metoodilisi lähenemisviise, mida peetakse tehnika praegust taset arvestades asjakohaseks. Liikmesriigid võivad väljapakutud menetlusest kõrvale kalduda, kui neil on mõjuvad põhjused ja asjakohased põhjendused.

4.2. **Direktiivi (EL) 2023/1791 artiklis 5 sätestatud poliitikanõuded**

Liikmesriigid saavad vabalt valida poliitikameetmed, mille abil saavutada energia lõpptarbimise eesmärgid. Kuigi direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 5 lõigetes 3, 4 ja 5 on sätestatud mõned kohustuslikud vahendid, on liikmesriikidele jäetud konkreetsete rakendusviiside kavandamisel suur paindlikkus.

Järgmistes punktides tuuakse välja peamised nõuded, mis on seotud direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 5 lõigete 3, 4 ja 5 rakendamisega.

4.2.1. *Pikaajalise kavandamise vahenditega seotud nõuded*

Vastavalt direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 5 lõikele 6 peavad liikmesriigid tagama, et kõik piirkondlikud ja kohalikud asutused kehtestavad oma pikaajalise kavandamise vahendites konkreetsed energiatõhususe meetmed. See tähendab, et liikmesriigid peavad rakendama asjakohaseid poliitikameetmeid, millega tagatakse, et kõik piirkonnad ja omavalitsused kasutavad pikaajalise kavandamise vahendeid, mis hõlmavad vähemalt energiatõhususe teemat. Pikaajalised energiatõhususe kavad peaksid ideaaljuhul olema osa ulatuslikumatest kavadest, nagu CO_2 heite vähendamise või säästva energia kavad, kui sellised kavad on olemas või kui neid koostatakse.

Liikmesriigid võivad kasutada alustuseks erinevaid CO_2 heite vähendamise või säästva energia kavasid, mille kohalikud asutused on töötanud välja asjakohaste riiklike ja Euroopa algatuste raames ([39]). Tavaliselt energiatõhususe meetmed juba on nende algatuste kavandamisprotsessi lahutamatu osa. Samuti on enamiku algatustega ette nähtud teatav kvaliteedi tagamine nii pikaajaliste kavade kui ka rakendusmenetluste puhul. Lisaks on mõni liikmesriik juba hakanud lisama säästva energiaga, sealhulgas energiatõhususega seotud kaalutlusi ruumilise planeerimise või linnaarenduse kavadesse, mida piirkonnad ja omavalitsused korrapäraselt koostavad.

4.2.2. *Energiaostuvõimetuse leevendamine*

Energiaostuvõimetuse leevendamise ja vähekaitstud tarbijate kaitsmisega seotud nõuded, mida liikmesriigid täitma peavad, on sätestatud direktiivi (EL) 2023/1791 artiklis 24. Direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 5 lõikes 6 on üksnes lisatud, et liikmesriigid peavad tagama, et kõik asutused, sealhulgas piirkondlikud ja kohalikud asutused, ([40]) kaasatakse aktiivselt energiaostuvõimetusega seotud poliitika elluviimisse. Eelkõige tuleb hoolt kanda selle eest, et energiatõhususe meetmete kavandamisel ja rakendamisel võetakse arvesse esmatähtsate rühmade (energiaostuvõimetute inimeste, madala sissetulekuga leibkondades elavate inimeste ja vähekaitstud rühmade) huve ning et leevendatakse energiatõhususe meetmete märkimisväärset otsest või kaudset negatiivset mõju. See kehtib pikaajaliste energiatõhususe ja CO_2 heite vähendamise kavade ning eelkõige piirkondlikele või kohalikele asutustele kuuluvate sotsiaaleluruumide puhul, samuti kavade ja poliitikameetmete puhul, mida saab kombineerida kliimameetmete sotsiaalfondist rahastatavate meetmete ja investeeringutega.

([39]) Nimetagem vaid mõned eeskujulikud algatused: Euroopa tasandil on linnapeade pakti raames edukalt kasutusele võetud säästva energia ja kliimameetmete tegevuskava; Austriat, Saksamaad ja Šveitsi hõlmavas piirkonnas on hästi tuntud sellised algatused nagu e5 ja Klimabündnis; Madalmaad on algatanud riikliku programmi piirkondlike energiastrateegiate väljatöötamiseks.

([40]) ELi linnapeade paktile alla kirjutanud kohalikke asutusi võidakse energiaostuvõimetusega seotud kavandamis- ja rakendustegevuses toetada. Selle toetuse pakkumiseks pakti raames tehakse koostööd Teadusuuringute Ühiskeskuse ja ELi energiaostuvõimetuse nõustamiskeskusega. Lisateabe saamiseks vt https://eu-mayors.ec.europa.eu/et/library/energy_poverty.

4.2.3. *Avaliku sektori asutuste toetamine energiatõhususe parandamise meetmete rakendamisel*

Direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 5 lõike 7 kohaselt peavad liikmesriigid toetama avaliku sektori asutusi energiatõhususe parandamise meetmete rakendamisel. Selline toetus võib ilma riigiabi eeskirjade kohaldamist piiramata hõlmata rahalist toetust ja tehnilist tuge.

Liikmesriikidel on avaliku sektori asutustele mõeldud toetuspakettide kavandamisel üldjuhul vabad käed. Direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 5 lõigetes 6 ja 7 esitatud näiteid arvesse võttes ja praktilistele kogemustele tuginedes peaks toetus siiski hõlmama muu hulgas järgmisi olulisi elemente ([41]):

— tehniline tugi ja rahaline toetus, et edendada säästva energia ja CO_2 heite vähendamisega seotud pikaajalist kavandamist piirkonna ja kohalikul tasandil;

— tehniline tugi investeerimisprojektide ettevalmistamiseks, tuginedes pikaajalise kavandamise tulemustele (projektide kavad);

— rahaline toetus energiatõhususe, renoveerimise või CO_2 heite vähendamise alaste investeerimisprojektide jaoks, nagu on ette nähtud direktiivi (EL) 2023/1791 artiklis 30 ([42]);

— toetus energiatõhususega kaasneva laiema kasu ja olelusringi jooksul tekkiv CO_2 heitega seotud kaalutluste arvesse võtmiseks investeeringute hindamisel, näiteks suutlikkuse suurendamise programmide kaudu;

— tehniline abi direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 29 lõikega 4 ette nähtud energiatõhususe lepingute kasutamisel.

Peale selle peaksid toetusmeetmed olema kättesaadavad kõigile avaliku sektori asutustele. Piiratud ulatusega katseprogrammid ja -meetmed ei ole piisavad.

4.2.4. *Hoonete energiatõhusus ja ebatõhusate kütteseadmete väljavahetamine*

Direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 5 lõikes 9 keskendutakse hoonete energiatõhususele, sealhulgas vanade ja ebatõhusate kütteseadmete väljavahetamisele kui eriti atraktiivsele energiatõhususe meetmele, mida avaliku sektori asutused saavad võtta. Kui asendada fossiilkütuseid kasutavad küttekatlad võimaluse korral (taastuvenergiapõhise) kaugküttega või soojuspumpadega, väheneks märkimisväärselt energia lõpptarbimine, mida kohustab vähendama direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 5 lõige 1.

5. **Direktiivi (EL) 2023/1791 artikliga 6 seotud kohustused**

Direktiivi (EL) 2023/1791 artikliga 6 on asendatud direktiivi 2012/27/EL artikkel 5. Peamised muudatused on järgmised:

— laiendatud on nõuet renoveerida 3 % köetavate ja/või jahutatavate hoonete üldpõrandapinnast, lisades nõude kohaldamisalasse keskvalitsuse omanduses ja kasutuses olevate hoonete kõrvale kõik hooned, mis kuuluvad direktiivi (EL) 2023/1791 artiklis 2 määratletud avaliku sektori asutustele;

— tõstetud on nõutavat renoveerimistaset: energiatõhususe miinimumnõuete asemel (mis on määratletud hoonete energiatõhususe direktiivi artiklis 5) kohaldatakse liginullenergiahoone (mis on määratletud hoonete energiatõhususe direktiivi artikli 2 punktis 3) või heitevaba hoone (mis on määratletud hoonete energiatõhususe direktiivi artiklis 11) standardit;

— lisaks samaväärse energiasäästu saavutamisele igal aastal peavad liikmesriigid alternatiivse lähenemisviisi kohaldamisel andma hoonete jaoks välja renoveerimispassid, mis hõlmavad vähemalt 3 % avaliku sektori asutustele kuuluvate köetavate ja/või jahutatavate hoonete üldpõrandapinnast, ning renoveerima need hooned enne 2040. aastat liginullenergiahooneteks või heitevabadeks hooneteks.

([41]) Mitme loetletud elemendi jaoks on olemas ELi programmid ja kavad, mida saab kasutada, nagu ELENA, LIFE, INTERREG jne.

([42]) Komisjoni 12. detsembri 2023. aasta soovitus energiatõhususe direktiivi (EL) 2023/1791 (uuesti sõnastatud) artikli 30 (milles käsitletakse riiklikke energiatõhususe fonde, rahastamist ja tehnilist tuge) ülevõtmise kohta (ELT C, C/2023/1553, 19.12.2023, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2023/1553/oj).

Direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 6 järgimiseks peavad liikmesriigid tegema järgmist:

— tagavad, et igal aastal renoveeritakse vähemalt 3 % avaliku sektori asutustele kuuluvate (üle 250 m² suuruse kasuliku üldpõrandapinnaga) köetavate ja/või jahutatavate hoonete üldpõrandapinnast, et muuta need hooned vähemalt liginullenergiahooneteks või heitevabadeks hooneteks (vaikimisi lähenemisviis);

— peavad avaliku sektori asutuste kasutuses, kuid mitte omanduses olevate hoonete üle läbirääkimisi hoonete omanikega – eeskätt siis, kui jõuab kätte otsustav hetk, näiteks üürilepingu uuendamine, kasutuse muutmine või olulised remondi- või hooldustööd – eesmärgiga kehtestada lepingutingimused, et hoonest saaks vähemalt liginullenergiahoone või heitevaba hoone;

— teevad üldkasutatavate hoonete inventuuri ning teevad selle üldsusele kättesaadavaks ja ligipääsetavaks.

Liikmesriigid võivad otsustada kohaldada alternatiivset lähenemisviisi, mille tulemuseks on iga-aastane energiasääst, mis on vähemalt samaväärne vaikimisi lähenemisviisi abil saavutatava energiasäästuga. Alternatiivse lähenemisviisi kohaldamisel peavad liikmesriigid tegema järgmist:

— hindavad direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 6 lõigete 1–4 kohase renoveerimisega saavutatavat energiasäästu, kasutades võrdluse aluseks olevate avaliku sektori asutuste hoonete energiatarbimise puhul asjakohaseid standardväärtusi enne ja pärast hoonete renoveerimist liginullenergiahooneteks või heitevabadeks hooneteks;

— tagavad, et igal aastal kehtestatakse hoonete jaoks renoveerimispassid, mis hõlmavad vähemalt 3 % avaliku sektori asutustele kuuluvate köetavate ja/või jahutatavate hoonete üldpõrandapinnast. Need hooned tuleb renoveerida hiljemalt 2040. aastaks liginullenergiahooneteks.

Direktiivi (EL) 2023/1791 artikliga 6 on hõlmatud avaliku sektori asutuste omanduses või kasutuses olevad köetavad ja/või jahutatavad hooned, mille kasulik üldpõrandapind on üle 250 m² (artikli 6 lõige 1). Hoonet tuleb tõlgendada kooskõlas hoonete energiatõhususe direktiivi artikli 2 punktis 1 esitatud määratlusega, mille kohaselt „hoone“ on „katusega konstruktsioon, millel on seinad ja mille sisekliima reguleerimiseks tarbitakse energiat“. „Kasulik üldpõrandapind“ – „hoone või selle osa põrandapind, mille sisekliima reguleerimiseks kasutatakse energiat“ (direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 2 punkt 13). See tähendab, et renoveerimiskohustus ei hõlma selliseid hooneid nagu kütteta garaažid või laod. Tabelis 3 on antud ülevaade erinevatest kohustustest direktiivi (EL) 2023/1791 artikliga 6 hõlmatud hoonekategooriate kaupa.

Tabel 3

Direktiivi (EL) 2023/1791 artiklis 6 sätestatud kohustuste kohaldamisala

Kategooria		Hõlmatud inventuuriga	Hõlmatud võrdlusalusega ([1])	Renoveerimiskohustus	Liginullenergiahooneks renoveeritud hoonete panus eesmärgi saavutamisse
Viide		Artikli 6 lõige 5	Artikli 6 lõiked 1–4 ja artikli 6 lõige 6		
Avaliku sektori asutuste kasutuses, kuid mitte omanduses		JAH	EI	EI ([2])	EI
Avaliku sektori asutuste omanduses	Hooned, mis 1. jaanuaril 2024 juba on liginullenergiahooned	JAH	EI	EI	EI
	Sotsiaaleluruumid, mille renoveerimine EI ole kuluneutraalne	JAH	EI	EI	EI
	Sotsiaaleluruumid, mille renoveerimine on kuluneutraalne	JAH	JAH	JAH	JAH
	Hooned, mille muutmine liginullenergiahooneks ei ole tehniliselt, majanduslikult või funktsionaalselt teostatav (artikli 6 lõike 2 alapunkt 2)	JAH	JAH	EI	JAH ([3])

Kategooria		Hõlmatud inventuuriga	Hõlmatud võrdlusalusega ([1])	Renoveerimiskohustus	Liginullenergiahooneks renoveeritud hoonete panus eesmärgi saavutamisse
Viide		Artikli 6 lõige 5	Artikli 6 lõiked 1–4 ja artikli 6 lõige 6		
	Artikli 6 lõike 2 punktides a–c nimetatud erihooned	JAH	JAH	JAH	JAH ([4])
	Kõik muud hooned > 250 m², mille suhtes kohaldatakse renoveerimiskohustust	JAH	JAH	JAH	JAH
Muud hooned ≤ 250 m²		EI ([5])	EI	EI	EI

([1]) Võrdlusalus hõlmab vaid neid hooneid, mis kuuluvad 1. jaanuari 2024. aasta seisuga avaliku sektori asutustele. Hooned, mille avaliku sektori asutused omandavad pärast seda kuupäeva, võrdlusaluses ei sisaldu, kuid need võivad aidata kaasa eesmärgi saavutamisele, kui need renoveeritakse liginullenergiahoone või heitevaba hoone standardile vastavaks.
([2]) Kohustus lepingutingimused läbi rääkida (artikli 6 lõige 1).
([3]) Vaid juhul, kui need renoveeritakse sellegipoolest liginullenergiahooneteks või heitevabadeks hooneteks.
([4]) Artikli 6 lõike 2 punktides a–c nimetatud hoonete puhul piisab renoveerimisest liikmesriikide kehtestatud asjakohase energiatõhususe tasemeni, mis võib jääda allapoole liginullenergiahoone standardit. Hoone ei pea olema pärast renoveerimist liginullenergiahoone.
([5]) Artikli 6 lõike 5 kohaselt ei pea inventuur hõlmama hooneid, mille kasulik üldpõrandapind jääb alla 250 m², kuid liikmesriigid võivad otsustada lisada need hooned inventuuri, et saada üldkasutatavatest hoonetest täielik ülevaade.

Liikmesriigid peavad täitma direktiivi (EL) 2023/1791 artiklis 6 sätestatud renoveerimis- ja energiasäästukohustused igal aastal alates ülevõtmiskuupäevast, st 11. oktoobrist 2025. Andmete kogumise ja aruandluse jaoks on soovitatav, et liikmesriigid arvutaksid oma kohustused ja annaksid neist aru kalendriaasta põhiselt. Ajavahemikul alates ülevõtmiskuupäevast kuni aasta lõpuni võib arvutada renoveeritavate ruutmeetrite (ja saavutatava energiasäästu) nõude proportsionaalselt, st renoveerida tuleb 0,7 % kõigi avaliku sektori asutuste hoonete põrandapinnast 2025. aastal (lisaks 2,3 %-le keskvalitsuse hoonete põrandapinnast, mis tuleb renoveerida 2025. aastal kooskõlas direktiivi 2012/27/EL artikliga 5).

Energiatõhusamaks renoveerimine tähendab ühe või mitme ehitusdetaili, näiteks hoone välispiirde või tehnosüsteemi energiatõhususe parandamist, millega vähendatakse märkimisväärselt ruumide kütmise ja/või jahutamise, sooja vee, ventilatsiooni, (sisseehitatud) valgustuse ja abisüsteemidega seotud energiatarbimist ([43]).

Komisjoni soovituses (EL) 2019/1019 ([44]) on üksikasjalikumalt kirjeldatud tehnilise, majandusliku ja funktsionaalse teostatavuse mõisteid, mis on olulised ka artikli 6 lõike 2 kohaldamisel. Soovituses on öeldud, et liikmesriikide ülesanne on täpsustada, millistel konkreetsetel juhtudel ei ole nõuete järgimine tehnilistel, majanduslikel ja/või funktsionaalsetel põhjustel teostatav, ning tagada, et sellised juhud on selgelt määratletud, piiritletud ja põhjendatud. Teostatavuse hindamise menetlused võivad olla eri liiki hoonete puhul erinevad, et võtta arvesse hoonete eripära. Tehnilist, majanduslikku ja funktsionaalset teostatavust tuleks tõlgendada järgmiselt:

— *tehniline teostatavus* – tehniliselt teostamatu tähendab seda, et tehnilistel põhjustel ei ole võimalik nõudeid täita, st kui süsteemi tehnilistest näitajatest tulenevalt ei saa nõudeid järgida;

— *majanduslik teostatavus* seondub nõuete täitmise kuludega ja sellega, kas: i) need kulud on kavandatava sekkumise (nt süsteemi uuendamise) kulude suhtes proportsionaalsed; ii) eeldatav kasu kaalub kulud üles, võttes arvesse süsteemi eeldatavat töösiga;

— *funktsionaalne teostatavus* – nõuete täitmine ei ole funktsionaalselt teostatav, kui see tooks kaasa muutusi, mis takistaksid süsteemi toimimist või hoone (või selle osa) kasutamist, võttes arvesse konkreetseid piiranguid (nt tehnilisi eeskirju), mida võidakse süsteemi ja/või hoone suhtes kohaldada.

([43]) Euroopa Komisjoni energeetika peadirektoraat, „Comprehensive study of building energy renovation activities and the uptake of nearly zero-energy buildings in the EU: final report“, Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2019, lk 208, https://data.europa.eu/doi/10.2833/14675.
([44]) Komisjoni 7. juuni 2019. aasta soovitus (EL) 2019/1019 hoonete ajakohastamise kohta (ELT L 165, 21.6.2019, lk 70, ELI: http://data.europa.eu/eli/reco/2019/1019/oj).

5.1. **Avaliku sektori asutuste hoonete inventuuriga seotud kohustused**

Kooskõlas direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 6 lõikega 5 teevad liikmesriigid ülevõtmise kuupäevaks 11. oktoobriks 2025 selliste köetavate ja/või jahutatavate hoonete inventuuri, mis on avaliku sektori asutuste omanduses või kasutuses ning mille kasulik üldpõrandapind on suurem kui 250 m^2, ning teevad selle üldsusele kättesaadavaks ja ligipääsetavaks. Inventuur peab sisaldama iga hoone kohta vähemalt põrandapinda ruutmeetrites, energiamärgist ning kütte, jahutuse, elektrienergia ja sooja veega seotud aastast mõõdetud energiatarbimist, kui need andmed on kättesaadavad. Seda inventuuri ajakohastatakse vähemalt iga kahe aasta tagant. Inventuur aitab hinnata direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 6 lõigetes 1–4 ja 6 sätestatud kohustuste täitmist, võimaldades liikmesriikidel arvutada 3 % eesmärgi alla kuuluva üldpõrandapinna ja igal aastal renoveeritavate ruutmeetrite arvu vastavalt vaikimisi lähenemisviisile või alternatiivse lähenemisviisi kohaselt saavutatava samaväärse energiasäästu.

Inventuuri alustatakse kõigi avaliku sektori asutuste loetelu koostamisest. See võib põhineda direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 5 jaoks vajalikul avaliku sektori asutuste loetelul. Seepärast on soovitatav koguda artikli 6 lõike 5 järgimiseks vajalikke andmeid koos artikli 5 nõuete täitmiseks vajalike andmetega samade vahendite abil. Liikmesriigid teevad iga avaliku sektori asutuse puhul kindlaks kõik hooned, mis kuuluvad selle artikli kohaldamisalasse. Kuigi direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 6 lõikes 5 ei nõuta, et liikmesriigid teataksid sellest, millised asutused hooneid omavad või kasutavad, vajavad liikmesriigid seda teavet, et töötada välja asjakohased meetmed, mis on avaliku sektori asutuste omanduses olevate hoonete ja avaliku sektori asutuste kasutuses olevate hoonete puhul erinevad. Liikmesriigid võivad kasutada seda teavet ka selleks, et täita muid nõudeid, näiteks inventuuri korrapäraselt ajakohastada ja siduda see hoonete energiatõhususe direktiiviga. Samuti võib olla kasulik omandit või kasutamist käsitlevad andmed avaldada, et inventuuri kasutajad saaksid kindlaks teha hooned, kus avaliku sektori asutused vastutavad otseselt energiatõhususe meetmete (sh renoveerimise) eest.

Inventuur tuleks teha nii, et iga hoonet oleks võimalik üheselt identifitseerida. Praktiline lähenemisviis oleks kasutada energiamärgisel kasutatavaid identifitseerimisandmeid, mis võivad liikmesriigiti erineda, näiteks hoone aadressi ja/või nime. See peaks veelgi hõlbustama inventuuri haldamist ja seoste loomist hoonete energiatõhususe direktiiviga ette nähtud muude andmebaasidega.

Direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 6 lõike 2 punktides a–c esitatud kategooriate põhjal tehtav inventuur peab hõlmama kõiki avaliku sektori asutuste omanduses või kasutuses olevaid hooneid, sealhulgas

— hooneid, mis juba vastavad liginullenergiahoone või heitevaba hoone standardile;

— sotsiaaleluruume (kuna sotsiaaleluruumide määratlus on liikmesriigiti erinev, tuleks hoone arvessevõtmise üle otsustamisel lähtuda riigisisesest määratlusest);

— hooneid, mis kuuluvad direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 6 lõikes 2 osutatud kategooriatesse.

Direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 6 lõike 5 kohaselt peab inventuur sisaldama energiamärgist, mis tähendab selle märgise elektroonilist versiooni veebilehe, PDFi või pildi kujul.

Energiamärgis sisaldab hoone põrandapinda ruutmeetrites (mida tuleb mõista kasuliku üldpõrandapinnana), mille saab märkida inventuuri asjaomasele väljale.

Direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 6 lõike 5 kohaselt peavad liikmesriigid registreerima iga inventuuriga hõlmatud hoone mõõdetud energiatarbimise, kui need andmed on kättesaadavad. See hõlmab kütte, jahutuse, elektrienergia ja sooja veega seotud aastast energiatarbimist. Energiatarbimise andmeid on tavaliselt lihtne kindlaks teha, sest need esitab energiatarnija. Siiski tuleb arvesse võtta järgmisi aspekte:

— hoonete kütmiseks kasutatakse tavaliselt elektrisüsteeme (soojuspumbad, kütte-, ventilatsiooni- ja kliimaseadmed, elekterküttekehad), kütusekatlaid (gaas, biomass jne), soojusvõrke või muud kohapealset tootmist (näiteks päikese soojusenergia). Mõnel juhul on soojuse lõpptarbimist suhteliselt lihtne kindlaks teha – näiteks küttevõrk võib salvestada hoonesse tarnitava soojuse koguse arvete esitamiseks. Teistel juhtudel (nt biokütusekatelde puhul) esitatakse tarbijale arve ostetud kütusekoguse põhjal ja seega tuleb see teisendada kilovatt-tundideks;

— elektritarbimine hõlmab tavaliselt energiat, mida kasutavad seadmed, mis ei ole otseselt seotud hoone endaga. Näiteks võivad hoones olla terve organisatsiooni serverid ja tarbimine võib olla energiamärgisel märgitud väärtusega võrreldes väga suur;

— kui hoones ei rakendata kasutajapõhist mõõtmist, ei pruugi olla võimalik eraldi välja tuua kütte, jahutuse ja sooja veega seotud energiatarbimist, kui nende jaoks kasutatakse elektriseadmeid. Sellisel juhul tuleks see märkida elektritarbimise alla;

— hoonete puhul, mille jaoks toodetakse kohapeal taastuvenergiat, tuleks kohapeal toodetud energia tarbimine liita võrgust imporditud energia netokogusele. Energia kogutarbimise arvutamiseks lahutatakse *koguimpordi* ja toodetud energiakoguse summast *kogueksport*;

— mõnel juhul ei ole mõne energiatarbimise alamkategooria kohta võimalik täielikku näitajat esitada, näiteks kui päikese-veesoojendi katab vaid osa hoone sooja vee vajadusest. Sel juhul tuleks alamkategoorias „Soe vesi“ esitada üksnes kohapeal toodetud sooja vee mõõdetav kogus.

Direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 6 lõike 5 nõuete täitmiseks metoodika kindlaksmääramisel peaksid liikmesriigid andma avaliku sektori asutustele selgeid juhiseid selle kohta, kuidas tarbimisandmed tuleks esitada.

Selleks et teha inventuur üldsusele kättesaadavaks ja ligipääsetavaks, peavad liikmesriigid tagama, et üldsusel ja kõigil huvitatud sidusrühmadel on lihtne andmetele ligi pääseda ja neid kasutada. Praktikas saavad liikmesriigid täita selle nõude näiteks sellega, et

— avaldavad inventuuri kergesti ja avalikult ligipääsetaval veebisaidil;

— annavad inventuurile tasuta ligipääsu ilma registreerimiseta või pärast lihtsat registreerimisprotsessi;

— pakuvad kasutajatele põhifunktsioone, näiteks konkreetse avaliku sektori asutuse omanduses oleva(te) hoone(te) otsimiseks või otsingu tegemiseks hoone muude omaduste põhjal;

— võimaldavad kasutajatel andmeid tervikuna või osaliselt alla laadida.

Liikmesriigid võivad pakkuda ka muid funktsioone, et hõlbustada inventuuri kasutamist, näiteks võimalust teha otsinguid avaliku sektori asutuse, linna/piirkonna või aadressi alusel.

Liikmesriigid peavad tegema inventuuri ülevõtmise tähtpäevaks ja ajakohastama seda vähemalt iga kahe aasta tagant ([45]). Ajakohastamisel tuleks arvesse võtta vähemalt järgmist:

— uued avaliku sektori asutuste ehitatud, omandatud või kasutatavad hooned;

— andmebaasis olevad hooned, mis on müüdud või lammutatud või mille üürileping on lõppenud;

— hooned, kus on tehtud muudatusi, millega on muudetud hoone suurust;

— hooned, kus on tehtud uus energiatõhususe hindamine, mille tulemuseks on uus energiamärgis;

— hooned, mis on renoveeritud energiatõhusamaks, tänu millele on vähenenud märkimisväärselt energiatarbimine.

Inventuuri ajakohastamiseks iga kahe aasta tagant ajakohastavad liikmesriigid ka avaliku sektori asutuste hoonete energiatarbimise andmeid. Liikmesriikide halduskoormuse minimeerimiseks soovitatakse energiatarbimise andmeid ajakohastada siiski vaid oluliste muutuste korral, näiteks seoses energiatõhusamaks renoveerimise või kasutuse muutmisega. Lisaks soovitatakse kasutada halduskoormuse vähendamiseks digitaalseid ja automatiseeritud lahendusi, et hõlbustada andmete kogumist. Need lahendused tuleks välja töötada nii, et sama andmevooga saaks täita ka direktiivi (EL) 2023/1791 artikliga 5 seotud nõuded. Näiteks võib arukate arvestite näidud koondada hoone ja avaliku sektori asutuse tasandil, et oleks võimalik korrapäraselt ajakohastada nii direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 6 kohast inventuuri kui ka direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 5 järgimiseks loodud andmebaasi.

([45]) Inventuuri ajakohastamine ei mõjuta võrdlusalust ega iga-aastast eesmärki – need jäävad samaks.

Direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 6 lõike 5 kohaselt peavad liikmesriigid siduma inventuuri hoonefondi ülevaatamisega, mis tehakse hoonete renoveerimise riiklike kavade raames kooskõlas hoonete energiatõhususe direktiivi artikliga 3, ja hoonete energiatõhususe direktiivi artikli 22 kohaselt loodud andmebaasidega. Inventuuri võib siduda nende andmekogudega hoone nime või identifitseerimistunnuse kaudu. Kui liikmesriigid peavad esitama hoonete energiatõhususe direktiivi kohaselt üldkasutatavate hoonete arvu ja üldpõrandapinna (ruutmeetrites), saab selle näitaja hõlpsasti direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 6 kohaselt tehtud inventuurist. Riikliku hoonefondi ülevaate koostamisel võib kasutada direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 6 lõikes 5 nõutud inventuuri jaoks kogutud andmeid, kuid vaja on ka muid andmeallikaid.

Direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 6 lõike 5 teises lõigus on sätestatud, et inventuuris esitatud üldsusele kättesaadavad ja ligipääsetavad andmed (hoonete omaduste, renoveerimise ja energiatõhususe kohta) võib koondada ELi hoonete registrisse, et tagada võrreldavate andmete abil parem arusaamine hoonesektori energiatõhususest. ELi hoonete register on vahend, mis võimaldab jälgida hoonete energiatõhusust kogu ELis ([46]). Artikli 6 lõike 5 kohane inventuur peaks aitama täiustada ELi hoonete registri andmeid ja teavet, pakkudes andmeid avaliku sektori asutuste hoonete, sealhulgas energiamärgiste, liginullenergiahoonete ja energiatarbimise kohta. Nõude täitmiseks peaksid liikmesriigid vähemalt jagama registriga inventuuriandmeid vastavalt komisjoni kehtestatavale korrale. .

5.2. **Kohustus järgida iga-aastast renoveerimiseesmärki**

3 % renoveerimismäär tuleb arvutada selliste avaliku sektori asutustele kuuluvate hoonete üldpõrandapinnast, millel on üle 250 m² kasulikku üldpõrandapinda ja mis ei ole 1. jaanuariks 2024 liginullenergiahooned. See tähendab, et iga-aastane 3 % renoveerimise eesmärk põhineb ühel kindlal väärtusel (võrdlusalusel) kogu rakendusperioodi jooksul.

Liikmesriigid võivad valida, millised hooned 3 % renoveerimise nõude täitmiseks renoveerida, võttes renoveeritavate hoonete valimisel nõuetekohaselt arvesse kulutõhusust ja tehnilist teostatavust. Kui liikmesriik leiab, et konkreetse hoone muutmine liginullenergiahooneks ei ole tehniliselt, majanduslikult või funktsionaalselt teostatav, ja renoveerib selle hoone madalama tasemeni, ei arvesta ta nõude täitmisel selle hoone renoveerimist. Hoone lisatakse siiski sellesse hoonete loetellu, mida kasutatakse iga-aastase renoveerimisnõude arvutamiseks (st võrdlusalusesse). Liikmesriigid peaksid arvesse võtma ka seda, et liginullenergiahoone määratlus hõlmab kulutõhususe põhimõtet.

Erandina võivad liikmesriigid kohaldada liginullenergiahooneks või heitevabaks hooneks renoveerimise nõudest leebemaid nõudeid järgmistesse kategooriatesse kuuluvate hoonete suhtes (direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 6 lõige 2):

— kaitse all olevad hooned, ([47]) kui konkreetsete energiatõhususe miinimumnõuete täitmine muudaks vastuvõetamatult nende olemust või välimust;

— relvajõududele või keskvalitsusele kuuluvad ja riigikaitse eesmärke teenivad hooned (nende hulka ei kuulu individuaalsed eluruumid ja kontorihooned);

— kultuskohtadena või religioosseks tegevuseks kasutatavad hooned.

See tähendab, et neid hooneid tuleks võrdlusaluse arvutamisel arvesse võtta ja neid võib eesmärgi saavutamiseks arvestada isegi siis, kui need vastavad mõnele muule energiatõhususe standardile kui liginullenergiahoone või heitevaba hoone standard. Selleks et neid hooneid saaks eesmärgi saavutamiseks arvesse võtta, tuleks need renoveerida vastavaks standardile, mis on liginullenergiahoone või heitevaba hoone standardile võimalikult lähedal, võttes arvesse hoone eriomadusi. Selleks peaksid liikmesriigid määrama kindlaks renoveerimise miinimumtaseme, lähtudes hoone või sarnaste omadustega hoonete omadustest.

([46]) ELi hoonete register, https://energy.ec.europa.eu/topics/energy-efficiency/energy-efficient-buildings/eu-building-stock-observatory_en.

([47]) Direktiivi (EL) 2023/1791 artiklis 6 on osutatud hoonetele, mis on ametliku kaitse all teatava keskkonna osana või oma erilise arhitektuurilise või ajaloolise väärtuse tõttu, ehk enamasti on tegemist ajalooliste hoonetega.

Sotsiaaleluruumid

Direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 6 lõike 1 kolmanda lõigu kohaldamisel hõlmavad sotsiaaleluruumid kõiki hooneid (sh kortermajad ja üksikelamud) kasuliku üldpõrandapinnaga üle 250 m^2, mis on avaliku sektori asutuste omanduses sotsiaaleluruumide pakkumiseks ja mis 1. jaanuaril 2024 ei vasta asjaomases liikmesriigis kohaldatavale liginullenergiahoone määratlusele. Liikmesriigid peaksid lähtuma riiklikust sotsiaaleluruumide määratlusest. Renoveerimiskohustus peaks hõlmama segaomandis olevaid hooneid, kui avaliku sektori asutusele kuuluva osa puhul on täidetud põrandapinna kriteerium.

Liikmesriigid võivad otsustada vabastada sotsiaaleluruumid renoveerimiskohustusest, kui renoveerimine tooks sotsiaaleluruumides elavatele inimestele kaasa üüritõusu, mis ei piirdu energiaarvetelt saadava majandusliku kokkuhoiuga. Selleks võivad liikmesriigid hinnata sotsiaaleluruumide renoveerimisega saavutatavat energiakulude vähenemist (võttes arvesse energiasäästu ja energiahindade arengut) ning kaaluda, kas see on renoveerimiskulude katmiseks piisav. Kui energiaarvetelt saadav majanduslik kokkuhoid ei kata renoveerimiskulusid, võivad liikmesriigid kaaluda muid võimalusi, et vältida renoveerimiskulude tervikuna ülekandumist elanikele, näiteks kulude osalist rahastamist avaliku või erasektori rahastamisvahenditest, sealhulgas kliimameetmete sotsiaalfondist rahastatavate meetmete ja investeeringute kaudu. Seda tuleks teha olukorras, kus üüri küsitakse proportsionaalselt eluruumi väärtusega ja eluruumi renoveerimise (sh energiatõhususe parandamise) kulud kanduvad üüri suurenemise kaudu üle leibkondadele.

Kuluneutraalsus tähendab, et hoone renoveerimiseks vajalik investeering on sama suur või väiksem kui hoone renoveerimisjärgse olelusringi jooksul eeldatavasti saadava kasu rahaline ekvivalent. Selleks et hinnata, kas see nii on, peaksid liikmesriigid välja töötama asjakohase metoodika, kus on täpsustatud, kuidas teha kindlaks arvutamiseks vajalikud näitajad, nagu renoveerimiskulud, diskontomäärad, tulevased energiahinnad, tarbimine enne ja pärast renoveerimist jne.

Liikmesriigid peaksid arvesse võtma muid sotsiaaleluruumidega seotud asjakohaseid kulusid ja muud kasu, mida on võimalik saada pärast hoonete renoveerimist liginullenergiahooneteks. Näiteks võivad sotsiaaleluruume üürivad leibkonnad saada kasu (madalamatest) tariifidest, mille eesmärk on aidata esmatähtsatel rühmadel (nt energiaostuvõimetud inimesed, vähekaitstud tarbijad, madala sissetulekuga leibkondades elavad inimesed ja asjakohasel juhul sotsiaaleluruumides elavad inimesed) toime tulla oma energiaarvetega. Samuti võidakse energiaarved osaliselt või täielikult tasuda sotsiaaltoetuskavade raames või muudest liikmesriigis kättesaadavatest vahenditest, sealhulgas uurides võimalusi, mida pakuvad käibefondid ja taastuvenergiaalased kogukonnaprojektid, näiteks päikeseenergia jagamine sotsiaaleluruumide üürnike vahel, mis võimaldab pakkuda rohelist elektrit madalama hinnaga. Energiatõhusamaks renoveerimisel väheneksid energiaarved ja kahaneksid need kaudsed energiakulud, mida ei pruugi näha olla, kui vaadelda üksnes energiaarvet. Kuluneutraalsuse hindamisel tuleks arvesse võtta ka renoveerimisjärgseid väiksemaid hoolduskulusid ja paremaid elamistingimusi.

Liikmesriigid peaksid võtma sekkumise kuluneutraalsuse hindamisel aluseks hinnangulised kulud ja tarbimisväärtused, kuid võivad kaaluda sotsiaaleluruumide üürnike renoveerimisjärgse üüritõusu piiramist energiaarvetelt saadava kokkuhoiuga. Vaadelgem näitena sotsiaaleluruumide renoveerimist, milleks kulub 30 000 eurot ja mille tulemusel tarbitakse aastas 12 000 kWh vähem energiat. Kui leibkond maksab keskmist tariifi 0,25 eurot kWh eest, säästaks ta aastas 3 000 eurot, ent kui leibkonna suhtes kohaldatakse vähendatud tariifi, näiteks 0,10 eurot kWh kohta, oleks aastane sääst 1 200 eurot. Lisaks, kui leibkond kasutab energiat vähem, kui on asjaomase eluaseme hinnanguline energiatarbimine, on praktikas saavutatav sääst väiksem kui 1 200 eurot. Sellisel juhul ei ole võimalik investeeringut tagasi teenida, isegi kui kasutatakse väga madalaid diskontomäärasid; selle põhjuseks on kulude osaline hüvitamine (selles näites subsideeritud elektrihinnad) ja asjaolu, et üürnikke, kes kütavad oma eluaset vähem, ei ole nõuetekohaselt arvesse võetud. Kuluneutraalsuse saavutamiseks peaksid liikmesriigid arvesse võtma sotsiaaleluruumide pakkujate saadud toetusi ning aitama sotsiaaleluruumide pakkujatel katta renoveerimiskulud, mida neil ei ole võimalik üürnikelt tagasi saada.

Liikmesriigid peaksid kehtestama asjakohase metoodika selle hindamiseks, kas kuluneutraalsuse tingimus on täidetud. Liikmesriigid peaksid hoolduskulude ja energiaarvete ajakohastamiseks määrama kindlaks asjakohase diskontomäära, kuid see tuleks kehtestada realistlikul tasemel, näiteks avaliku sektori asutuse kapitalikulu või sotsiaalse diskontomäära alusel ([48]). Selle kindlaksmääramine erineb majandusliku teostatavuse kontrollist, mille puhul võib olla asjakohane kasumimarginaal ja kõrgem diskontomäär, et kajastada riskitasu.

([48]) Selles kontekstis võib kapitalikulu määratleda minimaalse tootlusena, mille avaliku sektori asutus peab teenima enne kasumi saamist. Näiteks võib see olla kulu, mis tekib raha laenamisel finantsasutuselt. Sotsiaalne diskontomäär on diskontomäär, mida tavaliselt kohaldatakse avaliku või sotsiaalse väärtusega projektide suhtes.

Kuluneutraalsuse põhimõtet võib pidada järgituks, kui on täidetud järgmine tingimus:

$$RC \leq \sum_{i=0}^{rl} \frac{(E_{br,i} + OC_{br,i} - OB_{br,i}) - (E_{ar,i} + OC_{ar,i} - OB_{ar,i})}{(1+r)^i}$$

kus

RC: hoone energiatõhusamaks renoveerimise kulud;

E: kogu energiaarve;

OC: muud kulud;

OB: muu kasu;

br: enne renoveerimist;

ar: pärast renoveerimist;

r: kohaldatud diskontomäär;

i: aasta, mille kulusid ja kasu hinnatakse;

rl: hoone järelejäänud kasutusiga enne renoveerimist.

Võrrandi parem pool kajastab hoone jooksvate kulude kokkuhoidu, mis saavutatakse kogu kasutusea jooksul ja mida on asjakohaselt diskonteeritud. Võrrand on esitatud summeerimisena, sest liikmesriigid võivad soovida arvesse võtta muutusi energiakuludes ning muudes kuludes ja muus kasus, mida on saabuvatel aastatel oodata.

Liikmesriigid võivad kindlaks määrata metoodika üksikasjad, kuid hindamine peaks toimuma kooskõlas kuluneutraalsuse määratluse ja parimate tavadega. Liikmesriigid peaksid hindamisel arvestama järgmisega:

— hindamisel ei tuleks arvesse võtta sotsiaaleluruumides elavate leibkondade makstavaid tegelikke energiakulusid, kui need on turuhinnast madalamad, vaid vaadelda tuleks tinglikku arvet, mis on arvutatud keskmiste tariifide ja hinnangulise tarbimise alusel, näiteks hoonete energiatõhususe direktiivi I lisa kohase hoonete energiatõhususe arvutamise metoodika kohaselt. Üüritõusu hindamisel tuleks siiski arvesse võtta üksnes üürnike tegelikult saavutatud energiasäästu;

— energiatõhusamaks renoveerimise kulude hindamisel tuleks arvesse võtta kasutusea lõppu jõudnud ehitusdetailide väljavahetamise kulusid. Näiteks kui gaasikatel tuleb välja vahetada, tuleks energiatõhusamaks renoveerimise kulude hulka arvestada üksnes erinevus energiatõhusa süsteemi (nt soojuspumba) hinna ja gaasikatla asendamiseks turul kättesaadava kõige tõenäolisema alternatiivi hinna vahel;

— Asendatavate elementide eeldatavat kasutusiga tuleks arvesse võtta kasu hindamisel ja seda tuleks hinnata samamoodi nagu selle metoodika puhul, mida kasutatakse kuluoptimaalse taseme hindamiseks vastavalt komisjoni delegeeritud määruse (EL) nr 244/2012 ([49]) I lisale. Hoone jääkväärtuse arvutamisel peaksid liikmesriigid tuginema delegeeritud määruse (EL) nr 244/2012 (millega kehtestatakse võrdlusmeetodite raamistik hoonete ja ehitusdetailide energiatõhususe miinimumnõuete kuluoptimaalse taseme arvutamiseks) I lisale. Selles on sätestatud, et liikmesriigid peavad kasutama eluhoonete ja üldkasutatavate hoonete puhul 30aastast ning kaubanduslike ja mitteeluruumide puhul 20aastast arvutusajavahemikku;

— muud tulu, näiteks seda, mis saadakse päikesepaneelidest, tuleks käsitada osana muust renoveerimisjärgsest kasust;

— renoveerimine võib kaasa tuua lisatöid, kas tulenevalt regulatiivsest nõudest või selleks, et hoonet veelgi täiustada. Näiteks võib hoone renoveerimiseks olla vaja viia hoone vastavusse tuleohutust, ligipääsetavust või elektrijuhtmestikku käsitlevate eeskirjadega või võidakse renoveerimise käigus luua uusi elupindasid (nt katusele). Liikmesriigid peaksid metoodikas selgitama, kuidas jätta nende töödega seotud kulud renoveerimiskuludest välja. Kui see aga ei ole võimalik, tuleks nende kuludega kaasnevat lisakasu arvestada kui renoveerimisjärgset *muud kasu*.

([49]) Komisjoni 16. jaanuari 2012. aasta delegeeritud määrus (EL) nr 244/2012, millega täiendatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2010/31/EL hoonete energiatõhususe kohta ja kehtestatakse võrdlusmeetodite raamistik hoonete ja ehitusdetailide energiatõhususe miinimumnõuete kuluoptimaalse taseme arvutamiseks (ELT L 81, 21.3.2012, lk 18, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg_del/2012/244/oj).

Liikmesriigid võivad võtta arvesse ka muid aspekte:

— erinevus hoone väärtuses enne ja pärast renoveerimist (hoone jääkväärtus vaatlusaluse ajavahemiku lõpus);

— eeldatav mugavuse suurenemine elanike vaatenurgast.

Sotsiaaleluruumid, mis ei vasta kuluneutraalsuse kriteeriumidele, võib võrdlusalusest välja jätta. Kui liikmesriigid otsustavad jätta osa või kõik oma sotsiaaleluruumid võrdlusalusest välja, tuleb neil esitada põhjendus selle kohta, miks asjaomaste hoonete renoveerimine ei oleks kuluneutraalne või tooks kaasa üüritõusu, mis ületab energiaarvetelt saadava kokkuhoiu.

Kuna kuluneutraalsuse hindamine ja sotsiaaleluruumide võimalik väljajätmine mõjutab iga-aastase renoveerimiseesmärgi arvutamist, peaksid liikmesriigid hindama enne ülevõtmise tähtpäeva kõigi sotsiaaleluruumide renoveerimise kuluneutraalsust. Liikmesriigid võivad kasutada kuluneutraalsuse eelneval hindamisel erinevaid meetodeid:

— kui sotsiaaleluruumid on suhteliselt ühetaolised, võivad liikmesriigid peamiste eluasemetüüpide kulude ja tulude hindamiseks määrata kindlaks standardväärtused. Need väärtused, mis võivad olla seotud selliste teguritega nagu ehitusaasta ja viimase renoveerimise aasta, võimaldavad kiiresti hinnata kuluneutraalsust kogu asjaomase hoonefondi lõikes;

— kui sotsiaaleluruumid on omaduste poolest väga erinevad, peaksid liikmesriigid tegema rea kohandatud hindamisi, et saada piisavalt üksikasjalik pilt kogu asjaomasest hoonefondist.

Kuna kuluneutraalsust tuleb hinnata enne renoveerimistöid, tuleks hindamisel arvesse võtta hoone seisundit (sh eri ehitusdetailide järelejäänud kasutusiga) hindamise ajal.

Direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 6 lõike 2 punktides a–c määratletud hoonekategooriad

Direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 6 lõike 2 kohaselt võivad liikmesriigid kohaldada teatavate direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 6 lõike 2 punktides a–c määratletud hoonekategooriate suhtes nõudeid, mis on selle direktiivi artikli 6 lõikes 1 sätestatud nõuetest leebemad. Seda sätet tuleks tõlgendada renoveerimiskohustusena, mida saab täita kõnealuste hoonete renoveerimisega muu energiatõhususe tasemeni kui liginullenergiahoone või heitevaba hoone, kuigi vaikimisi renoveeritakse need hooned võimaluse korral liginullenergiahooneteks või heitevabadeks hooneteks. Liikmesriigid peavad neisse erikategooriatesse kuuluvaid hooneid 3 % renoveerimise nõude arvutamisel kasutatavas võrdlusaluses alati arvesse võtma. Liikmesriikidel on lubatud arvestada nende hoonete renoveerimine iga-aastase renoveerimiskvoodi hulka isegi juhul, kui hooned renoveeritakse teistsugusele standardile vastavaks. Ehkki relvajõududele või keskvalitsusele kuuluvate ja riigikaitse eesmärke teenivate hoonete suhtes võib kohaldada leebemaid renoveerimisnõudeid, tuleb relvajõudude ja riigikaitseasutuste teenistuses oleva personali individuaalsed eluruumid ja kontorihooned renoveerida liginullenergia-hooneteks või heitevabadeks hooneteks, et neid saaks arvestada iga-aastase eesmärgi saavutamiseks.

Liikmesriigid peaksid kasutama nendesse kategooriatesse kuuluvate hoonete kindlakstegemiseks juba olemas olevat metoodikat. Näiteks ametliku kaitse all olevate hoonete ning kultuskohtadena või religioosseks tegevuseks kasutatavate hoonete puhul võiks kasutada metoodikat, mida kohaldatakse hoonete energiatõhususe direktiivi kohaldamisel.

Direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 6 lõikega 2 ei ole pandud liikmesriikidele sõnaselget kohustust teavitada komisjoni kõnealuste erikategooriate puhul rakendatavast lähenemisviisist, kuid kaitse all olevate hoonete jaoks kehtestatud kriteeriumide kohaselt peavad liikmesriigid tegema hindamise. Relvajõududele kuuluvate või riigikaitse eesmärke teenivate hoonete ning kultuskohtadena või religioosseks tegevuseks kasutatavate hoonete puhul peavad liikmesriigid üksnes tõendama, et hooned kuuluvad nendesse kategooriatesse. Seda saab teha nende hoonete renoveerimise arvestamisel iga-aastase renoveerimiskvoodi hulka, kuna iga-aastase renoveerimisnõude arvutamisel kasutatav võrdlusalus peab hõlmama kõiki erikategooriatesse kuuluvaid hooneid.

Liikmesriigid peaksid selgelt kindlaks määrama energiatõhususe taseme, mille nendesse kategooriatesse kuuluvad hooned peavad saavutama, et neid saaks iga-aastase renoveerimismäära jaoks arvesse võtta, ja seda taset põhjendama. Energiatõhususe tase peaks olema kooskõlas artikli 6 eesmärgiga, st rakendada tuleks kõiki meetmeid, et parandada energiatõhusust ja muuta hoone liginullenergiahooneks või heitevabaks hooneks, välja arvatud juhul, kui meetmed mõjutaksid hoone olemust või kasutamist või on ebaproportsionaalsed.

Erikategooriatesse kuuluvate hoonete puhul (direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 6 lõike 2 punktid a–c) ja hoonete puhul, mida liikmesriigid otsustavad teostatavusega seotud kaalutlustel mitte renoveerida (direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 6 lõike 2 teine lõik), peaksid liikmesriigid kaaluma sellise asjakohase metoodika kehtestamist, mis võimaldab standardkriteeriumide alusel kindlaks teha hooned, mille renoveerimine liginullenergiahooneks või heitevabaks hooneks ei ole teostatav. Selles metoodikas tuleb arvesse võtta renoveerimise kulusid, energiasäästu ning lisakulusid ja mõju, mis on seotud hoone nende omadustega, mille tõttu hoone kuulub erikategooriasse. Metoodikat ja kriteeriume tuleks kohaldada pigem hoonete rühma kui üksiku hoone tasandil – näiteks kontoriruumide suhtes, mis on ehitatud teataval ajavahemikul, rakendades sama ehitusprotsessi. Asjakohased näitajad, mida liikmesriigid võiksid hoonete võrreldavuse hindamisel arvesse võtta, on järgmised:

a. hoone omadused:

   — hoone liik (nt elamu, kontorihoone, haridusasutus, haigla),

   — ehitusaasta,

   — füüsilised mõõtmed (nt põrandapind),

   — köetav ja/või jahutatav põrandapind,

   — välisseina pindala,

   — energiatõhususe meetmed (nt õhupidavus, akende ja seinte pinna suhe, aknatüübid, isolatsioonitase, topeltklaasi kasutamine, energiatõhus valgustus, kütteseadmete taimerid, viimasest kütte reguleerimisest möödunud aeg),

   — hoone defektsed süsteemid (nt küttesüsteemid, elektripaigaldised, välispiire);

b. kliimategurid:

   — kliimavöönd,

   — pilvisus;

c. linnaplaneerimine:

   — asustustihedus,

   — ilmastikumõju leevendavad meetmed (nt strateegiline haljastuse rajamine).

5.2.1. *Avaliku sektori asutustele kuuluvate hoonete renoveerimine*

Renoveerimiskohustuse täitmiseks peavad liikmesriigid kõigepealt kindlaks määrama kasuliku üldpõrandapinna, mis kuulub alates 1. jaanuarist 2024 selle kohustuse alla (võrdlusalus). Selle näitaja põhjal saavad liikmesriigid hinnata iga-aastast renoveerimiseesmärki (3 % võrdlusalusest).

Selleks et hoone saaks olla osa võrdlusalusest, peab see vastama järgmistele kriteeriumidele:

— hoone kasulik üldpõrandapind on suurem kui 250 m^2;

— hoone kuulub direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 2 punktis 12 määratletud avaliku sektori asutusele;

— hoone ei vasta 1. jaanuaril 2024 liginullenergiahoone standardile;

liikmesriigid võivad jätta võrdlusalusest välja sotsiaaleluruumid, kui nende renoveerimine ei oleks kuluneutraalne või kui see tooks kaasa üüritõusu, mis ei piirdu energiaarvetelt saadava majandusliku kokkuhoiuga.

Kui võrdlusalus on kindlaks määratud, arvutavad liikmesriigid saavutatava iga-aastase renoveerimiseesmärgi. Minimaalse iga-aastase renoveerimiseesmärgi arvutamisel tuleks kasutada järgmist valemit:

$$Minimaalne\ aastane\ renoveerimiseesmärk\ (m^2) = m^2_{kasulik\ üldpõrandapind} \times r_r$$

kus

$m^2_{kasulik\ üldpõrandapind}$ on kõigi võrdlusalusega hõlmatud hoonete kasulik põrandapind kokku;

r_r on direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 6 lõikes 1 sätestatud 3 % renoveerimismäär.

Arvuline näide on esitatud käesoleva lisa C liites.

Ruutmeetrites väljendatud iga-aastast renoveerimiseesmärki direktiivi (EL) 2023/1791 kehtivuse ajal ei muudeta. See on muudatus võrreldes direktiiviga 2012/27/EL, mille kohaselt aasta renoveerimiseesmärk tuli arvutada igal aastal, võttes aluseks põrandapinna, mis ei vastanud riiklikele energiatõhususe miinimumnõuetele. Direktiiv (EL) 2023/1791 toob kaasa selle, et iga-aastane renoveerimismäär on oluliselt kõrgem, kui see oleks olnud direktiiviga 2012/27/EL ette nähtud meetodi kasutamise korral. Samuti tähendab see seda, et esimese aruandeperioodi lõpuks kehtestatud võrdlusalust ja sellest tulenevalt iga-aastast renoveerimiseesmärki ei tule hoonete müümise, lammutamise, omandamise või ehitamise korral ajakohastada. On mõned erijuhud, mis võimaldavad liikmesriikidele teatava paindlikkuse iga-aastase renoveerimiseesmärgi saavutamiseks. Neid juhte selgitatakse allpool.

Liikmesriigid teavitavad komisjoni oma võrdlusalusest (artikli 6 kohaldamisalasse kuuluvate hoonete üldpõrandapind ruutmeetrites) ja iga-aastasest renoveerimiseesmärgist (samuti ruutmeetrites) Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2018/1999 ([50]) kohastes riiklikes energia- ja kliimakavades (vt punkt 7.1). Selle teavitamise raames peaksid liikmesriigid esitama ka artikli 6 lõike 2 puntides a–c sätestatud erikategooriatesse kuuluvate hoonete põrandapinna ruutmeetrites. Liikmesriigid peaksid teatama kooskõlas määrusega (EL) 2018/1999 iga kahe aasta tagant esitatavas aruandes nende renoveeritud ruutmeetrite koguse, mida saab arvestada iga-aastase nõude täitmisel, tuues eraldi välja direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 6 lõike 2 punktides a–c sätestatud erikategooriatesse kuuluvate renoveeritud hoonete ruutmeetrid.

Energiasäästu kiirendamine

Selleks et innustada varakult tegutsema, on direktiiviga (EL) 2023/1791 lubatud liikmesriikidel, kes renoveerivad mõnel aastal rohkem kui 3 % oma hoonete üldpõrandapinnast, arvestada nn renoveerimisülejääk järgnevate aastate iga-aastase renoveerimismäära hulka (artikli 6 lõige 3). Kuni 31. detsembrini 2026 võib konkreetsel aastal saavutatud ülejäägi arvestada järgneva kolme aasta iga-aastase renoveerimismäära hulka. Alates 1. jaanuarist 2027 võib arvestada selle järgneva kahe aasta iga-aastase renoveerimismäära hulka. See tähendab, et kui näiteks liikmesriik renoveerib aastal X oma hoonete kasulikust üldpõrandapinnast 3,5 %, tuleb tal aastal X + 1 vaid renoveerida 2,5 % kasulikust üldpõrandapinnast; kui liikmesriik renoveerib aastal X + 1 siiski 3 % kasulikust üldpõrandapinnast, võib 0,5 % suurust ülejääki kasutada aastal X + 2, et väheneda selle aasta renoveerimisvajadust 2,5 %-le. Ülejäägi saab jaotada ka kahe aasta peale (nt 0,25 % aastal X + 1 ja 0,25 % aastal X + 2).

Lammutamine ja asendamine

Kooskõlas direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 6 lõikega 4 võivad liikmesriigid teatavatel tingimustel arvestada iga-aastase renoveerimismäära hulka eelmise kahe aasta jooksul lammutatud hoonete asemele omandatud uute hoonete kasuliku põrandapinna. Uue liginullenergiahoone või heitevaba hoone arvessevõtmine iga-aastase renoveerimismäära saavutamiseks on lubatud vaid juhul, kui on täidetud kaks kriteeriumi:

— **1. kriteerium** – uus hoone asendab eelmise kahe aasta jooksul lammutatud avaliku sektori asutuse hoonet ning

([50]) Euroopa Parlamendi ja nõukogu 11. detsembri 2018. aasta määrus (EL) 2018/1999, milles käsitletakse energialiidu ja kliimameetmete juhtimist ning millega muudetakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusi (EÜ) nr 663/2009 ja (EÜ) nr 715/2009, Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiive 94/22/EÜ, 98/70/EÜ, 2009/31/EÜ, 2009/73/EÜ, 2010/31/EL, 2012/27/EL ja 2013/30/EL ning nõukogu direktiive 2009/119/EÜ ja (EL) 2015/652 ning tunnistatakse kehtetuks Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 525/2013 (ELT L 328, 21.12.2018, lk 1, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2018/1999/oj).

— **2. kriteerium** – olemasoleva hoone lammutamine ja asendamine uue hoonega on energiatarbimise ja hoone olelusringi jooksul tekkiva CO_2 heite vaatenurgast kulutõhusam ja säästlikum kui hoone renoveerimine. Olelusringi CO_2 heide hõlmab seonduvaid heitkoguseid ja tegevuse käigus tekkivaid heitkoguseid ning heitkoguseid, mis on seotud vana hoone lammutamisega.

Tingimused teise kriteeriumi täitmiseks on esitatud tabelis 4.

Tabel 4

Lammutamise ja asendamise kriteeriumid

Parameetrid	Tingimus
Kulutõhusus	Olemasoleva hoone lammutamise kogukulud (eurodes) + uue hoone ehitamise kogukulud (eurodes) **<** olemasoleva hoone renoveerimise kogukulud (eurodes)
Kestlikkus	Renoveeritud hoone energia kogutarbimine (kWh) hoone järelejäänud hinnangulise majandusliku olelusringi jooksul + energia kogutarbimine (kWh) renoveerimisetapis **>** uue hoone energia kogutarbimine (kWh) sama arvu aastate jooksul + energia kogutarbimine (kWh) lammutus- ja ehitusetapis NING renoveeritud hoone CO_2 heide (CO_2 ekvivalenttonnides) hoone järelejäänud hinnangulise majandusliku olelusringi jooksul + olelusringi CO_2 heide (CO_2 ekvivalenttonnides) renoveerimisetapis **>** uue hoone CO_2 heide (CO_2 ekvivalenttonnides) sama arvu aastate jooksul + olelusringi CO_2 heide (CO_2 ekvivalenttonnides) lammutus- ja ehitusetapis

Liikmesriigid määravad hinnangulise majandusliku olelusringi kestuse kindlaks kooskõlas hoonete energiatõhususe direktiiviga. Lammutatava hoone, mis renoveeritakse, ja uue hoone võrdlemisel tuleks vaadelda sama ajavahemikku (st olemasoleva hoone kogu või järelejäänud hinnangulist majanduslikku olelusringi).

Kestlikkustingimuse saab täita näiteks juhul, kui renoveerimine energia- ja CO_2-mahukate materjalidega (nt betoon, teras) asendatakse rekonstrueerimisega vähese energiamahukuse ja vähest CO_2 heidet põhjustavate materjalidega (nt puit ja biomassist saadud tooted).

Kooskõlas direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 6 lõikega 4 sõnastavad liikmesriigid selgelt ja avaldavad üldkriteeriumid, metoodika ja korra selliste erandjuhtude kindlaksmääramiseks, kus nad võivad iga-aastase renoveerimismäära saavutamiseks arvesse võtta lammutatud hoonete asemele omandatud uusi hooneid.

Hoone olelusringi jooksul tekkiva heite hindamise metoodika kehtestamisel peaksid liikmesriigid täpsete hinnangute tagamiseks rakendama komisjoni osutatud standardeid ja metoodikat, nagu:

— Euroopa Komisjoni hallatav olelusringi hindamise Euroopa platvorm (https://eplca.jrc.ec.europa.eu/lifecycleassessment.html);

— EN 15978:2011 „Ehitustööde kestlikkus. Hoonete keskkonnatoime hindamine. Arvutusmeetod“ (https://www.en-standard.eu/bs-en-15978-2011-sustainability-of-construction-works-assessment-of-environmental-performance-of-buildings-calculation-method/);

— ISO 14040:2006 „Keskkonnajuhtimine. Olelusringi hindamine. Põhimõtted ja raamistik“ (https://www.iso.org/obp/ui/#iso:std:iso:14040:ed-2:v1:en);

— ISO 14044:2006 „Keskkonnajuhtimine. Olelusringi hindamine Nõuded ja kasutusjuhised“ (https://www.iso.org/obp/ui/#iso:std:iso:14044:ed-1:v1:en).

5.2.2. *Läbirääkimised kasutatavate hoonete lepingutingimuste üle*

Direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 6 lõike 1 neljandas lõigus on sätestatud ka kohustus, mis puudutab konkreetselt hooneid, mida avaliku sektori asutused küll kasutavad, kuid mis ei ole nende omandis. Nii nagu direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 6 lõike 1 kohane avaliku sektori asutustele kuuluvate hoonete renoveerimise kohustus, hõlmab see kohustus üksnes neid hooneid, mille kasulik üldpõrandapind on suurem kui 250 m^2. Nende hoonete puhul tagavad liikmesriigid, et avaliku sektori asutused peavad hoonete omanikega läbirääkimisi eesmärgiga kehtestada lepingutingimused, mille kohaselt muudetakse üüritavad hooned vähemalt liginullenergiahooneteks või heitevabadeks hooneteks. Direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 6 lõike 1 neljandas lõigus on rõhutatud vajadust kasutada nende läbirääkimiste pidamiseks selliseid otsustavaid hetki nagu üürilepingu uuendamine, kasutuse muutmine või olulised remondi- või hooldustööd. Hoonet kasutav avaliku sektori asutus võib juhtida hoone omaniku tähelepanu sellele, kuidas omanik võiks renoveerimisest kasu saada: suureneb hoone väärtus, mis võib õigustada üüri tõstmist, tänu ehitusdetailide paremale toimimisele ja kvaliteedile pikeneb hoone kasutusiga, vähenevad jooksvad hoolduskulud, saavutatakse vastavus riiklikele ehituseeskirjadele ja -nõuetele (nt võimalikud energiatõhususe miinimumstandardid) ning meelitatakse ligi üürnikke ja minimeeritakse aega, mil hoonel ei ole rakendust.

Eelkõige selleks, et aidata lahendada huvide lahknemise probleemi, võiks avaliku sektori asutus, kui ta on hoone peamine kasutaja ja kavatseb üürida hoonet pikaajaliselt, teha ettepaneku, et ta tasub teatava osa renoveerimiskuludest (kas ühekordse maksena või nõustudes üüritõusuga), või kaaluda uue hoone otsimist, kui hoone omanik ei ole valmis hoonet renoveerima. Teine võimalus on pöörduda energiateenuste ettevõtja ([51]) poole, kes võib rahastada renoveerimist vastutasuks avaliku sektori asutuse või hoone omaniku pidevate maksete eest.

Kasulikud on ka järgmised lähenemisviisid:

— liikmesriigid võiksid ajakohastada hankemenetlusi, mida kõik avaliku sektori asutused peavad järgima uute hoonete üürimisel ja endale kuuluvate hoonete lepingute haldamisel;

— liikmesriigid võiksid esitada avaliku sektori asutustele suuniseid ja näidisvorme üürilepingu vormistamiseks nii, et see sisaldaks asjakohaseid klausleid;

— liikmesriigid võiksid nõuda kõigilt avaliku sektori asutustelt asjakohaste kohustuslike klauslite lisamist oma üürilepingutesse, nii et renoveerimiskohustusest saaks standard; Liikmesriigid peaksid pakkuma konkreetseid võimalusi toetada avaliku sektori asutusi olukorras, kus eraüürileandja ei nõustu standardtingimustega.

— kuna liikmesriigid on kohustatud renoveerima suure osa oma hoonetest ning arvestades, et hoonete vähemalt liginullenergiahooneteks või heitevabadeks hooneteks muutmine võib tähendada märkimisväärset tööd, võiksid avaliku sektori asutused teha kindlaks enda omanduses olevad kasutuseta või alakasutatud hooned, mida saaks pakkuda neile avaliku sektori asutustele, kes üürivad praegu hooneid erasektorist. Eespool käsitletud inventuur on võimas vahend selle strateegia toetamiseks, eriti kui seda laiendatakse, et koguda avaliku sektori asutuste hoonete kohta lisaandmeid.

5.3. **Alternatiivne lähenemisviis – samaväärne energiasääst**

Direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 6 lõike 6 esimeses lõigus sätestatud alternatiivne lähenemisviis toob avaliku sektori asutuste hoonetes kaasa energiasäästu, mis on vähemalt samaväärne energiasäästuga, mida nõutakse direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 6 lõikes 1 (vaikimisi lähenemisviis). Seda lähenemisviisi rakendades ei ole liikmesriigid kohustatud renoveerima avaliku sektori asutuste hooneid kohe liginullenergiahooneteks või heitevabadeks hooneteks. Selle asemel võivad liikmesriigid kohaldada avaliku sektori asutuste hoonetes muid meetmeid, mis toovad kaasa samaväärse energiasäästu, sealhulgas selliseid meetmeid nagu nõudluse vähendamine, ning meetmeid, mis võivad, kuid ei pruugi otseselt mõjutada hoonete välispiirdeid või tehnosüsteeme.

Direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 6 lõige 6 koosneb kahest eraldi kohustusest (esimene lõik ja teise lõigu punkt a), mida liikmesriigid peavad täitma, kui nad otsustavad valida alternatiivse lähenemisviisi.

([51]) https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC133984.

Esimese kohustuse täitmiseks tuleb liikmesriikidel teha järgmist:

— hinnata energiasäästu, mis igal aastal saavutataks, kui liikmesriik kohaldaks artikli 6 lõigetes 1–4 ette nähtud lähenemisviisi (samaväärne energiasääst) (artikli 6 lõike 6 teise lõigu punkt b);

— saavutada avaliku sektori asutuste hoonetes igal aastal energiasääst, mis on vähemalt samaväärne artikli 6 lõikes 1 nõutud energiasäästuga (artikli 6 lõike 6 esimene lõik).

Teise kohustuse kohaselt, mis on sätestatud direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 6 lõike 6 teise lõigu punktis a, peavad liikmesriigid andma igal aastal hoonete jaoks välja renoveerimispassid, mis hõlmavad vähemalt 3 % avaliku sektori asutustele kuuluvate köetavate ja/või jahutatavate hoonete üldpõrandapinnast. Lisaks peavad liikmesriigid tagama, et need hooned renoveeritakse hiljemalt 2040. aastaks liginullenergiahooneteks.

Alternatiivne lähenemisviis on kohaldatav üksnes nende hoonete puhul, mis on avaliku sektori asutuste omanduses, ja selle rakendamisel kohaldatakse samu erandeid kui need, mis on ette nähtud direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 6 lõigetes 1–4 sätestatud lähenemisviisi puhul. Alternatiivse lähenemisviisi rakendamisel kohaldatakse samu sätteid kui vaikimisi lähenemisviisi puhul, kuna samaväärse energiasäästu hindamisel kasutatakse sama võrdlusalust kui iga-aastase renoveerimisnõude arvutamisel (ruutmeetrites).

5.3.1. *Samaväärse energiasäästu saavutamine*

Saavutatava energiasäästu hindamine

Selle kohustuse täitmiseks hindavad liikmesriigid, kui suur energiasääst tuleb igal aastal saavutada. Alustuseks peaksid liikmesriigid hindama 3 % renoveerimise nõuet, toimides samamoodi nagu direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 6 lõigetes 1–4 ette nähtud lähenemisviisi puhul. Hindamise tulemuseks on teatav arv ruutmeetreid, mille liikmesriigid peavad igal aastal renoveerima.

Seejärel hindavad liikmesriigid, kui suur energiasääst tuleb alternatiivsete meetmete abil igal aastal saavutada. Liikmesriigid peaksid hindama saavutatavat energiasäästu enne seda aastat, mil sääst tuleb saavutada, et vastavalt kavandada ja rakendada alternatiivseid meetmeid. Aasta energiasäästu hindamiseks peaksid liikmesriigid:

— tegema kindlaks need avaliku sektori asutuste hooned, mille nad oleksid renoveerinud, kui nad oleksid valinud vaikimisi lähenemisviisi. Nende hoonete üldpõrandapind ruutmeetrites peab olema vähemalt sama suur kui eelnevalt arvutatud renoveerimisnõude ruutmeetrite arv. Liikmesriigid võivad hinnata energiasäästu nende hoonete puhul, mille jaoks otsustati anda samal aastal välja renoveerimispass, kuna need vastavad 3 %-le avaliku sektori asutuste hoonetest;

— kehtestama nende hoonete energiatarbimise võrdlusaluse, mille liikmesriigid oleksid renoveerinud. Võrdluse aluseks olevate avaliku sektori asutuste hoonete energiatarbimise puhul tuleb kasutada asjakohaseid renoveerimiseelseid standardväärtusi. Need standardväärtused tuleks kindlaks määrata iga hoonete kategooria või alamkategooria jaoks;

— hindama nende hoonete primaarenergia tarbimist pärast renoveerimist, kasutades võrdluse aluseks olevate avaliku sektori asutuste hoonete energiatarbimise puhul asjakohaseid liginullenergiahooneks renoveerimise järgseid standardväärtusi;

— lahutama tarbimise võrdlusalusest hinnangulise tarbimise pärast renoveerimist. Saadav väärtus on energiasääst, mis saavutataks kohustuse kohaldamisalasse kuuluvate hoonete kasulikust põrandapinnast 3 % renoveerimisel.

Saavutatava iga-aastase energiasäästu hindamisel tuleks kasutada järgmist valemit:

$$\textit{Saavutatav aastane energiasääst}\ (kWh) = \sum(a-b) \times c$$

kus

saadav summa kajastab kõigi nende hoonete summaarset energiasäästu võrdluse aluseks olevate avaliku sektori asutuste hoonete kategooriate kaupa, mille renoveerimise oleks liikmesriik kavva võtnud, kui ta oleks valinud direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 6 lõigetes 1–4 sätestatud lähenemisviisi;

a on liginullenergiahoone standardile mittevastavate võrdluse aluseks olevate hoonete hinnanguline energiatarbimine enne renoveerimist (kWh/m²);

b on samade võrdluse aluseks olevate hoonete hinnanguline energiatarbimine pärast nende muutmist liginullenergiahooneteks (kWh/m²);

c on võrdluse aluseks olevate hoonete köetav ja/või jahutatav üldpõrandapind, mille liikmesriik oleks renoveerinud, kui ta oleks valinud vaikimisi lähenemisviisi.

Aastase energiasäästu hindamisel võivad liikmesriigid kasutada direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 6 lõike 5 kohase inventuuri käigus kogutud andmeid. Kõnealuse hindamise soovituslik näide on esitatud käesoleva lisa C liites.

Selleks et määrata kindlaks energiatarbimise võrdlusalus ja hinnata oma hoonete energiatarbimist pärast renoveerimist, määravad liikmesriigid kindlaks võrdluse aluseks olevate avaliku sektori asutuste hoonete energiatarbimise standardväärtused enne ja pärast liginullenergiahooneks renoveerimist. Kui on olemas eri liiki hoonete energiatarbimise standardväärtused, peaksid liikmesriigid kehtestama erinevad avaliku sektori asutuste hoonete kategooriad, et suurendada energiasäästu arvutamisel täpsust ja representatiivsust. Hooned võib jagada kategooriatesse lähtuvalt lõppkasutusest (nt kontorihooned, haridushooned, haiglad), kliimatsoonist (nt põhja-, lõuna-, mägi-, rannikupiirkond) või muudest teguritest, mis mõjutavad hoone energiatarbimist.

Iga-aastase energiasäästueesmärgi saavutamine

Direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 6 lõike 6 järgimiseks võivad liikmesriigid valida meetmed, mida nad peavad üldkasutatavate hoonete energiatarbimise vähendamiseks asjakohaseks. Meetmed võivad hõlmata näiteks järgmist:

— hoonete renoveerimine liginullenergiahoone või heitevaba hoone standardile vastavaks ning hoonete renoveerimine kõrgemale või madalamale energiatõhususe tasemele;

— energialepingud (nt energiatõhususe lepingud) ja energiajuhtimine;

— hoonete tehnosüsteemide väljavahetamine ja uuendamine;

— üleminek energiatõhusatele seadmetele;

— hoonete köetava ja/või jahutatava põrandapinna vähendamine;

— nõudluse vähendamine;

— käitumise muutmine, tänu millele väheneb energiatarbimine;

— mis tahes muud üldkasutatavate hoonete energiatõhususe meetmed, mis ei ole seotud renoveerimisega.

Hoonete müümine ei ole energiatõhususe meede. See ei ole samaväärne hoonete renoveerimisega.

Hoonete tehnosüsteemide etapiviisiline renoveerimine ja uuendamine samaväärse energiasäästu saavutamiseks nähakse tõenäoliselt ette renoveerimispassides kooskõlas iga renoveerimispassiga hoone jaoks kehtestatud ajakavaga. Neist meetmetest tuleneva energiasäästu hindamiseks on võimalik saada teavet renoveerimispassidest.

Valides mittestruktuurse meetme (nt käitumise muutmine), peaksid liikmesriigid hindama, mil määral meetme mõju järgnevatel aastatel püsib. See tähendab, et liikmesriigid peaksid arvesse võtma meetmega saavutatavat kumulatiivset energiasäästu hoone järelejäänud olelusringi jooksul. Näiteks tuleks hinnata, kui kaua avaldab positiivset mõju tulede kustutamise kampaania.

Alternatiivsetest meetmetest teatamine

Liikmesriigid, kes on otsustanud kohaldada alternatiivset lähenemisviisi, pidid teatama komisjonile 31. detsembriks 2023 energiasäästu, mis prognooside kohaselt saavutataks 31. detsembriks 2030, kui nad oleksid valinud artikli 6 lõigetes 1–4 sätestatud lähenemisviisi (samaväärne energiasääst). Energiasäästu prognoos peaks põhinema teabel, mis oli liikmesriikidele teatamise ajal kättesaadav; seda prognoosi võib ajakohastada ja täpsustada esimest rakendamise aastat hõlmavas esimeses aruandes.

Liikmesriigid võivad artikli 6 lõikes 1 sätestatud vaikimisi lähenemisviisi ja artikli 6 lõikes 6 sätestatud alternatiivset lähenemisviisi omavahel kombineerida. See tähendab, et avaliku sektori asutuste hoonete liginullenergiahooneteks või heitevabadeks hooneteks renoveerimisest tuleneva energiasäästu võib arvestada iga-aastase saavutatava energiasäästu hulka. Sellisel juhul peavad liikmesriigid siiski järgima artikli 6 lõike 6 kolmandat lõiku.

5.3.2. *Renoveerimispass*

Lisaks kohustusele saavutada energiasääst, mis on vähemalt samaväärne artikli 6 lõikes 1 nõutava energiasäästuga, peavad liikmesriigid kooskõlas hoonete energiatõhususe direktiivi artikliga 12 andma igal aastal hoonete jaoks välja renoveerimispassid, mis hõlmavad kokku vähemalt 3 % avaliku sektori asutustele kuuluvate köetavate ja/või jahutatavate hoonete üldpõrandapinnast.

Renoveerimispass suunab avaliku sektori asutust otsustamisel selle üle, milliseid meetmeid prioriseerida ja millises järjekorras meetmeid rakendada, et hoone vastaks hiljemalt 2040. aastaks liginullenergiahoone või heitevaba hoone standardile. Liikmesriigid võivad võtta renoveerimispassis kavandatud meetmeid arvesse ka iga-aastase energiasäästueesmärgi saavutamise arvestamisel. See tähendab, et 2040. aastaks tuleb liginullenergiahoone või heitevaba hoone standardile vastavaks renoveerida sama kogus ruutmeetreid (ligikaudu 45 % võrdlusalusest), kuid liikmesriigid, kes valisid alternatiivse lähenemisviisi, peaksid rakendama lisameetmeid, et tagada kogu selle ajavahemiku jooksul samaväärne energiasääst.

6. **Direktiivi (EL) 2023/1791 artikliga 7 seotud kohustused**

Direktiivi (EL) 2023/1791 artikliga 7 on asendatud direktiivi 2012/27/EL artikkel 6. Artikli 7 eesmärk on sama: kehtestada riigihangete puhul nõudeks suur energiatõhusus. Võrreldes direktiivi 2012/27/EL artikliga 6 on kohaldamisala laiendatud.

Direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 7 kohaselt peavad liikmesriigid tagama, et avaliku sektori ja võrgustiku sektori hankijad, kui nad sõlmivad hankelepinguid ja avaliku sektori kontsessioone maksumusega, mis on sama suur või suurem kui direktiivides 2014/23/EL, 2014/24/EL ja 2014/25/EL (edaspidi koos „põhilised riigihankedirektiivid“) sätestatud piirmäärad, ostavad üksnes suure energiatõhususega tooteid, teenuseid, hooneid ja (nüüd ka) töid. Mõisted „avaliku sektori hankijad“ ja „võrgustiku sektori hankijad“ on määratletud direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 2 punktides 14 ja 15, milles on omakorda osutatud põhilistes riigihankedirektiivides esitatud vastavatele määratlustele. Peale selle on kõnealuse kohustuse kohaldamisala võrreldes direktiiviga 2012/27/EL laiem, hõlmates kõiki avaliku sektori ja võrgustiku sektori hankijaid ning kõiki avaliku halduse tasandeid.

Lisaks ei ole selles artiklis seatud kohustuse täitmise tingimuseks enam kulutõhusust, majanduslikku teostatavust, üldist jätkusuutlikkust ja piisavat konkurentsi – nimetatud on üksnes tehnilist teostatavust.

Veel on kohustust laiendatud, i) nõudes liikmesriikidelt selle tagamist, et avaliku sektori ja võrgustiku sektori hankijad kohaldavad riigihankelepingute ja kontsessioonide sõlmimisel energiatõhususe esikohale seadmise põhimõtet, ning ii) sätestades, et energiatõhususe esikohale seadmise põhimõtet kohaldatakse ka nende riigihankelepingute ja kontsessioonide suhtes, mille jaoks ei ole kehtestatud direktiivi (EL) 2023/1791 IV lisas erinõudeid.

Samuti on direktiivi (EL) 2023/1791 artiklis 7 sätestatud, et

1) riigihangetega saab aidata saavutada liidu CO_2 heite vähendamise ja nullsaaste eesmärke, võttes artikli 7 lõikes 1 osutatud lepinguid sõlmides hanketavades arvesse laiemaid kestlikkuse, sotsiaalseid, keskkonnaalaseid ja ringmajanduse aspekte ning liidu keskkonnahoidlike riigihangete kriteeriume või olemasolevaid samaväärseid riiklikke kriteeriume;

2) üldsusele tuleb teha kättesaadavaks teave teatavate lepingute mõju kohta energiatõhususele;

3) avaliku sektori hankijad võivad nõuda, et pakkujad avalikustaksid uute hoonete ja renoveeritavate hoonete, eelkõige üle 2 000 m^2 suuruse põrandapinnaga hoonete puhul teabe olelusringi globaalse soojendamise potentsiaali, vähese CO_2 heitega materjalide kasutamise ja kasutatud materjalide ringkasutuse kohta;

4) liikmesriigid peavad toetama avaliku sektori ja võrgustiku sektori hankijaid energiatõhususe nõuete rakendamisel;

5) komisjon võib anda riiklikele asutustele ja hankeametnikele hankemenetluses energiatõhususe nõuete kohaldamiseks lisasuuniseid;

6) liikmesriigid peavad rakendama meetmeid selleks, et avaliku sektori hankijaid ei hoiduks energiatõhusust suurendavate investeeringute tegemisest, ning

7) liikmesriigid peavad kõrvaldama energiatõhususe saavutamist takistavad tõkked ja andma aru selleks võetud meetmetest.

Lisaks sellele, et direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 7 lõikes 1 osutatud kohustusi ei kohaldata kaitseotstarbelise varustuse hankelepingute suhtes, on direktiivi artikli 7 lõikes 2 sätestatud, et neid kohustusi ei kohaldata ka juhul, kui need kahjustaksid avalikku julgeolekut või pärsiksid rahvatervisealastele hädaolukordadele reageerimist.

6.1. **Direktiivi (EL) 2023/1791 artiklis 7 sätestatud kohustuste kohaldamisala**

Mõiste „riigihankelepingud“ on määratletud direktiivi 2014/24/EL artikli 2 lõike 1 punktis 5 ja mõiste „kontsessioonid“ direktiivi 2014/23/EL artikli 5 punktis 1. Direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 7 lõikes 1 nimetatud piirmäärad on sätestatud samas lõikes osutatud põhilistes riigihankedirektiividest.

Ehkki hooned ei ole põhiliste riigihankedirektiividega hõlmatud – neid nimetatakse sõnaselgelt kohaldamisalast välja jäävate teenuste hankelepingute loetelus –, on hoonete suhtes siiski kohaldatavad riigihankedirektiivides teenuste hankelepingute jaoks sätestatud piirmäärad. Seepärast kohaldatakse hoonete ostmise või üürimise suhtes direktiivi (EL) 2023/1791 artiklit 7, kuid mitte riigihanke-eeskirju.

Suur energiatõhusus

Avaliku sektori ja võrgustiku sektori hankijate ostetavad direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 7 lõikega 1 hõlmatud teenused, tooted, hooned ja tööd peavad olema suure energiatõhususega. Asjaomased järgitavad energiatõhususe nõuded on üksikasjalikumalt sätestatud direktiivi (EL) 2023/1791 IV lisas ja need hõlmavad järgmist:

— tooted, mis on hõlmatud energiamärgistust käsitlevate delegeeritud õigusaktidega;

— tooted, mis ei ole hõlmatud energiamärgistust käsitleva delegeeritud õigusaktiga, kuid mis on hõlmatud Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2009/125/EÜ ([52]) kohase rakendusmeetmega;

— tooted ja teenused, mis on hõlmatud ELi keskkonnahoidlike riigihangete kriteeriumidega ([53]) või olemasolevate samaväärsete riiklike kriteeriumidega;

— rehvid, mis kuuluvad Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses (EL) 2020/740 ([54]) määratletud kõrgeimasse kütusesäästlikkuse klassi;

— hooned.

([52]) Euroopa Parlamendi ja nõukogu 21. oktoobri 2009. aasta direktiiv 2009/125/EÜ, mis käsitleb raamistiku kehtestamist energiamõjuga toodete ökodisaini nõuete sätestamiseks (ELT L 285, 31.10.2009, lk 10, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/2009/125/oj).

([53]) Vt keskkonnahoidlike riigihangete kriteeriumid ja nõuded: https://green-business.ec.europa.eu/green-public-procurement/gpp-criteria-and-requirements_en.

([54]) Euroopa Parlamendi ja nõukogu 25. mai 2020. aasta määrus (EL) 2020/740, mis käsitleb rehvide kütusesäästlikkuse ja muude näitajate märgistamist ning millega muudetakse määrust (EL) 2017/1369 ja tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 1222/2009 (ELT L 177, 5.6.2020, lk 1, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2020/740/oj).

Kui tooted on hõlmatud energiamärgistust käsitleva delegeeritud õigusaktiga või direktiivi 2009/125/EÜ kohase rakendusmeetmega ja ELi keskkonnahoidlike riigihangete kriteeriumidega, tuleb lähtuda kõige rangemast energiatõhususe nõudest. Kui ELi keskkonnahoidlike riigihangete kriteeriumid on rangemad, teevad liikmesriigid nende kriteeriumide rakendamiseks kõik endast oleneva, nagu on sätestatud direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 7 lõikes 5 ja IV lisa punktis c.

Energiamärgistust käsitlevad delegeeritud õigusaktid

Selleks et hinnata kooskõlas direktiivi (EL) 2023/1791 IV lisa punktiga a ja Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2017/1369 ([55]) artikli 7 lõikega 2, milline (millised) on energiamärgistust käsitleva delegeeritud õigusaktiga hõlmatud toodete ([56]) „(kaks) kõrgeim(at) (märkimisväärselt) hõivatud energiatõhususe klass(i)“, võib kasutada Euroopa energiamärgisega toodete andmebaasi (EPREL), ([57]) kus tarnijad ([58]) peavad alates 1. jaanuarist 2019 registreerima oma tooted ([59]) enne nende turule laskmist ([60]). EPREL võimaldab tarbijatel – ning seega ka avaliku sektori ja võrgustiku sektori hankijatel – saada üksikasjalikku teavet energiamärgisega toodete ja mudelite kohta ([61]), ([62]).

Näitena on järgmisel joonisel esitatud EPRELis registreeritud teatava ekraanisuurusega telerimudelite jaotus 2023. aasta keskel. Määruse (EL) 2017/1369 artikli 7 lõike 2 kohaselt tuleks selle näite puhul teha soodustusi klassidele E ja F, mis mõlemad on **märkimisväärselt** hõivatud, või kõrgemale klassile, mitte aga madalamale klassile G, ehkki see on kõige rohkem hõivatud.

Joonis 3

EPRELis registreeritud teatava ekraanisuurusega telerimudelite jaotus 2023. aasta keskel (167 mudelit kokku 17 976 mudelist)

Klass	Kanded	%
A	0	0,0
B	1	0,6
C	0	0,0
D	0	0,0
E	21	12,6
F	37	22,2
G	108	64,7

([55]) Euroopa Parlamendi ja nõukogu 4. juuli 2017. aasta määrus (EL) 2017/1369, millega kehtestatakse energiamärgistuse raamistik ning tunnistatakse kehtetuks direktiiv 2010/30/EL (ELT L 198, 28.7.2017, lk 1, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2017/1369/oj).
([56]) https://commission.europa.eu/energy-climate-change-environment/standards-tools-and-labels/products-labelling-rules-and-requirements/energy-label-and-ecodesign/energy-efficient-products_en.
([57]) Lisateabe saamiseks vt https://commission.europa.eu/energy-climate-change-environment/standards-tools-and-labels/products-labelling-rules-and-requirements/energy-label-and-ecodesign/product-database_en.
([58]) „Tarnija“ – liidus asuv tootja, sellise tootja volitatud esindaja, kelle asukoht ei ole liidus, või importija, kes laseb toote liidu turule (vt määruse (EL) 2017/1369 artikli 2 punkt 14).
([59]) Seda kohustust kohaldatakse delegeeritud õigusaktiga hõlmatud uue mudeli ühikute suhtes (vt määruse (EL) 2017/1369 artikkel 4).
([60]) Vt määruse (EL) 2017/1369 artikkel 4.
([61]) EPREList saab toote energiatarbimist käsitleva teabe kõrval ka teavet muude aspektide kohta, nagu toote võimalik veetarbimine, müraemissioon, pikendatud garantii, varuosade kättesaadavus, vastupidavus või tootetugi. Samuti võivad avaliku sektori ja võrgustiku sektori hankijad tugineda kõigile EPRELis loetletud kriteeriumidele konkreetsete tootekategooriatega seotud hangete tehniliste kirjelduste ja valiku- või hindamiskriteeriumide kehtestamisel. Lisaks võimaldab EPREL avaliku sektori ja võrgustiku sektori hankijatel saada ülevaate turust ja suure energiatõhususega toodete kättesaadavusest tootekategooriate kaupa. See omakorda võimaldab neil hinnata, kui palju pakkumusi on vastava hanke raames oodata.
([62]) Määruse (EL) 2017/1369 artikli 7 lõikes 2 on sätestatud, et kui liikmesriigid teevad delegeeritud õigusaktis määratletud toote puhul soodustusi, peavad need soodustused olema suunatud kahele kõrgeimale märkimisväärselt hõivatud energiatõhususe klassile või nimetatud delegeeritud õigusaktis sätestatud kõrgematele klassidele, st kahele kõrgeimale energiatõhususe klassile, mis on samuti märkimisväärselt hõivatud (lähtuvalt registreeritud toodete arvust).

Vastavalt direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 7 lõikele 4 võivad liikmesriigid määruse (EL) 2017/1369 alusel vastu võetud delegeeritud õigusaktiga täielikult hõlmatud toodete paketi ostmisel pidada paketi üksikute toodete energiatõhususest tähtsamaks paketi kui terviku energiatõhusust, ostes toodete paketi, mis kuulub kõrgeimasse kättesaadavasse energiatõhususe klassi. Näiteks võib hankija, kes ostab paketi, kuhu kuuluvad tahkekütusekatel, lisakütteseade, temperatuuriregulaator ja päikeseenergiaseade, nõustuda päikeseenergiaseadme kuulumisega energiatõhususe klassi B, tingimusel et pakett tervikuna kuulub kõrgeimasse kättesaadavasse klassi (parimal juhul A+++). Avaliku sektori hankijad võivad kasutada seda lähenemisviisi ka individuaalselt, isegi kui nende liikmesriik ei ole neid selleks kohustanud.

Direktiivi 2009/125/EÜ kohased ökodisaini rakendusmeetmed

Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2009/125/EÜ alusel vastu võetud delegeeritud õigusaktidega hõlmatud toodete ([63]), ([64]) puhul kohaldatakse üksnes rakendusmeetmes sätestatud energiatõhususe võrdlusalusele vastavate toodete ostmise nõuet vaid selliste toodete suhtes, mis ei ole hõlmatud määruse (EL) 2017/1369 alusel vastu võetud delegeeritud õigusaktiga.

ELi keskkonnahoidlike riigihangete kriteeriumid või samaväärsed riiklikud kriteeriumid

Keskkonnahoidlike riigihangete aluspõhimõte on kohaldada toodete ja teenuste suhtes selgeid, kontrollitavaid, põhjendatavaid ja kaugeleulatuvaid keskkonnakriteeriume, mis põhinevad olelusringipõhisel lähenemisviisil ja teaduspõhistel tõenditel. Alates 2008. aastast on komisjon töötanud mitme tootekategooria jaoks välja ELi keskkonnahoidlike riigihangete kriteeriumid ([65]).

Kui toote või teenuse puhul on olemas ELi keskkonnahoidlike riigihangete kriteeriumid või samaväärsed vabatahtlikud riiklikud kriteeriumid, teevad avaliku sektori ja võrgustiku sektori hankijad kõik endast oleneva, et osta ainult selliseid tooteid ja teenuseid, mis vähemalt vastavad energiaga seotud põhikriteeriumidele (nt tehnilised kirjeldused, pakkumuste hindamise kriteeriumid, lepingu täitmise tingimused). Need põhikriteeriumid sobivad kasutamiseks mis tahes avaliku sektori hankijale või võrgustiku sektori hankijale ükskõik millises liikmesriigis. Kriteeriumid on kavandatud nii, et lisakontroll ja -kulud oleksid nende rakendamisel minimaalsed ([66]).

Rehvid

Direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 7 kohaselt saavad avaliku sektori ja võrgustiku sektori hankijad osta üksnes selliseid rehve, mis kuuluvad määruses (EL) 2020/740 määratletud kõrgeimasse kütusesäästlikkuse klassi. Direktiivi (EL) 2023/1791 IV lisa punktis d on märgitud, et see nõue ei takista avaliku sektori asutusi ostmast rehve, mis kuuluvad kõrgeimasse märghaardumise klassi või välise veeremismüra klassi, kui see on vajalik ohutuse või rahvatervisega seotud põhjustel.

Teenuseosutajate kasutatavad tooted

Avaliku sektori ja võrgustiku sektori hankijad peavad teenuslepingute sõlmimiseks hangete korraldamisel nõudma, et teenuseosutaja, kes soetab asjaomase teenuse osutamiseks direktiivi (EL) 2023/1791 IV lisa punktides a, b ja d osutatud uusi tooteid, kasutaks üksnes tooteid, mis vastavad neis punktides sätestatud nõuetele. Näiteks ei pea sõidukite hooldusteenuste hankija nõudma asjaomastelt teenuseosutajatelt seda, et nad muudaksid kõik oma rehvid kõrgeimale kütusesäästlikkuse klassile vastavaks, vaid peab nõudma üksnes seda, et asjaomase teenuse osutamiseks soetatavad uued rehvid kuuluksid sellesse klassi.

([63]) Direktiivi 2009/125/EÜ artikli 15 lõike 3 punkt a.
([64]) https://commission.europa.eu/energy-climate-change-environment/standards-tools-and-labels/products-labelling-rules-and-requirements/energy-label-and-ecodesign/energy-efficient-products_en.
([65]) https://green-business.ec.europa.eu/green-public-procurement/gpp-criteria-and-requirements_en.
([66]) https://green-business.ec.europa.eu/green-public-procurement/gpp-criteria-and-requirements_en.

Hoonete energiatõhususe miinimumnõuded

Hoonete või hoone funktsiooniga hooneosade ostmisel või uue üürilepingu sõlmimisel peavad avaliku sektori ja võrgustiku sektori hankijad põhimõtteliselt (vt allpool esitatud erandid) valima üksnes sellised hooned, mis vastavad vähemalt liginullenergiahoone tasemele. Miinimumnõuete kehtestamisel võivad liikmesriigid teha vahet uutel ja olemasolevatel hoonetel ning erinevatel hoonekategooriatel.

Liginullenergiahoone tasemele vastamiseks peab hoone energiatõhusus, mis on kindlaks määratud hoonete energiatõhususe direktiivi I lisa kohaselt, olema väga suur. Vajaminev nullilähedane või väga väike energia kogus peaks väga suurel määral pärinema taastuvatest energiaallikatest. Hoonete energiatõhususe direktiivi ülevõtmisel määrasid liikmesriigid kindlaks energiatõhususe taseme ja taastuvenergia minimaalse osakaalu, mis vastab nende territooriumil liginullenergiahoone tasemele.

Direktiivi (EL) 2023/1791 IV lisas on märgitud, et vastavust direktiivi (EL) 2023/1791 artiklile 7 ja IV lisa punktile f tuleb kontrollida hoonete energiatõhususe direktiivis osutatud energiamärgiste alusel. Hoonete energiatõhususe direktiivi artiklis 19 on sätestatud, et energiatõhususe võrdlemiseks ja hindamiseks peavad energiamärgised sisaldama hoone energiatõhusust ja võrdlusväärtusi, nagu energiatõhususe miinimumnõuded.

Direktiivi (EL) 2023/1791 IV lisa punkti f kohaselt on erandina lubatud osta ka hooneid, mis ei vasta liginullenergiahoone tasemele, nimelt juhul, kui avaliku sektori või võrgustiku sektori hankija ostab või üürib hoone selle põhjalikuks renoveerimiseks või lammutamiseks. Mõistet „põhjalik renoveerimine“ tuleb mõista hoonete energiatõhususe direktiivi artikli 2 punkti 20 tähenduses. Kui hoone peaaegu vastab liginullenergiahoone standardile, võib põhjalik renoveerimine tähendada suhteliselt vähetähtsaid töid.

Tehniline teostatavus

Nagu eespool märgitud, ei kohaldata direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 7 lõikes 1 sätestatud üldist kohustust, kui see ei ole tehniliselt teostatav. Teostatavuse tingimust kohaldatakse kõigi riigihankelepingute suhtes, olenemata sellest, millise riigihankedirektiivi kohaldamisalasse leping kuulub. Avaliku sektori ja võrgustiku sektori hankijad peavad enne hankemenetluse algatamist hindama konkreetset juhtumit ja suutma tõendada, et suur energiatõhusus ei ole lepingu või kontsessiooni puhul tehniliselt teostatav. Kui seda ei ole võimalik tõendada, peavad avaliku sektori ja võrgustiku sektori hankijad ostma kättesaadavaid energiatõhusaid tooteid, teenuseid, hooneid ja töid kooskõlas direktiivi (EL) 2023/1791 IV lisas osutatud nõuetega.

„Tehniliselt teostatav“ tähendab seda, et süsteemi, näiteks hoone või selle osa tehnilised omadused võimaldavad nõudeid täita. „Tehniliselt teostamatu“ tähendab seda, et tehnilistel põhjustel ei ole võimalik nõudeid täita, st nõudeid ei saa järgida süsteemi tehniliste omaduste tõttu.

Näiteks võib energiatõhusate soojuspumpade hankimine olla tehniliselt teostamatu, kui juba omandatud või üüritud hoone soojusjaotussüsteem ei sobi töötama temperatuuril, mis on vajalik soojuspumba tõhusaks kasutamiseks.

Tehnilise teostamatuse tõendamiseks on vaja hästi dokumenteeritud hindamist, mis hõlmab selliseid põhjendusi nagu tehnoloogilised piirangud, kohapõhised piirangud või tehniline kokkusobimatus olemasoleva taristu või süsteemidega. Hindamine tuleks teha ostu ettevalmistusetapis, seda kajastav dokument tuleks lisada asutuse või üksuse dokumentidesse ning läbipaistvuse ja võrdse kohtlemise huvides on soovitatav esitada hindamise järeldus hanketeates. Tehnilise teostamatuse tõendamisel ja dokumenteerimisel on asjakohane hästi dokumenteeritud hindamine, mida toetab näiteks esialgsel turu-uuringul põhinev võrdlev analüüs.

Seega, kui hankija teeb direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 7 kohase ostu kavandamisel kindlaks, et mõne suure tõhususega eseme kasutamine ei ole tehniliselt teostatav, kuid mõne muu vähem tõhusa eseme kasutamine on, saab ta osta selle vähem tõhusa eseme.

6.2. **Kohustustest üksikasjalikult**

6.2.1. *Energiatõhususe esikohale seadmise põhimõtte kohaldamine*

Direktiivi (EL) 2023/1791 artikkel 7 sisaldab uut sätet, mille kohaselt peavad liikmesriigid tagama, et avaliku sektori ja võrgustiku sektori hankijad kohaldavad kooskõlas direktiivi (EL) 2023/1791 artikliga 3 energiatõhususe esikohale seadmise põhimõtet, kui nad sõlmivad riigihankelepinguid ja kontsessioone, mille eeldatav maksumus ([67]) on sama suur või suurem kui direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 7 lõikes 1 osutatud piirmäärad, olenemata sellest, kas nende riigihankelepingute ja kontsessioonide jaoks on kehtestatud direktiivi (EL) 2023/1791 IV lisas erinõuded. Direktiivi (EL) 2023/1791 artiklit 7 kohaldatakse ka selliste direktiivi 2009/81/EÜ kohaldamisalasse kuuluvate ostude suhtes, mille eeldatav maksumus ületab riigihankedirektiivides sätestatud piirmäärasid.

Seda nõuet kohaldatakse kõigi eelmises lõigus nimetatud riigihankelepingute ja kontsessioonide suhtes, kuna direktiiviga (EL) 2023/1791 ei ole selle nõude puhul erandeid ette nähtud ([68]).

Lisateavet energiatõhususe esikohale seadmise põhimõtte ja selle kohaldamise kohta on esitatud komisjoni soovituses (EL) 2021/1749 ([69]).

Energiatõhususe esikohale seadmise põhimõtte kohaldamiseks tuleb hanke korraldamisel põhjalikult analüüsida olemasolevaid alternatiive võimalusi ning hinnata neid muu hulgas energiatõhususe vaatenurgast. Enne kui asutus või üksus otsustab korraldada hanke, tuleks analüüsida kõik lahendusi ja alternatiive ning **vajaduse korral** teha kulude-tulude analüüs, kus võetakse arvesse energiatõhususest tulenevat laiemat kasu ühiskonnale. Ostja võib tugineda asjakohasele varasemale analüüsile (kui ost on võrreldav, analüüs ei ole aegunud jne), mille on teinud analoogses olukorras näiteks asjaomase valdkonna poliitika eest vastutav piirkondlik või riiklik üksus või keskne hankija.

Energiatõhususe esikohale seadmise põhimõte peaks projekti kavandamise viisi ning hiljem hangitavate toodete, tööde, teenuste ja hoonete üle otsustamisel olema aluspõhimõte. Hankemenetluses võib energiatõhususe esikohale seadmise põhimõtet arvesse võtta pakkumuste hindamise kriteeriumides või tehnilises kirjelduses. Energiatõhususe esikohale seadmise põhimõtte kohaldamise võib dokumenteerida näiteks ostjate toimikutes.

6.2.2. *Avalik julgeolek ja rahvatervisealased hädaolukorrad ning relvajõudude lepingud ja kaitseotstarbelise varustuse hankelepingud*

Direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 7 lõikes 2 on relvajõudude lepingute ja teatava kaitseotstarbelise varustuse hankelepingute jaoks sätestatud erand sama artikli lõikes 1 ette nähtud kohustusest. Nende lepingute suhtes ei kohaldata direktiivi (EL) 2023/1791 artiklit 7, olenemata sellest, millise riigihankedirektiivi (sh direktiivi 2009/81/EÜ) ([70]) kohaldamisalasse leping kuulub. Selles lõikes on sätestatud erand kõnealusest kohustusest ka juhtudeks, kus kohustuse täitmine kahjustaks avalikku julgeolekut või pärsiks rahvatervisealastele hädaolukordadele reageerimist.

Avalik julgeolek ja rahvatervisealased hädaolukorrad

Avalikku julgeolekut mõistetakse tavaliselt tegevusvaldkonnana, kus riigil lasub esmane vastutus oma territooriumi ja kodanike kaitsmise eest. „Avaliku julgeoleku mõiste ELi toimimise lepingu artikli 52 tähenduses ja Euroopa Kohtu tõlgenduses hõlmab nii liikmesriigi sise- kui ka välisjulgeolekut ning ühiskonna turvalisuse küsimusi [---]. Selle puhul eeldatakse tõelise ja piisavalt tõsise ohu olemasolu, mis mõjutab ühte ühiskonna põhihuvi, nagu oht institutsioonide ja oluliste avalike teenuste toimimisele ning elanike ellujäämisele, samuti välissuhete või rahvaste rahumeelse kooseksisteerimise tõsise häirimise oht või oht sõjalistele huvidele“ ([71]).

([67]) Direktiivi 2014/24/EL artikli 5, direktiivi 2014/25/EL artikli 16 ja direktiivi 2014/23/EL artikli 8 tähenduses.

([68]) Direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 7 lõikes 1 on öeldud, et energiatõhususe esikohale seadmise põhimõtet tuleks kohaldada (ilma piiranguteta) esimeses lõigus osutatud piirmääradega võrdse või neist suurema väärtusega hankelepingute ja kontsessioonide puhul, sealhulgas selliste hankelepingute ja kontsessioonide puhul, mille jaoks ei ole kehtestatud IV lisas erinõudeid.

([69]) Komisjoni 28. septembri 2021. aasta soovitus (EL) 2021/1749 „Energiatõhususe esikohale seadmine – põhimõtete rakendamine – Suunised ja näited põhimõtte rakendamise kohta otsuste tegemise protsessis energiasektoris ja mujal“ (ELT L 350, 4.10.2021, lk 9, ELI: http://data.europa.eu/eli/reco/2021/1749/oj).

([70]) Tuleb arvestada, et direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 7 lõikes 1 nimetatud väärtustel on seos põhilistes riigihankedirektiivides, mitte direktiivis 2009/81/EÜ nimetatud väärtustega.

([71]) Euroopa Parlamendi ja nõukogu 14. novembri 2018. aasta määruse (EL) 2018/1807 (mis käsitleb isikustamata andmete Euroopa Liidus vaba liikumise raamistikku (EMPs kohaldatav tekst) (ELT L 303, 28.11.2018, lk 59, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2018/1807/oj)) põhjendus 19.

Kuigi mõiste „rahvatervisealane hädaolukord“ ametlikku määratlust liidu õigusaktides ei ole, võib seda laialt määratleda kui bioterrorismist, epideemiast (nt seedeelundite haigus, malaaria, denguepalavik, Zika viirushaigus) või pandeemilisest haigusest (nt lindude gripp, COVID-19) põhjustatud haiguse või terviseprobleemi ilmnemist või selle ilmnemise vahetut ohtu või uudset ja väga eluohtlikku nakkustekitajat või bioloogilist toksiini, mis ähvardab tõsiselt põhjustada arvukaid surmajuhtumeid või alalist või pikaajalist puuet.

Kui liikmesriik soovib tugineda avaliku julgeoleku või rahvatervisealase hädaolukorra erandile, peab ta esitama konkreetsed tõendid nende sisuliste argumentide kohta, millega põhjendatakse kõrvalekaldumist kõnealuse artikli asjakohastest sätetest. Siseriiklikke meetmeid ei tuleks jätta liidu õiguse kohaldamisalast välja ainuüksi seetõttu, et nende eesmärk on avaliku julgeoleku kaitse või riigikaitse.

Relvajõudude lepingud ja kaitseotstarbelise varustuse hankelepingud

Direktiivi (EL) 2023/1791 artiklit 7 kohaldatakse relvajõudude lepingute suhtes vaid sellises ulatuses, mis ei ole mingil viisil vastuolus relvajõudude tegevuse olemuse ja põhieesmärgiga. Selle erandi kohaldamiseks tuleb igat lepingut eraldi analüüsida, et teha kindlaks, kas on olemas vastuolu direktiivi (EL) 2023/1791 artiklis 7 sätestatud kohustuste ning relvajõudude tegevuse olemuse ja põhieesmärgi vahel. Kõnealust erandit kohaldatakse igat liiki tööde, asjade ja teenuste riigihankelepingute suhtes.

Mõiste „relvajõud“ määratlemisel tuleb teha vahet **relvajõududel** ja **julgeolekujõududel** (vt Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2009/81/EÜ artikli 28 lõige 5). Kui relvajõud on põhimõtteliselt liikmesriigi sõjavägi – tavaliselt maa-, mere- ja õhuvägi –, siis julgeolekujõud on poolsõjaväelised jõud, politsei või muud õiguskaitseasutused (sh piirkondliku või kohaliku tasandi omad) ja luureasutused (vt käesoleva peatüki punkt „Avalik julgeolek ja rahvatervisealased hädaolukorrad“ avaliku julgeolekuga seotud erandi kohta). Mõistet „relvajõudude lepingud“ tuleb mõista laialt kui lepinguid, mis on sõlmitud relvajõudude huvides, mitte üksnes kui lepinguid, mille relvajõud on sõlminud ise. Sellise lepingu võib olla sõlminud ka kaitseministeerium, sõjaväe tarneagentuur või mis tahes muu asjakohane liikmesriigi üksus. Seega saab erandit pidada kohaldatavaks kõigi direktiivi 2009/81/EÜ artikli 2 punkti c kohaldamisalasse kuuluvate lepingute suhtes ning sõjalise eriotstarbega tööde ja teenuste hankelepingute suhtes (direktiivi 2009/81/EÜ artikli 2 punkti d esimene pool), kui konkreetse lepingu hindamine näitab, et direktiivi (EL) 2023/1791 artiklis 7 sätestatud kohustuste täitmine seaks ohtu tegevuse olemuse või põhieesmärgi.

Kaitseotstarbelise varustuse hankelepingud on direktiivi (EL) 2023/1791 artiklis 7 sätestatud kohustuste kohaldamisalast välja jäetud, olenemata sellest, kes lepingu on sõlminud või millise riigihankedirektiivi kohaldamisalasse leping kuulub.

Mõiste „kaitseotstarbeline varustus“ on määratletud direktiivi 2009/81/EÜ artikli 1 punktis 6.

6.2.3. *Energiatõhususe lepingud*

Mõiste „energiatõhususe leping“ on määratletud direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 2 punktis 33.

Avaliku sektori asutustele on mitmeti kasulik sõlmida energiatõhususe projektide elluviimiseks energiatõhususe lepinguid, selle asemel et viia neid projekte ellu tavapäraste teenuste või tööde hankelepingute kaudu. Viimati nimetatud lähenemisviisi jaoks on vaja piisavaid rahalisi vahendeid ja töötajaid lepingute sõlmimiseks ja järelevalveks, samal ajal kui energiatõhususe lepingutega kaasnev ulatuslik oskusteave ja tagatud tulemuslikkus tagavad investeeringute tõhususe.

Direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 7 lõikes 3 on sätestatud, et avaliku sektori ja võrgustiku sektori hankijad peavad olulise energia osakaaluga teenuslepingute hangete korral hindama, kas saaks sõlmida pikaajalisi energiatõhususe lepinguid, ([72]) mille tulemusena saavutatakse pikaajaline energiasääst. Kuna direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 7 lõikes 3 ei ole täpsustatud, milliseid teenuslepinguid see hindamine peaks hõlmama, tuleb hindamine teha kas eraldi või laiema hindamise raames iga olulise energia osakaaluga teenuslepingu hanke korral.

([72]) Energiatõhususe leping on kasusaaja ja energiatõhususe parandamise meetme osutaja vaheline lepinguline kokkulepe, mida kontrollitakse ja jälgitakse kogu lepingu kehtivusaja jooksul ning mille alusel makstakse nimetatud meetmesse panustatud töö, tarnete või teenuste eest sõltuvalt lepingus kokku lepitud energiatõhususe parandamise tasemest või muust kokkulepitud energiatõhususe kriteeriumist, näiteks rahalisest säästust (vt ka direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 2 punkt 11).

Olulise energia osakaaluga teenuslepingud on näiteks kütte- või transporditeenuste lepingud, hoonete või tänavavalgustuse hoolduslepingud või energiat tarbivate rajatiste haldamise lepingud.

Energiateenuste kasutamine energiatõhususe lepingu kaudu võib võimaldada avaliku sektori asutusel i) saavutada suurema energiasäästu, ii) vältida sõltuvust konkreetsest tehnoloogiast ja iii) vähendada kulusid võrreldes asutusesiseste lahendustega ([73]), ([74]).

6.2.4. *Laiemad kestlikkuse, sotsiaalsed, keskkonnaalased ja ringmajanduse aspektid ning liidu keskkonnahoidlike riigihangete kriteeriumid ja olemasolevad samaväärsed riiklikud kriteeriumid*

Direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 7 lõike 5 kohaselt võivad liikmesriigid nõuda, et avaliku sektori ja võrgustiku sektori hankijad võtaksid artikli 7 lõikes 1 osutatud lepinguid sõlmides hanketavades asjakohasel juhul arvesse laiemaid kestlikkuse, sotsiaalseid, keskkonnaalaseid ja ringmajanduse aspekte ([75]).

6.2.5. *Teave selle kohta, milline on lepingute mõju energiatõhususele, ning teave uue hoone olelusringi globaalse soojendamise potentsiaali kohta*

Kooskõlas läbipaistvuse põhimõttega peavad avaliku sektori hankijad tegema üldsusele kättesaadavaks teabe selliste lepingute mõju kohta energiatõhususele, mille maksumus on sama suur või suurem kui direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 7 lõikes 1 osutatud piirmäärad.

Direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 7 lõike 5 teise lõigu kohaselt tuleb see teave teha kättesaadavaks andmebaasis Tenders Electronic Daily (TED) avaldatavate riigihanketeadete spetsiaalsete väljade kaudu kooskõlas rakendusmäärusega (EL) 2019/1780 ([76]). Kõnealune teave tuleb esitada asjaomastes teadetes, mille avaldamist nõutakse riigihankedirektiivides ja rakendusmääruses (EL) 2019/1780, mis käsitleb teadete avaldamist TEDis, mis on *Euroopa Liidu Teataja* lisa veebiversioon ([77]). Komisjon kavandab muudatused, mis on vaja teha TEDis kõnealuse teabe esitamiseks.

Peale selle võivad avaliku sektori hankijad nõuda, et pakkujad avalikustaksid teabe uue või renoveeritava hoone olelusringi globaalse soojendamise potentsiaali, vähese CO_2 heitega materjalide kasutamise ja kasutatavate materjalide ringkasutuse kohta. Selle nõude võib sätestada hankedokumentides ja eduka pakkujaga sõlmitavas lepingus. Tuleb hoolt kanda selle eest, et nõude (esitada eespool nimetatud teavet) täitmata jätmine toob kaasa pakkumuse tagasilükkamise vastava hankemenetluse raames või lepingulised tagajärjed, kui deklareeritud väärtustest ei peeta lepingu rakendamisel kinni. Artikli 7 lõike 5 kohaselt on selle teabe avaldamine eriti oluline selliste uute hoonete puhul, mille põrandapind ([78]) on suurem kui 2 000 m^2.

([73]) Moles-Grueso, S., Bertoldi, P., ja Boza-Kiss, B., „Energy Performance Contracting in the Public Sector of the EU – 2020“, EUR 30614 EN.

([74]) Energiatõhususe lepingute kasutamise võimaluse hindamise kohta lisateabe saamiseks võivad avaliku sektori ja võrgustiku sektori hankijad tutvuda näiteks järgmiste aruannetega: Moles-Grueso, S., Bertoldi, P., ja Boza-Kiss, B., „Energy Performance Contracting in the Public Sector of the EU – 2020“, 2021, ning Boza-Kiss, B., Zangheri, P., Bertoldi, P., ja Economidou, M., „Practices and opportunities for Energy Performance Contracting in the public sector in EU Member States“, 2017.

([75]) Juhiseid selle kohta, kuidas arvestada nende aspektidega riigihangete korraldamisel, võib leida järgmistest allikatest:
keskkonnahoidlikud riigihanked: https://green-business.ec.europa.eu/green-public-procurement_en;
avaliku sektori hankijate kogukonna platvorm: https://public-buyers-community.ec.europa.eu/about;
komisjoni teatis „Sotsiaalne ostmine – juhend sotsiaalsete kaalutluste arvestamiseks riigihankes (teine väljaanne)“ (C(2021) 3573 final), https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/47c69b3a-cfcf-11eb-ac72-01aa75ed71a1/language-et;
„Making Socially Responsible Public Procurement Work: 71 Good Practice Cases“, mai 2020;
vahendid avaliku sektori hankijatele: https://commission.europa.eu/funding-tenders/tools-public-buyers/social-procurement_et;
Euroopa Komisjon ja ICLEI, „Keskkonnahoidlik ostmine. Keskkonnahoidlike riigihangete käsiraamat“, 2016.

([76]) Komisjoni 23. septembri 2019. aasta rakendusmäärust (EL) 2019/1780, millega kehtestatakse riigihankega seotud teadete tüüpvormid ja tunnistatakse kehtetuks rakendusmäärus (EL) 2015/1986 (e-vormid) (ELT L 272, 25.10.2019, lk 7, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg_impl/2019/1780/oj), kohandatakse, et esitada väljad, mis on vajalikud energiatõhususe mõju läbipaistvuse tagamiseks kooskõlas artikli 7 lõike 5 teise lõiguga, tagades energiatõhususe nõuete kohaldamise läbipaistvuse, tehes üldsusele kättesaadavaks lepingute mõju energiatõhususele, avaldades selle teabe Tenders Electronic Daily (TED) vastavates teadetes.

([77]) https://ted.europa.eu/et.

([78]) Liikmesriigid võivad lähtuda põrandapinna suuruse hindamisel energiamärgise aluseks olevast põrandapinnast (mis on põhimõtteliselt üldpõrandapind).

6.2.6. *Avaliku sektori hankijate ja võrgustiku sektori hankijate toetamine*

Direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 7 lõike 5 kolmanda lõigu kohaselt peavad liikmesriigid toetama avaliku sektori ja võrgustiku sektori hankijaid energiatõhususe nõuete rakendamisel.

Olelusringi kulude arvestamine

Üldtuntud meede avaliku sektori ja võrgustiku sektori hankijate toetamiseks on pakkuda hankijatele metoodikaid olelusringi kulude arvestamiseks ([79]). Direktiivides 2014/24/EL ja 2014/25/EL on sõnaselgelt sätestatud võimalus kasutada riigihangetes olelusringi kulude arvestamist. Arvutusmeetod ja pakkujate esitatavad andmed tuleb kindlaks määrata hankedokumentides.

Olelusringi kulude arvestamine tähendab enamat kui toote, teenuse, hoone või töö ostuhinna arvessevõtmist, kuna ostuhind ei kajasta tavaliselt ostu täielikku finantsmõju ostja eelarvele. Seepärast võetakse olelusringi kulude arvestamisel tavaliselt arvesse järgmist:

— ostukulud ja kõik seonduvad kulud, nagu kohaletoimetamis- (transpordi-), paigaldamis- ja kasutuselevõtukulud;

— tegevuskulud, sealhulgas kommunaalkulud (energia, vesi ja muud kulumaterjalid), maksud, kindlustuskulud, koolituskulud, remondi- ja hoolduskulud;

— olelusringi lõpuga seotud kulud, nagu kõrvaldamis-, ringlussevõtu-, renoveerimis- ja lammutamiskulud;

— mahaarvatav jääkväärtus, st pärast kasutamise lõppu vara müügist saadav tulu;

— vara pikaealisus ja garantiiaeg ([80]).

Sellega seoses on töötatud näiteks müügiautomaatide, sise- ja välisvalgustuse ning arvutite ja monitoride jaoks välja rida sektoripõhiseid olelusringi kulude arvestamise vahendeid, mille eesmärk on hõlbustada avaliku sektori hankijate jaoks nende kulude arvestamist. ([81]) Lisaks on jätkusuutlike kohalike omavalitsuste võrgustikus (ICLEI) töötatud välja muud olelusringi kulude arvestamise vahendid ([82]).

Pädevuskeskused

Seoses avaliku sektori ja võrgustiku sektori hankijate toetamisega energiatõhususe nõuete rakendamisel nõutakse direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 7 lõikes 5 lisaks, et liikmesriigid looksid pädevuskeskused.

Pädevuskeskuste eeliseks on see, et nad saavad hanketegevust ja -vahendeid tsentraliseerida, näiteks i) korraldada kõigi piirkondlike/kohalike asutuste jaoks teemapõhiseid koolitusi ja seminare (eraldi või üldisema riigihangete alase koolituse raames) ning ii) koostada käsiraamatuid. Näiteks Soomes tegutseb kestlike ja uuenduslike riigihangete võrgupõhine pädevuskeskus KEINO, mis aitab arendada hankijate oskusteavet ning pakub kestlike ja uuenduslike riigihangetega seotud nõustamisteenuseid.

Lisasuuniste saamiseks võivad avaliku sektori ja võrgustiku sektori hankijad pöörduda ka Euroopa keskkonnahoidlike riigihangete kasutajatoe ([83]) poole.

Avaliku sektori hankijate koostöö, sealhulgas piiriülene koostöö

Suur hulk neist probleemidest, millega paljud avaliku sektori ja võrgustiku sektori hankijad riigihangetes energiatõhususe nõudeid rakendades silmitsi seisavad, on ühised, mistõttu võib tuua suurt kasu võrgustikutöö ja koostöö teistega. Seepärast soodustavad liikmesriigid sellist koostööd (nagu on ette nähtud direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 7 lõikega 5).

([79]) https://green-business.ec.europa.eu/green-public-procurement/life-cycle-costing_en.
([80]) Morton, B., Perfrement, T., ja Perera, O., „Life Cycle Costing in Sustainable Public Procurement: A Question of Value“, 2009, ning Estevan, H., Schaefer, B., ja Adell, A., „Life Cycle Costing State of the art report“, 2018.
([81]) https://green-business.ec.europa.eu/green-public-procurement/life-cycle-costing_en.
([82]) Nt keskkonnahoidliku sõidukipargi olelusringi kulude arvestamise vahend sõidukite hankimiseks: https://iclei-europe.org/publications-tools/?c=search&uid=0IKEKnVb.
([83]) http://ec.europa.eu/environment/gpp/helpdesk.htm.

Riigi või piirkonna tasandil on juba loodud mitmesuguseid kestlikele hangetele keskenduvaid võrgustikke. Osalemine sellistes võrgustikes või ükskõik millises muus neist arvukatest algatustest ja projektidest, mida Euroopas rakendatakse, võib märkimisväärselt aidata tagada keskkonnahoidlike hangete jätkuva nähtavuse ja poliitikas neile keskendumise. Samuti võib see aidata kasutada asjakohaseid rahastamisallikaid ([84]).

Koondhanked

Koondhange tähendab avaliku sektori või võrgustiku sektori hankijate hanketegevuse koondamist eesmärgiga saavutada hulgiostude, väiksemate halduskulude ning tehniliste ja turuteadmiste kaudu kokkuhoid ([85]). Koondhanked võivad olla eriti väärtuslikud energiatõhususe nõuete rakendamisel, kuna need võimaldavad jagada energiatõhususe alaseid oskusteadmisi ja teadmisi energiatõhusate toodete, tööde ja teenuste turu kohta. Vähemal määral võivad need hanked puudutada hooneid, mille puhul riigihanke-eeskirju tavaliselt ei kohaldata ja seega ei toimu ka hanketegevuse koondamist. Koondhanke võib korraldada näiteks keskne hankija, kes pakub avaliku sektori ja võrgustiku sektori hankijatele keskseid hanketeenuseid.

6.2.7. *Sätete ja tavade kehtestamine energiatõhususe parandamiseks ning asjaomaste tõkete kõrvaldamine*

Direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 7 lõigetes 7 ja 8 käsitletakse sisuliselt üht ja sama küsimust, nimelt tõkkeid, mis takistavad avaliku sektori hankijaid investeerimast energiatõhususse ja kasutamast pikaajalisi energiatõhususe lepinguid. Sageli on sellisteks tõketeks õigusnormid või haldustavad, mille lähenemisviisid on omavahel vastuolus. Direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 7 lõikega 7 on ette nähtud, et tuleb kehtestada avaliku sektori asutuste oste, aastaeelarve koostamist ja raamatupidamist käsitlevad õiguslikud ja reguleerivad sätted, vähendamaks nende tõkete mõju avaliku sektori ja võrgustiku sektori hankijatele, ning direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 7 lõikega 8 on ette nähtud õigusnormidega seotud ja muude tõkete kõrvaldamine.

Peale selle kohustab direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 7 lõige 8 liikmesriike andma oma riiklike energia- ja kliimakavade eduaruannetes aru meetmetest, mis on võetud selliste tõkete kõrvaldamiseks, mis takistavad energiatõhususe suurendamise meetmete rakendamist riigihangetes.

Erinevalt direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 7 lõikest 1, mida kohaldatakse üksnes selliste riigihankelepingute ja kontsessioonide suhtes, mille maksumus on sama suur või suurem kui riigihankedirektiivides sätestatud piirmäärad, kohaldatakse direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 7 lõikeid 7 ja 8 kõigi riigihankemenetluste suhtes.

Direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 7 lõikes 8 osutatud õigusnormidega seotud ([86]) ja muud ([87]) tõkked on näiteks: ([88])

— eelarvevahendite nappus,

— õiguslikud ja institutsioonilised tõkked,

— ajalised piirangud,

— sihtrühma kuuluvate avaliku sektori hankijate huvipuudus,

([84]) Sellega seoses väärib märkimist, et komisjon käivitas hiljuti avaliku sektori hankijate kogukonna platvormi – uuendusliku platvormi, mille eesmärk on hõlbustada koostööd ja teadmiste jagamist avaliku sektori ja võrgustiku sektori hankijate vahel üle kogu Euroopa (*https://public-buyers-community.ec.europa.eu*). See platvorm on digitaalne ruum, kus riigihangete sidusrühmad saavad kokku tulla, et vahetada parimaid tavasid, jagada kogemusi ja arutada probleeme. Taani hõlbustab oskusteabe vahetamist, Prantsusmaal teeb seda riigi lääneosa hõlmav piirkondlik võrgustik (www.reseaugrandouest.fr). Euroopa tasandil on üks näide võrgustik Procura+, mille eesmärk on jagada piiriüleselt keskkonnahoidlike riigihangetega seotud kogemusi ja toetada kohalikus rakendamises osalejaid (www.procuraplus.org). Teavet leiab ka Euroopa Komisjoni ja ICLEI 2016. aasta väljaandest „Keskkonnahoidlik ostmine. Keskkonnahoidlike riigihangete käsiraamat“.

([85]) Vt näiteks Euroopa Komisjon ja ICLEI, „Keskkonnahoidlik ostmine. Keskkonnahoidlike riigihangete käsiraamat“, 2016, lk 31, ning Risvig Hameri artikkel järgmises väljaandes: Steinicke, M. (koost.), ja Vesterdorf, P.L. (koost.), „EU Public Procurement Law“, 2018, lk 444.

([86]) St regulatiivsed tõkked.

([87]) St mitteregulatiivsed tõkked.

([88]) Luyckx, O., ja Pál-Hegedüs Ortega, D., „Public procurement of energy-efficient works, supplies and services – Support provided to projects under the Intelligent Energy Europe II programme and Horizon 2020 Energy Efficiency“, 2020.

— tarnijatele juurdepääsu puudumine.

Liikmesriigid võivad rakendada sellega seoses näiteks järgmisi meetmeid:

— võtta vastu (riigihangete alased) suunised, näidislepingud ja tõlgendavad teatised või lihtsustada haldusmenetlusi;

— töötada välja ajakohased energiatõhususe lepingu näidised (mida on näiteks kohandatud uute hankevõimaluste arvessevõtmiseks);

— teha energiatõhususe lepingu kasutamise hindamisel rohkem jõupingutusi kvaliteedi tagamiseks (sätestada teenuste kvaliteedi ning selle mõõtmise ja kontrollimise rangelt lepingutes, et neist saaks avaliku sektori sekkumiste puhul norm);

— tegeleda pärssivate teguritega, nagu energiasäästupoliitika ja -eesmärkide puudumine, huvide lahknemine ja üldkasutatavate hoonete piiratud kasutamine eeskujuna ([89]);

— luua stiimuleid, näiteks korraldada avaliku sektori ja võrgustiku sektori hankijatele konkursse, kus avaliku sektori või võrgustiku sektori hankija, kes on soetanud kõige energiatõhusamad tooted, teenused, tööd või hooned, saab auhinna või muid hüvesid seoses konkursi võitmisega ([90]).

Siinkohal väärib märkimist, et Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EL) 2021/783 ([91]) loodud liidu programmi LIFE puhtale energiale ülemineku alaprogrammist eraldatakse rahalisi vahendeid, et toetada liidu energiatõhususe poliitika rakendamise parimate tavade arendamist, keskendudes energiatõhususe parandamist pärssivatele käitumuslikele, turu- ja regulatiivsetele tõketele. Nende vahenditega võidakse toetada liikmesriike eespool nimetatud tõkete kõrvaldamisel.

7. **Aruandlusnõuded**

7.1. **Lõimitud riiklike energia- ja kliimakavade ajakohastamine**

Kooskõlas määruse (EL) 2018/1999 artikli 14 lõikega 2 peavad liikmesriigid esitama 30. juuniks 2024 kõige viimati esitatud lõimitud **riikliku energia- ja kliimakava** ajakohastatud versiooni. Määruse (EL) 2018/1999 artikli 14 lõike 1 kohaselt peavad liikmesriigid esitama aasta enne selle määruse artikli 14 lõikes 2 sätestatud esitamistähtaega riikliku energia- ja kliimakava ajakohastatud versiooni kavandi.

Määruse (EL) 2018/1999 kõrval tuleb riiklike energia- ja kliimakavade ajakohastamisel võtta arvesse direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 5 lõike 5 esimest lauset. Selles nõutakse, et liikmesriigid esitaksid komisjonile sektorite kaupa aruande selle kohta, kui palju on kõik avaliku sektori asutused igal aastal energia lõpptarbimist vähendanud. Selle teabe liigendamisel võib võtta aluseks tabelis 2 esitatud andmeväljad.

Ajakohastatud kava peab sisaldama sektorite kaupa kogust, mille võrra kõik avaliku sektori asutused peavad vähendama energiatarbimist. Energia lõpptarbimise vähendamise eesmärk tuleb arvutada kooskõlas punktis 4.1.2 esitatud eeskirjadega jaotatuna vähemalt

direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 5 lõikes 3 sätestatud kolme kohustusliku rühma vahel (üle 5 000, kuid alla 50 000 elanikuga kohalike haldusüksuste avaliku sektori asutused; alla 5 000 elanikuga kohalike haldusüksuste avaliku sektori asutused; kõik muud avaliku sektori asutused);

avalike teenuste sektorite vahel, nagu on nähtud ette tabelis 2;

ühistranspordi ja relvajõudude sektori vahel, kui liikmesriik kavatseb ühes või mõlemas sektoris saavutatud energia lõpptarbimise vähenemist energia lõpptarbimise vähendamise eesmärgi jaoks arvesse võtta.

([89]) Moles-Grueso, S., Bertoldi, P., ja Boza-Kiss, B., „Energy Performance Contracting in the Public Sector of the EU – 2020“, EUR 30614 EN.

([90]) Näitena võib tuua Procura+ auhinna: https://procuraplus.org/awards/.

([91]) Euroopa Parlamendi ja nõukogu 29. aprilli 2021. aasta määrus (EL) 2021/783, millega luuakse keskkonna- ja kliimameetmete programm (LIFE) ning tunnistatakse kehtetuks määrus (EL) nr 1293/2013 (ELT L 172, 17.5.2021, lk 53, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2021/783/oj).

Lõimitud riikliku energia- ja kliimakava ajakohastatud versioonis peab olema kirjeldatud meetmeid, mida on juba rakendatud või mis on kavandatud, et saavutada direktiivi (EL) 2023/1791 artiklis 5 sätestatud energia lõpptarbimise vähendamise eesmärk ja selle direktiivi artiklis 6 sätestatud renoveerimiseesmärk. Samuti peaks see sisaldama rakendatud või kavandatud poliitikameetmeid, millega tagatakse direktiivi (EL) 2023/1791 artiklis 7 sätestatud kohustuste täitmine.

Seepärast tuleb määruse (EL) 2018/1999 I lisa punktis 3.2 esitatud energiatõhususe alaste poliitikasuundade ja meetmete käsitlust laiendada, et see hõlmaks punkti avalikule sektorile suunatud meetmete kohta. Lisaks poliitikameetmetele, mis on sõnaselgelt nähtud ette direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 5 lõigetes 6, 7, 8 ja 9, on soovitatav kirjeldada selles punktis ka seda, kuidas on tagatud jõupingutuste jagamine, näiteks kesk-, piirkondlike ja kohalike asutuste vahel, kui liikmesriik rakendab direktiivi (EL) 2023/1791 artiklites 5 ja 6 sätestatud kohustusi.

7.2. **Eduaruanded**

Määruse (EL) 2018/1999 artikli 17 kohaselt peavad liikmesriigid esitama riikliku energia- ja kliimaalase **eduaruande**, mis hõlmab energialiidu kõiki viit mõõdet, millest üks on energiatõhusus.

Määruse (EL) 2018/1999 artiklis 21 on kindlaks määratud energiatõhususe kohta esitatav teave, mis hõlmab direktiivi (EL) 2023/1791 artiklites 5, 6 ja 7 sätestatud kohustustega seotud aruandluse raames esitatavat teavet. Liikmesriigid peavad esitama teabe riiklike trajektooride ja eesmärkide ning teatavate poliitikasuundade ja meetmete rakendamise kohta, samuti teabe, mida on üksikasjalikumalt kirjeldatud määruse (EL) 2018/1999 IX lisa 2. osas.

Määruse (EL) 2018/1999 kõrval tuleb riiklikes energia- ja kliimaalastes eduaruannetes arvesse võtta direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 5 lõike 5 teist lauset ja artikli 7 lõiget 8. Direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 5 lõike 5 teise lause kohaselt peavad liikmesriigid esitama komisjonile sektorite kaupa aruande selle kohta, kui palju on kõik avaliku sektori asutused igal aastal energia lõpptarbimist vähendanud. Direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 7 lõike 8 kohaselt peavad liikmesriigid andma oma riiklike energia- ja kliimakavade eduaruannetes aru meetmetest, mis on võetud selliste tõkete kõrvaldamiseks, mis takistavad energiatõhususe suurendamise meetmete rakendamist riigihangetes.

Selleks et komisjon saaks täita olukorras, kus võrdlusalus on läbi vaadatud või on tehtud kliimaga või teenuste tasemega seotud kohandusi, oma määruse (EL) 2018/1999 artiklist 29 tulenevat kohustust hinnata tehtud edusamme, on soovitatav, et teave energia lõpptarbimise vähendamise eesmärgi saavutamise kohta hõlmaks iga aasta puhul vähemalt järgmist (kui see on asjakohane):

— võrdlusaluse ja seonduva eesmärgi arvutamise läbivaatamine võrreldes viimase eduaruandega, sealhulgas kontrollitav põhjendus selle kohta, miks võrdlusalus tuli läbi vaadata;

— kliimaga seotud kohanduste mõju teatatud energia lõpptarbimisele teenusesektorite ja kliimavööndite kaupa;

— teenuste tasemega seotud kohanduste mõju teatatud energia lõpptarbimisele.

Kui liikmesriik kavatseb arvestada energiatarbimise vähendamist ühistranspordi või relvajõudude sektoris, peaks teave sisaldama ka energia lõpptarbimise vähenemist neis sektorites.

Esimene riiklik energia- ja kliimaalane eduaruanne tuli esitada 15. märtsiks 2023, pärast mida peavad liikmesriigid andma tehtud edusammudest aru iga kahe aasta tagant, kui jätta kõrvale direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 5 lõikes 5 sätestatud nõue, mis kohustab liikmesriike teatama sellest, kui palju kõik avaliku sektori asutused vähendasid igal aastal energia lõpptarbimist.

A LIIDE

Eesmärgi arvutamine ja eesmärgi saavutamise kontrollimine

Eesmärgi arvutamine: valemid liikmesriigi avaliku sektori maksimaalse energia lõpptarbimise arvutamiseks, võttes arvesse direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 5 lõigetes 1, 2 ja 3 sätestatud kohustusi

2025 ja 2026

$$FEC_{max,2025} = FEC_{G1,2025}$$

$$FEC_{G1,2025} = FEC_{G1,BL} \times R_{G1,BL_{2025}}$$

$FEC_{G1,BL}$

Energia lõpptarbimine, 1. rühma võrdlusalus

$$R_{G1,BL_{2025}} = \left(1 - \left(\frac{82}{365}\right) \times 0,019\right) = 0,996$$

82 on päevade arv alates ülevõtmise tähtpäevast 11. oktoobrist 2025 kuni 2025. aasta lõpuni.

$$FEC_{max,2026} = FEC_{G1,2025} - (1 \times 0,019 \times FEC_{G1,BL})$$

2027, 2028 ja 2029

$$FEC_{max,2027} = FEC_{G1,2025} - (2 \times 0,019 \times FEC_{G1,BL}) + \left(FEC_{G2,BL} - (1 \times 0,019 \times FEC_{G2,BL})\right)$$

$$FEC_{max,2028} = FEC_{G1,2025} - (3 \times 0,019 \times FEC_{G1,BL}) + \left(FEC_{G2,BL} - (2 \times 0,019 \times FEC_{G2,BL})\right)$$

$$FEC_{max,2029} = FEC_{G1,2025} - (4 \times 0,019 \times FEC_{G1,BL}) + \left(FEC_{G2,BL} - (3 \times 0,019 \times FEC_{G2,BL})\right)$$

2030 ja 2031

$$FEC_{max,2030} = FEC_{G1,2025} - (5 \times 0,019 \times FEC_{G1,BL}) + \left(FEC_{G2,BL} - (4 \times 0,019 \times FEC_{G2,BL})\right) + \left(FEC_{G3,BL} - (1 \times 0,019 \times FEC_{G3,BL})\right)$$

$$FEC_{max,2031} = FEC_{G1,2025} - (6 \times 0,019 \times FEC_{G1,BL}) + \left(FEC_{G2,BL} - (5 \times 0,019 \times FEC_{G2,BL})\right) + \left(FEC_{G3,BL} - (2 \times 0,019 \times FEC_{G3,BL})\right)$$

Järgnevad aastad (alates aastast 2032)

$$FEC_{max,20n} = FEC_{G1,2025} - \left((n-25) \times 0,019 \times FEC_{G1,BL}\right) + \left(FEC_{G2,BL} - \left((n-26) \times 0,019 \times FEC_{G2,BL}\right)\right) + \left(FEC_{G3,BL} - \left((n-29) \times 0,019 \times FEC_{G3,BL}\right)\right)$$

kus $n \in N : n \geq 32$.

Lühend	Selgitus
$FEC_{G1,2025} = FEC_{G1,BL} \times R_{G1,BL_{2025}}$	1. rühma (G1) maksimaalne energia lõpptarbimine 2025. aastal (proportsionaalne); (1. rühm hõlmab kõiki avaliku sektori asutusi peale nende, mis kuuluvad 2. ja 3. rühma (G2 ja G3); vt allpool)

Lühend	Selgitus
$R_{G1,BL_{2025}}$	$\left(1-\left(\frac{82}{365}\right)\times 0,019\right)996$ 2025. aasta vähendamiskordaja. $FEC_{G1,BL}$ ei vähendata 2025. aastal 1,9 %, vaid proportsionaalselt vastavalt neile 82 päevale, mis on alates ülevõtmise päevast 2025. aastal alles jäänud
$FEC_{G1,BL}$	Energia lõpptarbimine, 1. rühma võrdlusalus; 1. rühm hõlmab kõiki avaliku sektori asutusi peale nende, mis kuuluvad 2. ja 3. rühma
$FEC_{G2,BL}$	Energia lõpptarbimine, 2. rühma võrdlusalus; 2. rühma kuuluvad üle 5 000, kuid alla 50 000 elanikuga kohalike haldusüksuste avaliku sektori asutused
$FEC_{G3,BL}$	Energia lõpptarbimine, 3. rühma võrdlusalus; 3. rühma kuuluvad alla 5 000 elanikuga kohalike haldusüksuste avaliku sektori asutused
n	Aasta kahekohalise arvuna, näiteks 2030. aasta puhul 30

Eesmärgi saavutamise kontrollimine: valemid eesmärgi ja energia tegeliku lõpptarbimise võrdlemiseks (aastad 2025–2031)

$$FEC_{real,G1,adj,2025} - RED_{T_OR_D,adj,2025} \times R_{T_OR_D_{2025}} \leq FEC_{max,2025}$$

$$FEC_{real,G1,adj,2026} - RED_{T_OR_D,adj,2026} \leq FEC_{max,2026}$$

$$FEC_{real,G1\&2adj,2027} - RED_{T_OR_D,adj,2027} \leq FEC_{max,2027}$$

$$FEC_{real,G1\&2adj,2028} - RED_{T_OR_D,adj,2028} \leq FEC_{max,2028}$$

$$FEC_{real,G1\&2adj,2029} - RED_{T_OR_D,adj,2029} \leq FEC_{max,2029}$$

$$FEC_{real,G1\&2\&3,adj,2030} - RED_{T_OR_D,adj,2030} \leq FEC_{max,2030}$$

$$FEC_{real,G1\&2\&3,adj,2031} - RED_{T_OR_D,adj,2031} \leq FEC_{max,2031}$$

Lühend	Selgitus
$FEC_{real,G,adj,20n}$	Avaliku sektori asutuste energia lõpptarbimine (v.a transpordi- ja kaitsesektor); kohandatud (vajaduse korral); G tähendab olenevalt aastast kas 1. rühma (G1), 1. ja 2. rühma (G1 + G2) või 1., 2. ja 3. rühma (G1 + G2 + G3) *s.t.* ($n \in N : n \geq 21$) – iga vahemikku 21–99 kuuluva naturaalarvu puhul
$RED_{T_OR_D,adj,20n}$	Energia lõpptarbimise vähendamine kaitsesektoris (D) ja/või transpordisektoris (T) aastal 20n („OR“ tähendab vähendamist kas ühes või mõlemas sektoris); kohandatud (vajaduse korral); võrrelduna kaitse- ja/või transpordisektori energia lõpptarbimisega võrdlusaastal (2021) *s.t.* ($n \in N : n \geq 25$)

Lühend	Selgitus
	$\text{maksimaalselt}\begin{cases} 0 & if\ FEC_{T\&D,20n} \geq FEC_{T\&D,2021} \\ (FEC_{T\&D,2021} - FEC_{T\&D,20n}) & if\ FEC_{T\&D,2021} > FEC_{T\&D,20n} \end{cases}$ $\begin{cases} 0 & if\ FEC_{D,20n} \geq FEC_{D,2021} \\ (FEC_{D,2021} - FEC_{D,20n}) & if\ FEC_{D,2021} > FEC_{D,20n} \end{cases}$ $\begin{cases} 0 & if\ FEC_{T,20n} \geq FEC_{T,2021} \\ (FEC_{T,2021} - FEC_{T,20n}) & if\ FEC_{T,2021} > FEC_{T,20n} \end{cases}$
	Energia lõpptarbimine transpordisektoris *s.t.* $(n \in \mathrm{N} : n \geq 21)$ — iga vahemikku 21–99 kuuluva naturaalarvu puhul
$FEC_{D,20n}$	Energia lõpptarbimine kaitsesektoris *s.t.* $(n \in \mathrm{N} : n \geq 21)$ — iga vahemikku 21–99 kuuluva naturaalarvu puhul
$FEC_{T\&D,20n}$	Energia lõpptarbimine transpordi- ja kaitsesektoris *s.t.* $(n \in \mathrm{N} : \geq n \geq 21)$ — iga vahemikku 21–99 kuuluva naturaalarvu puhul
$R_{T_OR_D_{2025}}$	$\left(\frac{82}{365}\right)$ 2025. aasta vähendamiskordaja transpordi- ja kaitsesektoris; energia lõpptarbimise vähendamist kaitse- ja transpordisektoris 2025. aastal arvestatakse proportsionaalselt vastavalt neile 82 päevale, mis on alates ülevõtmise päevast 2025. aastal alles jäänud.

B LIIDE

Kliimaga, avalike teenuste taseme muutumisega ja avaliku sektori asutuste väljajätmise või lisamisega seotud kohandused

Kliimaga seotud kohandused

Energia lõpptarbimises kliimaga seotud kohanduste tegemisel kooskõlas direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 5 lõikega 4 kehtivad järgmised aluspõhimõtted.

— Kliimaerinevustest lähtuvalt kohandatakse ainult seda osa energiatarbimisest, mis sõltub kliimast – tavaliselt tähendab see üksnes energia lõpptarbimist hoonete kütmisel ja jahutamisel.

— Liikmesriik võib otsustada käsitada oma territooriumi ühe või mitme kliimavööndi osana.

— Kliimaga seotud kohanduste arvutamisel arvestatakse liikmesriigi summaarset energia lõpptarbimist igas avaliku teenuse sektoris igas kindlaksmääratud kliimavööndis ([1]).

— Kliimaerinevuste arvessevõtmisel tuleb kasutada uusimaid parameetreid. Kõige sagedamini kasutatavad parameetrid on kütmise kraadpäevad energia tarbimisel kütmiseks ja jahutamise kraadpäevad energia tarbimisel jahutamiseks.

— Liikmesriik võib määrata kliimavööndid kindlaks nii, nagu ta peab oma riigi puhul asjakohaseks, tingimusel, et kindlaksmääratud kliimavööndite puhul on olemas nõutavad kliimaparameetrid (kütmise ja jahutamise kraadpäevad ([2])). Kõik andmed, mis käsitlevad energia lõpptarbimist kütmiseks ja jahutamiseks, tuleb siduda konkreetse kliimavööndiga.

— Selleks et jätta arvutustest välja väiksemad kliimaerinevused, millel on tavaliselt energiatarbimisele väga väike mõju, tuleks kliimaparameetrite (tavaliselt kütmise või jahutamise kraadpäevad) puhul kohaldada miinimumkünnist +/– 5 % võrreldes võrdlusaastaga. See tähendab, et kliimaga seotud kohandusi tehakse üksnes juhul, kui kliimaparameeter on 5 % suurem või väiksem kui võrdlusaastal ([3]).

— Kliimast sõltuv osa, st energia lõpptarbimine kütmiseks ja jahutamiseks, tuleks liigendada avalike teenuste, keskmise tehnilise konfiguratsiooni ja kliimatingimuste kaupa. Lisaks tuleks energia lõpptarbimise kindlaksmääramisel arvesse võtta vaid neid energiakandjaid, mida kasutatakse laialdaselt kütmiseks või jahutamiseks. Kütmise puhul on nendeks tavaliselt kaugküte, maagaas, kütteõli, graanulid, hakkpuit, tahked biomasskütused, tahked fossiilkütused ja elekter (vaid kütmiseks kasutatav osa), jahutamise puhul elekter (vaid jahutamiseks kasutatav osa) ja kaugjahutus.

— Kui liikmesriik otsustab teha kütmise puhul kliimaga seotud kohanduse, tuleb kliimaga seotud kohandus teha ka jahutamise puhul, tingimusel et eespool nimetatud miinimumkünnised on ületatud.

— Energia lõpptarbimise kliimast sõltuva osa täpne hindamine peaks põhinema empiirilistel tõenditel ja/või seonduvatel uuringutel. Kui liikmesriik ei suuda esitada empiirilistel tõenditel põhinevat asjakohast hinnangut avaliku teenuse energia lõpptarbimise kliimast sõltuva osa kohta, loetakse asjakohasteks keskmisteks väärtusteks tabelites 5 ja 6 esitatud vaikeväärtusi.

([1]) Kuna vähendamiskohustust kohaldatakse liikmesriigi kui terviku suhtes, ei ole kasulik arvutada kliimaga seotud kohandusi madalamal jaotustasandil, näiteks iga avaliku sektori asutuse puhul. Piisab sellest – ja vigade esinemise tõenäosus on väiksem –, kui arvutada kliimaga seotud kohandused kõrgeimal võimalikul jaotustasandil, st ainult kliimavööndite ja avalike teenuste kaupa.

([2]) Kütmise ja jahutamise kraadpäevad Euroopa Majanduspiirkonnas on avaldanud Teadusuuringute Ühiskeskus aadressil https://agri4cast.jrc.ec.europa.eu/dataportal.

([3]) Miinimumkünnist +/– 5 % kohaldatakse iga kliimaparameetri suhtes eraldi. See tähendab, et kui erinevus kütmise kraadpäevade arvus võrreldes võrdlusaastaga on teataval aastal väiksem kui 5 %, samas kui erinevus jahutamise kraadpäevade arvus ületab seda künnist, tehakse kliimaga seotud kohandus sel aastal ainult jahutamise osas.

Üldine valem kliimaga seotud kohanduse tegemiseks energia lõpptarbimises kütmise ja jahutamise jaoks

$$FEC_{HC,\ adj} = FEC_{HC} \times (1 - f_{adj}) + FEC_{HC} \times f_{adj} \times \left(\frac{par_{base}}{par_{rep}}\right)$$

$FEC_{HC,adj}$	Energia lõpptarbimine kütmiseks või jahutamiseks pärast kliimaga seotud kohanduse tegemist
FEC_{HC}	Kütmiseks või jahutamiseks kasutatavate energiakandjate kohta teatatud energia lõpptarbimine ([4])
f_{adj}	Kohandamistegur, mis vastab kütmiseks või jahutamiseks kasutatavate energiakandjate kohta teatatud energia lõpptarbimise kliimast sõltuvale osale
par_{rep}	Kliimaparameetri (kütmise või jahutamise kraadpäevad) väärtus aruandeaastal
par_{base}	Kliimaparameetri (kütmise või jahutamise kraadpäevad) väärtus võrdlusaastal 2021

([4]) Energia tarbimine kütmise jaoks hõlmab üldjuhul teatatud kaugkütte, maagaasi, kütteõli, graanulite, hakkpuidu, tahkete biomasskütuste ja tahkete fossiilkütuste tarbimist ning elektri tarbimist kütmiseks ning energia tarbimine jahutamise jaoks hõlmab tavaliselt teatatud kaugjahutuse kasutamist ja elektri tarbimist jahutamiseks (vt tabelid 5 ja 6).

Vaikeväärtused kliimaga seotud kohanduste tegemiseks

Tabelis 5 on esitatud kütmisel või jahutamisel toimuva energia lõpptarbimise kliimast sõltuva osa vaikeväärtused avalike teenuste ja keskmiste kliimatingimuste kaupa, tuginedes eksperdihinnangutele. Vaikeväärtusi ei tuleks kohaldada kliimaga seotud kohanduste tegemiseks hoone tasandil, vaid nende kohanduste tegemisel silmas pidades avaliku teenuse sektori *kogu* energiatarbimist kütmise või jahutamise eesmärgil konkreetses kliimavööndis, kusjuures kliimavööndid peab kindlaks määrama liikmesriik. Tabelis 5 esitatud energiatarbimise osad, mis sõltuvad kliimast, hõlmavad vaid kütmiseks või jahutamiseks tarbitavat energiat. Energia tarbimine kütmise jaoks hõlmab teatatud kaugkütte, maagaasi, kütteõli, graanulite, hakkpuidu, tahkete biomasskütuste ja tahkete fossiilkütuste tarbimist ning elektri kasutamist kütmiseks, nagu on näidatud tabelis 6. Energia tarbimine jahutamise jaoks hõlmab teatatud kaugjahutuse kasutamist ja elektri kasutamist jahutamiseks, nagu on näidatud tabelis 6.

Tabel 5

Kütmisel või jahutamisel toimuva energia lõpptarbimise kliimast sõltuva osa vaikeväärtused avalike teenuste ja keskmiste kliimatingimuste kaupa

(protsentides)

Avalik teenus	Keskmised kliimatingimused Kesk- ja Loode-Euroopas		Keskmised kliimatingimused Lõuna-Euroopas		Keskmised kliimatingimused Põhja-Euroopas	
	Energia tarbimine kütmiseks	Energia tarbimine jahutamiseks	Energia tarbimine kütmiseks	Energia tarbimine jahutamiseks	Energia tarbimine kütmiseks	Energia tarbimine jahutamiseks
Kontori- ja haldushooned	80	90	65	90	85	90
Haiglad ja muud tervishoiuhooned	55	80	40	80	60	80
Koolid ja lasteaiad	75	90	60	90	80	90
Ülikoolid	80	80	50	80	85	80
Tehased ja töökojad	85	90	80	90	90	90
Riigi omanduses olevad eluhooned (nt ühiselamud)	65	90	50	90	75	90
Muud üldkasutatavad hooned (omanduses või üüritud)	65	90	50	90	70	90

Tabel 6

Kütmiseks või jahutamiseks kasutatava elektri osakaal elektritarbimises avalike teenuste ja keskmiste kliimatingimuste kaupa ([1])

(protsentides)

Avalik teenus	Keskmised kliimatingimused Kesk- ja Loode-Euroopas		Keskmised kliimatingimused Lõuna-Euroopas		Keskmised kliimatingimused Põhja-Euroopas	
	Kütmiseks kasutatava elektri osakaal elektritarbimises	Jahutamiseks kasutatava elektri osakaal elektritarbimises	Kütmiseks kasutatava elektri osakaal elektritarbimises	Jahutamiseks kasutatava elektri osakaal elektritarbimises	Kütmiseks kasutatava elektri osakaal elektritarbimises	Jahutamiseks kasutatava elektri osakaal elektritarbimises
Kontori- ja haldushooned	4	7	7	18	8	2
Haiglad ja muud tervishoiuhooned	7	18	7	30	6	7
Koolid ja lasteaiad	3	5	4	12	4	2
Ülikoolid	4	8	7	15	4	3
Tehased ja töökojad	3	7	3	15	5	4
Riigi omanduses olevad eluhooned (nt ühiselamud)	2	3	3	20	3	1
Muud üldkasutatavad hooned (omanduses või üüritud)	5	3	7	15	6	2

([1]) Tabelis esitatud väärtused on hinnangulised vaikeväärtused. Osakaal sõltub suuresti konkreetse liikmesriigi energiasüsteemi tunnusjoontest, näiteks tüüpilisest elektrikütte osakaalust soojusvarustuses või erinevate avalike teenuste jaoks kasutatavast tüüpilisest ehitustehnoloogiast. Seepärast võivad liikmesriigid kasutada asjakohasemaid väärtusi, mis põhinevad statistilistel andmetel.

Kohandused seoses oluliste muutustega avalike teenuste tasemes

Aluspõhimõtted teenuste tasemega seotud asjakohaste kohanduste tegemiseks energia lõpptarbimises määruse (EL) 2018/1999 artikli 5 lõike 1 eesmärgil on järgmised.

— Kohandused tabelis 2 loetletud avalike teenuste sektorite energia lõpptarbimises tehakse eraldi, liikmesriigi tasandil, ([5]) kuna teenuse taseme mõõtmiseks on vaja erinevaid parameetreid.

— Teenuse taseme mõõtmiseks kasutatavad võrdlusparameetrid peavad olema hoolikalt valitud ja neil peab olema võimalikult otsene seos energiatarbimisega ([6]). Tabelis 6 on loetletud näitena asjakohased võrdlusparameetrid konkreetses kontekstis.

— Seoses miinimumkünnise +/– 5 % kohaldamisega võetakse arvesse vaid märkimisväärseid muutusi teenuste tasemes. See tähendab, et teenuse tasemega seotud kohandusi tehakse üksnes juhul, kui teenuse taseme mõõtmisel kasutatav parameeter on teataval aastal võrdlusaastaga võrreldes 5 % kõrgem või madalam.

— Kui mõnes avaliku teenuse sektoris on vaja teha teenuse tasemega seotud kohandusi *ja* kliimaga seotud kohandusi, tehakse need kohandused järjestikku. Kuna kliimaga seotud kohandused on liikmesriigi iga kliimavööndi puhul erinevad, tuleks kõigepealt teha need ja alles seejärel teenuse tasemega seotud kohandused, mis tehakse vaid liikmesriigi tasandil.

Tabel 7

Asjakohased võrdlusparameetrid teenuste taseme mõõtmiseks avalike teenuste kaupa

Energiatarbimine hoonetes	**Võrdlusparameeter**
Kontori- ja haldushooned	m^2 (pind, mille sisekliima on reguleeritud)
Haiglad ja muud tervishoiuhooned	m^2 (pind, mille sisekliima on reguleeritud)
Koolid ja lasteaiad	m^2 (pind, mille sisekliima on reguleeritud)
Ülikoolid	m^2 (pind, mille sisekliima on reguleeritud)
Tehased ja töökojad	m^2 (pind, mille sisekliima on reguleeritud)
Riigi omanduses olevad eluhooned	m^2 (pind, mille sisekliima on reguleeritud)
Muud üldkasutatavad hooned (omanduses või üüritud)	m^2 (pind, mille sisekliima on reguleeritud)
Energiatarbimine protsessides	
Tänavavalgustus	Valgustatud tänavad kilomeetrites või valgustipunktide arv
Veevarustus	Veetarbimine aastas
Reoveekäitlus	Aastas käideldud reovesi
Jäätmekäitlus	Jäätmeteke aastas
Muud protsessid	Võrdlusparameeter puudub (kohandamist ei ole ette nähtud)

([5]) Kuna vähendamiskohustust kohaldatakse liikmesriigi kui terviku suhtes, ei ole kasulik arvutada teenuse taseme muutumisega seotud kohandusi madalamal jaotustasandil, näiteks iga avaliku sektori asutuse puhul. Piisab sellest – ja vigade esinemise tõenäosus on väiksem –, kui teha arvutused liikmesriigi tasandil, liigendatud ainult avalike teenuste sektorite kaupa.

([6]) Näiteks koolis või lasteaias käivate laste arvul on võrdlemisi kaudne seos asjaomase sektori energiatarbimisega. Selle põhjuseks on asjaolu, et uute ruumide kasutuselevõtu vajaduse tekitaks mõningase viivitusega ainult laste arvu märkimisväärne suurenemine ning ruumide vähendamise vajaduse tekitaks ainult laste arvu märkimisväärne vähenemine. Sama kehtib sellise parameetri puhul nagu reisijakilomeetrid, mis on seotud energiatarbimisega ühistranspordisektoris, kuna teatava piirini on transpordivahendite kasutamise suurenemisel või vähenemisel energiatarbimisele tühine mõju.

Energiatarbimine liikuvusteenuste puhul	
Ühistransport	Aastas läbitud kilomeetrite arv
Avaliku sektori asutusele kuuluvad sõidukid, mida kasutatakse muul otstarbel kui ühistransport	Võrdlusparameeter puudub (kohandamist ei ole ette nähtud)

Üldine valem energia lõpptarbimise kohandamiseks seoses muutustega teenuste tasemes

$$FEC_{adj} = FEC \times \left(\frac{par_{base}}{par_{rep}} \right)$$

FEC_{adj}	Kohandatud energia lõpptarbimine
FEC	Energia lõpptarbimine (kogutud andmed)
par_{rep}	Teenuse taseme parameetri väärtus aruandeaastal
par_{base}	Teenuse taseme parameetri väärtus võrdlusaastal

Seda üldist valemit saab kasutada üksnes juhul, kui teenuse taseme mõõtmiseks valitud parameeter annab põhjust eeldada, et teenuse taseme ja energiatarbimise vahel on otsene seos.

Kohandused seoses avaliku sektori asutuste väljajätmise ja lisamisega

Avaliku sektori asutuste tegevuse lõpetamise, loomise või kogemata võrdlusalusest välja jätmise korral tuleks tarbimise lähtetaseme ja iga-aastase energia lõpptarbimise võrdlemisel kohaldada põhimõtet „võrdle võrreldavat“. Konkreetsemalt tähendab see järgmist:

— kui avaliku sektori asutus lõpetab mis tahes põhjusel tegevuse, tuleks tema energia lõpptarbimine võrdlusalusest ja kõigi järgnevate aruandeaastate energia lõpptarbimisest välja jätta. Ümberarvutused juba teatatud varasemate aastate tulemuste kohandamiseks ei ole vajalikud;

— kui avaliku sektori asutus mis tahes põhjusel lisandub, tuleks tema energia lõpptarbimine lisada võrdlusalusesse ja kõigi järgnevate aruandeaastate energia lõpptarbimisse. Sellisel juhul võib juhtuda, et võrdlusaasta 2021 energia lõpptarbimise andmed ei ole kättesaadavad, nii et tarbimise lähtetasemena, millega võrrelda energia lõpptarbimist järgnevatel aastatel, saab kasutada energia lõpptarbimist esimesel aastal, mil lisandunud avaliku sektori asutus täieulatuslikult tegutses;

— avaliku sektori asutuse ümberkorraldamise korral tuleks saavutada võimalikult suures ulatuses võrreldavus võrdlusaasta tingimustega, lähtudes üldpõhimõttest „võrdle võrreldavat“.

Kõigil eespool nimetatud juhtudel tuleks energia lõpptarbimine 2025. aastal algaval ajavahemikul, mil asjaomast eesmärki kohaldatakse, täielikult ümber arvutada ([7]).

([7]) Kui liikmesriik kasutab energia lõpptarbimise andmete kogumiseks ja eesmärkide saavutamisest aru andmiseks asjakohast tarkvaralahendust, peaks täielik ümberarvutus toimuma rakenduses automaatselt.

C LIIDE

Direktiivi (EL) 2023/1791 artikliga 6 seotud praktilised näited

1. **Renoveerimisnõude täitmine (vaikimisi lähenemisviis)**

Selles punktis esitatakse hulk illustreerivaid näiteid selle kohta, kuidas kehtestada võrdlusalus iga-aastase eesmärgi arvutamiseks. Kolme konkreetse juhtumi põhjal on näha, kuidas võrdlusalus ja eesmärk teatavatel asjaoludel muutuvad.

Iga-aastane renoveerimiseesmärk

Tabelis 8 on näidatud, kuidas saab arvutada iga-aastase eesmärgi, võttes aluseks andmed hoonete suuruse ja nende praeguse energiatõhususe kohta.

Tabel 8

Võrdlusaluse näide hoonefondi kohta 1. jaanuari 2024. aasta seisuga

Hoone identifitseerimistunnus	Kasulik üldpõrandapind (m^2)	Liginullenergiahoone	Võrdlusalusega hõlmatud hooned ([1])	Kasulik üldpõrandapind, mille suhtes kehtib renoveerimisnõue (m^2)
1	2 000	X		–
2	10 000		X	10 000
3	7 000		X	7 000
4	1 500		X	1 500
5	30 000		X	30 000
6	3 000	X		–
7	300	X		–
8	900	X		–
9	800		X	800
10	700		X	700
11	200 ([1])			–
Võrdlusaluse kasulik üldpõrandapind (m^2)				**50 000**
Iga-aastane renoveerimiseesmärk (m^2)				**1 500**

([1]) Avaliku sektori asutustele kuuluvad hooned kasuliku üldpõrandapinnaga üle 250 m^2, mida ei ole renoveeritud liginullenergiahoone standardile vastavaks, 1. jaanuari 2024. aasta seisuga.

Esitatud näites on iga-aastane renoveerimiseesmärk 1. jaanuari 2024. aasta seisuga: 50 000 m^2 × 3 % = 1 500 m^2. See eesmärk on võimalik saavutada hoone nr 4 renoveerimisega või renoveerides mitu hoonet, et kokku tuleks vähemalt sama suur arv ruutmeetreid (näiteks hooned nr 9 ja 10).

Iga-aastane renoveerimiseesmärk jääb direktiivi (EL) 2023/1791 kehtivuse ajal samaks isegi hoonete lisandumise või lammutamise või müümise korral. Kõik avaliku sektori asutuste omanduses olevad uued hooned peavad olema alates 1. jaanuarist 2028 heitevabad, nagu on sätestatud hoonete energiatõhususe direktiivi artiklis 7. Samuti täpsustatakse selles, et kuni heitevaba standardi kohaldamiseni peavad uued üldkasutatavad hooned olema vähemalt liginullenergiahooned.

Lammutamise ja asendamise näide

Liikmesriigid võivad arvestada iga-aastase renoveerimismäära hulka nende avaliku sektori asutustele kuuluvate uute hoonete põrandapinna, millega on asendatud konkreetsed eelmise kahe aasta jooksul lammutatud hooned. Näide selle erandi kohta on esitatud tabelis 9.

Tabel 9

Lammutamise ja asendamise näide

Hoone identifitseerimistunnus	Kasulik üldpõrandapind (m^2)	Liginullenergiahoone	Võrdlusalusega hõlmatud hooned ([1])	Seisund	Kasulik üldpõrandapind, mille suhtes kehtib renoveerimisnõue (m^2)
1	2 000	X			–
2	10 000		X		10 000
3	7 000		X		7 000
4	1 500		X		1 500
5	30 000		X		30 000
6	3 000	X			–
7	300	X			–
8	900	X			–
9	800		X	Lammutatud	800
10	700		X		700
11	1 200	X		Uus hoone	1 200
Võrdlusaluse kasulik üldpõrandapind (m^2)					**50 000**
Iga-aastane renoveerimiseesmärk					**1 500**

([1]) Avaliku sektori asutustele kuuluvad hooned kasuliku üldpõrandapinnaga üle 250 m^2, mida ei ole renoveeritud liginullenergiahoone standardile vastavaks, 1. jaanuari 2024 seisuga.

Eeldades, et hoone nr 11 ehitati asendamaks eelmise kahe aasta jooksul lammutatud konkreetset hoonet (st hoone nr 9), võib hoone nr 11 põrandapinda arvestada eesmärgi saavutamisel ulatuses, mis vastab lammutatud hoone põrandapinnale. Selle hoone arvessevõtmine tähendab, et asjaomase aasta ülejäänud eesmärk on 1 500 m^2 – 800 m^2 = 700 m^2.

Hoone nr 11 põrandapinda 800 m^2 saab arvestada eesmärgi saavutamisel üksnes juhul, kui liikmesriik suudab tõendada, et täidetud on kaks direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 6 lõikes 4 sätestatud tingimust:

— **kulutõhusus**: hoone nr 9 lammutamise kogukulud + hoone nr 11 ehitamise kogukulud **<** hoone nr 9 liginullenergiahoone või heitevaba hoone standardile vastavaks renoveerimise kogukulud;

— **kestlikkus:**

— hoone nr 9 energia kogutarbimine hoone hinnangulise majandusliku olelusringi jooksul > hoone nr 11 energia kogutarbimine hoone hinnangulise majandusliku olelusringi jooksul + energia kogutarbimine hoone nr 11 ehitamise etapis

NING

— hoone nr 9 kogu CO_2 heide hoone hinnangulise majandusliku olelusringi jooksul > hoone nr 11 koguheide hinnangulise majandusliku olelusringi jooksul + koguheide hoone nr 11 ehitamise etapis.

2. **Renoveerimisnõude täitmine (alternatiivne lähenemisviis) – praktilised näited**

Iga-aastase saavutatava samaväärse energiasäästu kindlaksmääramine

Iga-aastase saavutatava samaväärse energiasäästu kindlaksmääramiseks võivad liikmesriigid valida endale meelepärase metoodika, tingimusel et artiklis 6 sätestatud nõuded on täidetud. Üks võimalus on määrata kategooriate kaupa kindlaks igal aastal renoveeritavad hooned ja eeldatav energiasääst, kasutades võrdluse aluseks olevate hoonete energiatarbimise standardväärtusi enne ja pärast renoveerimist. Tabelites 10 ja 11 esitatud näidetes on liikmesriik kohustatud renoveerima aastas 230 000 m^2, kuid selle kohustuse tulemuseks on kaks erinevat energiasäästu nõuet aastaks X ja aastaks X + 1. Seda põhjustab asjaolu, et hooned jagunevad neil kahel aastal kategooriate vahel erinevalt. Tabelites esitatud arvud on üksnes illustratiivsed.

Tabel 10

Aasta X samaväärse energiasäästu hindamine

Aastal X renoveeritavate võrdluse aluseks olevate hoonete liik	Aastal X renoveeritavate hoonete üldpõrandapind (m^2)	Energiatarbimine enne renoveerimist (kWh/m^2)	Energiatarbimine pärast renoveerimist (kWh/m^2)	Energiasääst (kWh/m^2)	Energiasääst kokku (kWh)
Kontorihooned	100 000	380	70	310	31 000 000
Haridushooned	50 000	400	70	330	16 500 000
Haiglad	30 000	300	70	230	6 900 000
Spordirajatised	30 000	200	70	130	3 900 000
Muu	20 000	350	70	280	5 600 000
Aastal X saavutatav energiasääst kokku					**63 900 000**

Tabel 11

Aasta X + 1 samaväärse energiasäästu hindamine

Aastal X + 1 renoveeritavate võrdluse aluseks olevate hoonete liik	Aastal X + 1 renoveeritavate hoonete üldpõrandapind (m^2)	Energiatarbimine enne renoveerimist (kWh/m^2)	Energiatarbimine pärast renoveerimist (kWh/m^2)	Energiasääst (kWh/m^2)	Energiasääst kokku (kWh)
Kontorihooned	0	380	70	310	0
Haridushooned	100 000	400	70	330	33 000 000
Haiglad	30 000	300	70	230	6 900 000
Spordirajatised	50 000	200	70	130	6 500 000
Muu	50 000	350	70	280	14 000 000
Aastal X + 1 saavutatav energiasääst kokku					**60 400 000**

Teine võimalus energiasäästu kindlaksmääramiseks on sarnaselt eespool esitatud tabelitele prognoosida, milline osa hoonefondist teatava aja jooksul (nt 2030. aasta lõpuks) renoveeritakse, ning hinnata keskmist aastast säästu selle ajavahemiku jooksul.

D LIIDE

Muud direktiivi (EL) 2023/1791 artikliga 6 seotud suunised

Avaliku sektori asutuste hoonete inventuur

Direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 6 lõikes 5 on kindlaks määratud, mis liiki teabe peavad liikmesriigid oma inventuuri raames avalikustama. Liikmesriigid võivad kasutada võimalust koguda ka lisateavet, et toetada hoonete ja energiatõhususega seotud riiklike poliitikaeesmärkide saavutamist. Direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 6 lõikes 1 või 6 sätestatud eesmärgi jaoks võrdlusaluse arvutamiseks võib teha üksikasjalikuma inventuuri. Seda inventuuri võib kasutada näiteks selleks, et töötada riigi tasandil välja tõhusam renoveerimisstrateegia,

— tehes kindlaks vähemtõhusad hooned, mis vajavad renoveerimist;

— rühmitades hooned kategooriate ja liikide kaupa, et oleks võimalik välja töötada renoveerimisel rakendatavad ühised lähenemisviisid;

— seades prioriteediks kulutõhusama renoveerimise, mis põhineb näiteks energiamärgisel või mõnel muul hoone omadusel;

— pöörates tähelepanu rakenduseta hoonetele, et neid saaks kasutada organisatsioonide majutamiseks ajal, mil nende enda hoonet renoveeritakse.

Allpool on esitatud näited lisateabe kohta, mida liikmesriigid võivad koguda, sealhulgas sulgudes soovitused andmeliigi või võimalike variantide kohta.

Võrdlusaluse ja direktiivi (EL) 2023/1791 artiklis 6 sätestatud eesmärgi arvutamiseks kasulik teave:

— hoone on renoveerimise võrdlusalusest välja jäetud (JAH/EI);

— renoveerimise võrdlusalusest väljajätmise põhjus (ei kuulu avaliku sektori asutusele; tegemist on sotsiaaleluruumiga, mille renoveerimine ei ole kulutõhus; hoone juba on 1. jaanuari 2024. aasta seisuga liginullenergiahoone);

— energiatõhususe/renoveerimise tase (nullenergiahoone, heitevaba hoone, liginullenergiahoone ekvivalent [1] vastavalt artikli 6 lõike 2 punktidele a–c, muu);

— renoveerimise kuupäev (kuupäev, kui tegemist on eelmises punktis osutatud artikli 6 kohase liginullenergiahoone, heitevaba hoone või nullenergiahoone ekvivalendiga);

— lammutamise kuupäev (kuupäev);

— hoone ehitamise kuupäev (kuupäev);

— lammutatud hoone asendamine (JAH/EI, see väli on kasutatav üksnes juhul, kui hoone ehitamise kuupäev ei ole varasem kui aasta 2026).

Lisateave hoone kohta:

— aadress (andmerida);

— omanik (kas avaliku sektori asutus või muu kui avaliku sektori asutus);

— valduslik olukord (avaliku sektori asutuse enda kasutuses, välja üüritud teisele avaliku sektori asutusele, välja üüritud muule organisatsioonile kui avaliku sektori asutus, erasektori kasutuses, rakenduseta);

— hoones asuv asutus (kui hoone on välja üüritud teisele avaliku sektori asutusele);

— hoone omadused:

— hoone liik (nt kategooria direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 5 lõikega 5 hõlmatud sektorite puhul või energiamärgise kategooria);

— praegune energiatõhusus vastavalt energiamärgisele (kWh/m² aastas);

[1] Liginullenergiahoone ekvivalent osutab erikategooriatesse kuuluvatele hoonetele, mis ei ole renoveeritud liginullenergiahooneks või heitevabaks hooneks, kuid mida võib arvestada iga-aastase eesmärgi saavutamiseks.

— tegelik energiatarbimine m^2 kohta (kWh/m^2 aastas);

— energiatõhususe klass (heitevaba hoone, liginullenergiahoone, A, B, C jne);

— peamised kütused;

— piirangud (kaitse all olev hoone, relvajõududele kuuluv hoone, keskvalitsusele kuuluv ja riigikaitse eesmärke teeniv hoone, kultuskohana või religioosseks tegevuseks kasutatav hoone).

Renoveerimise seis:

— hoone jaoks on välja antud renoveerimispass (JAH/EI);

— renoveerimispassi väljaandmise aasta (kuupäev);

— aasta, milleks hoone kavatsetakse renoveerida liginullenergiahooneks / heitevabaks hooneks.

Liikmesriigid võivad selle lisateabe avalikustada, kui nad otsustavad seda koguda. Lisateabe avaldamise korral saavad ehitussektor ja energiateenuste ettevõtjad ning üldsus teavet avaliku sektori renoveerimisvajaduste kohta.

Tabel 12

Inventuuri jaoks vajalike ja soovitatavate andmete kokkuvõte

Liik	Andmed
Kogumine ja üldsusele kättesaadavaks tegemine on kohustuslik	Põrandapind Energiamärgis
Kogumine ja üldsusele kättesaadavaks tegemine on kohustuslik, kui teave on kättesaadav	Soojuse, jahutuse, elektrienergia ja sooja vee mõõdetud tarbimine
Kogumine on tungivalt soovitatav, et hõlbustada inventuuri kasutamist	Hoones asuv avaliku sektori asutus Linn/piirkond Aadress Kas hoone on avaliku sektori asutuse omanduses või üüritakse seda
Andmed, mis võimaldavad liikmesriikidel arvutada võrdlusaluse ja iga-aastase eesmärgi	Kas hoone on hõlmatud renoveerimise võrdlusalusega või on sellest välja jäetud Renoveerimise seis Renoveerimise kuupäev Lammutamise kuupäev Hoone ehitamise kuupäev Kas hoone asendab lammutatud hoonet
Muud andmed, mis on kasulikud selleks, et kasutada inventuuri avaliku sektori asutuste hoonete renoveerimise kavandamisel	Omanik Valduslik olukord Hoones asuv asutus hoone omadused: hoone liik praegune energiatõhususe tase …

Osa sellest teabest leiab energiamärgiselt. Kui energiamärgis on vaid PDF-vormingus, oleks kasulik esitada see teave andmelisel kujul. Muude andmete kogumiseks võivad osutuda vajalikuks muud vahendid. Liikmesriigid võivad hankida andmeid andmebaasidest või korraldada hoonete omanikke ja kasutajaid hõlmava uuringu ja võtta sellega seoses korrapäraselt järelmeetmeid, et tagada teabe ajakohasus. Teine võimalus on töötada välja avaliku sektori asutuste endi ajakohastatav kaugjuurdepääsetav andmebaas. Selleks et vähendada halduskoormust ja parandada kogutavate andmete kvaliteeti, võivad liikmesriigid luua ka lahendusi andmekogumisprotsessi automatiseerimiseks, näiteks arukate arvestite, hoonehaldussüsteemide, esemevõrgu või digitaalsete energiasüsteemide abil.

Järjepidevuse ja vastutuse tagamiseks võivad liikmesriigid määrata ühe avaliku sektori asutuse haldama ja ajakohastama inventuuri ning luua nende ülesannete täitmiseks protsessid ja vahendid. Selle asutuse võiks kaasata ka hoonete energiatõhususe parandamise meetmetega seotud muude aruandlus- ja kavandamisülesannete täitmisse, et luua koostoime ja vältida topelttööd.

Seos hoonete energiatõhususe direktiiviga seotud andmete kogumisega annab liikmesriikidele võimaluse importida andmeid otse muudest andmehoidlatest ja kasutada inventuuri poliitikat toetava vahendina. Näiteks kuna kõigil üldkasutatavatel hoonetel peab olema energiamärgis ja kõik energiamärgised tuleb üles laadida ühisesse andmebaasi, saavad liikmesriigid teha sellest andmebaasist avaliku sektori asutuste andmete väljavõtteid ja teha suure osa inventuurist ilma topelttööd tegemata.

Selleks et tagada andmete kiire ja tõhus kogumine, võivad liikmesriigid kaaluda järgmiste sammude astumist:

— käivitada teavituskampaania, mille eesmärk on jõuda kõigi avaliku sektori asutusteni (ja mis on peamiselt suunatud kohalikele avaliku sektori asutustele), et teavitada neid nende omanduses ja/või kasutuses olevate hoonete kohta aru andmise nõuetest;

— luua standardvormid (võimaluse korral eeltäidetud) või anda otsene juurdepääs riiklikule andmebaasile, et avaliku sektori asutused saaksid esitada andmeid enda omanduses ja/või kasutuses olevate hoonete kohta;

— võimaldada avaliku sektori asutustel kasutada inventuuri oma kavandamistegevuses ja aruandluses, näiteks võimaldades neil näha koondandmeid oma hoonete, keskmiste näitajate ja suundumuste kohta.

Artiklis 6 on keskendutud avalikule sektorile seoses selle sektori ülesandega olla eeskujuks – avaliku sektori meetmete teostatavuse, kulutõhususe ja laiema kasu demonstreerimine peaks aitama vähendada teiste osalejate takistusi energiatõhususe parandamisel ja hoonete renoveerimisel. Avaliku sektori asutuste hoonete renoveerimine aitab arendada tarneahelas eksperditeadmisi ja kogemusi, tänu millele saavad nad paremini nõustada erakliente. Hoonete renoveerimisega seotud andmete levitamine on oluline selleks, et suurendada suutlikkust ehitussektoris, aga ka muudes sektorites (nt rahastamine). Avaliku sektori asutuste hoonete eeskuju mõju täielikuks ärakasutamiseks võib teha järgmist:

— kasutada inventuuri levitamisetapi jaoks kasulike andmete kogumiseks;

— koguda ja esitada sidusrühmadele asjakohast teavet (nt paigalduskulud, tegevuskulud, tõhusus (eel- ja järelhindamine) või muud praktilised kaalutlused);

— kavandada levitamisstrateegia, et jõuda asjakohaste ja tõhusate sõnumitega tööstuse, ettevõtete ja elamusektori sidusrühmadeni;

— teha kindlaks juhtumiuuringud ja parimad tavad, mida saab jagada, sealhulgas tagada hoonetes tehtud renoveerimistööde nähtavus.

Iga-aastase renoveerimisnõude täitmine

Selleks et hoogustada avaliku sektori asutustele kuuluvate hoonete renoveerimist, peaksid liikmesriigid kaaluma mitut lähenemisviisi:

— töötada välja selge ja pikaajaline üldkasutatavate hoonete renoveerimise strateegia, näiteks riiklik hoonete renoveerimise kava. Paljudele direktiivi (EL) 2023/1791 artikliga 6 hõlmatud asutustele (avaliku sektori asutused, kes omavad või üürivad hooneid) võiks rahaliste vahendite kõrval kasuks tulla toetus hangete ja renoveerimise tõhusaks ja tulemuslikuks korraldamiseks;

— määrata keskasutus, kes vastutab renoveerimistööde prioriseerimise ja kavandamise eest. Keskasutuse ülesanne võiks olla otsustada, millised hooned tuleks renoveerida esimesena, võttes arvesse hoonete energiatarbimist ja praegust kasutust ning hoonetes asuvate asutuste kavandatut. Keskasutus võiks kasutada selle jaoks direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 6 lõike 5 kohaselt tehtud inventuuri andmeid. Seejärel võiks keskasutus teha koostööd vastutavate asutustega, et kavandada renoveerimine nii, et renoveeritud hoone toetaks ka hoones asuva avaliku sektori asutuse pikaajalist strateegiat. Samuti võiks anda keskasutusele ülesande toetada asjaomast avaliku sektori asutust renoveerimistööde rahastamise võimaluste väljaselgitamisel;

— seada avaliku sektori asutuste hoonete renoveerimisel prioriteete detsentraliseeritult, lähtudes hoonete omanikuks olevate avaliku sektori asutuste motiveeritusest. Keskasutuse ülesanne oleks luua rahastamisprogramm, millest avaliku sektori asutused saaksid taotleda vahendeid, kui nad soovivad oma hoonet renoveerida. Sellega peaksid kaasnema teavituskampaaniad, et suurendada avaliku sektori asutuste teadlikkust rahastamisprogrammi vahendite kättesaadavusest. Selle lähenemisviisi rakendamisel ei pruugi liikmesriigid oma iga-aastast eesmärki saavutada, kui hoonete renoveerimiseks taotleb rahalisi vahendeid ebapiisav hulk avaliku sektori asutusi. Samuti jääks selle lähenemisviis puhul kasutamata võimalus seada esikohale renoveerimine, millega saavutatakse kõige väiksemate kuludega (või muu strateegilise kriteeriumiga) kõige suurem sääst;

— kaaluda alternatiivseid rahastamismehhanisme, nagu energiateenuste ettevõtjate lepingud, ja toetada keskselt avaliku sektori asutusi, kes on valmis sellist lähenemisviisi rakendama.

Liikmesriigid peaksid kaaluma ka selge metoodika väljatöötamist ja avaldamist, et

— teha järjepidevalt kindlaks, millised hooned renoveerida, aidates avaliku sektori asutustel hinnata asjakohaselt kulutõhusust ning tehnilist, majanduslikku ja funktsionaalset teostatavust;

— aidata sotsiaaleluruume omavatel avaliku sektori asutustel hinnata, kas hoone saab kooskõlas kuluneutraalsuse kriteeriumidega renoveerida liginullenergiahooneks. Väärib märkimist, et liikmesriigid võivad otsustada renoveerida sotsiaaleluruumi liginullenergiahooneks või heitevabaks hooneks ka siis, kui kuluneutraalsuse kriteerium ei ole täidetud;

— toetada avaliku sektori asutusi hoonete puhul, mis kuuluvad erikategooriatesse (kaitse all olevad hooned, relvajõududele kuuluvad või riigikaitse eesmärke teenivad hooned ning kultuskohtadena või religioosseks tegevuseks kasutatavad hooned). Kõnealune metoodika võib aidata avaliku sektori asutustel

  — liigitada need hooned õigesti;

  — kehtestada energiatõhususe taseme või kriteeriumid, millele direktiivi (EL) 2023/1791 artikli 6 lõikes 2 määratletud erikategooriatesse kuuluvad hooned peavad vastama, et neid saaks arvestada renoveerimisnõude täitmisel. Näiteks võib sellise metoodikaga kindlaks määrata, milliseid ehitusdetaile saab vastavalt hoone kategooriale muuta;

  — töötada välja korra, kuidas teha kindlaks, kas teatavate energiatõhususe miinimumnõuete täitmisega võib kaasneda kaitse all oleva ehitise olemuse või välimuse lubamatu muutmine. Sellel korral võiks olla seos sellega, kuidas liikmesriigi seadusandjad käsitlevad kaitse all olevaid hooneid (nt erinevad kaitsetasemed), ning see peaks sisaldama selgeid suuniseid arhitektidele ja inseneridele selle kohta, mida võib pidada vastuvõetavaks muutmise tasemeks;

  — tegeleda juhtumitega, kus hoonet võidakse kasutada mitmel otstarbel (nt religioosne tegevus, aga ka seltskondlikud üritused).